

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK. IX. 146

ARBEIDSVILKÅRENE FOR HUSHJELP I NORSKE BYER

*Les conditions de travail des domestiques
dans les villes norvégiennes*

UTGITT AV
DET STATISTISKE CENTRALBYRÅ

OSLO
I KOMMISJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1938

Pris kr. 1,50

Norges Offisielle Statistikk, rekke IX. (Statistique Officielle de la Norvège, série IX.)

Rekke IX.

Trykt 1936.

- Nr. 77. Mylnor og kvernar i Noreg. Etter uppteljingar i 1927—29. 2. bolken. (*Moulins en Norvège. D'après recensements dans les années 1927—29. II.*)
- 78. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1933. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 79. Norges jernbaner 1934—35. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 80. Skolevesenets tilstand 1932—34. (*Instruction publique.*)
- 81. Norges kommunale finanser 1933—34. (*Finances des communes.*)
- 82. Telegrafverket 1934—35. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 83. Folkemengdens bevegelse 1933. (*Mouvement de la population.*)
- 84. Kriminalstatistikk 1933 og 1934. (*Statistique de la criminalité pour les années 1933 et 1934.*)
- 85. Sjømannstrygden 1933. Fiskertrygden 1933. (*Assurances de l'État contre les accidents des marins. Assurances de l'État contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 86. Norges handel 1935. (*Commerce.*)
- 87. Fagskolestatistikk 1929/30—1931/32 og 1932/33—1934/35. (*Écoles professionnelles.*)
- 88. Norges fiskerier 1934. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 89. Norges postverk 1935. (*Statistique postale.*)
- 90. Industriarbeidertrygden 1933. (*Assurances de l'État contre les accidents du travail.*)
- 91. Fengselsstyrets årerbok 1926—30. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons.*)
- 92. Det civile veterinaervesen 1934. (*Service vétérinaire civil.*)
- 93. Norges private aktiebanker og sparebanker 1935. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne pour l'année 1935.*)
- 94. Folkemengdens bevegelse 1934. (*Mouvement de la population.*)
- 95. Norges bergverksdrift 1935. (*Mines et usines.*)
- 96. Landbruksareal og husdyrholt 1936. Representativ telling. (*Superficies agricoles et élevage du bétail de l'année 1936. Recensement représentatif.*)
- 97. Rekruttering 1932 og 1933. (*Recrutement.*)
- 98. Meieribruket i Norge 1935. (*L'industrie laitière de la Norvège 1935.*)
- 99. Norges kommunale finanser 1934—1935. (*Finances des communes.*)
- 100. Forsikringsselskaper 1935. (*Sociétés d'assurances.*)
- 101. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1934. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 102. Syketrygden 1935. (*Assurance-maladie de l'État.*)

Trykt 1937.

- Nr. 103. Sinnssykeasylenes virksomhet 1935. (*Statistique des hospices d'aliénés.*)
- 104. Norges jernbaner 1935—36. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 105. Norges industri 1935. (*Statistique industrielle de la Norvège.*)
- 106. Skolevesenets tilstand 1934—35. (*Instruction publique.*)
- 107. Stortingsvalget 1936. (*Élections en 1936 pour le «Storting».*)
- 108. Norges fiskerier 1935. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 109. Telegrafverket 1935—36. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 110. Beitetellingen 1935. (*Pâturage en Norvège 1935.*)
- 111. De spedalske i Norge 1931—35. (*Rapport sur les lépreux en Norvège 1931—35.*)
- 112. Sjømannstrygden 1934. Fiskertrygden 1934. (*Assurances de l'État contre les accidents des marins. Assurances de l'État contre les accidents des marins pêcheurs.*)

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK. IX. 146

ARBEIDSVILKÅRENE FOR HUSHJELP I NORSKE BYER

*Les conditions de travail des domestiques
dans les villes norvégiennes*

UTGITT AV
DET STATISTISKE CENTRALBYRÅ

OSLO
I KOMMISJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1938

Forord.

Denne undersøkelse over arbeidsvilkårene for hushjelp i en rekke norske byer er utført av Byrået etter opdrag av Socialdepartementet. Den skal danne grunnlag for Hushjelppkomitéens arbeide med et lovforslag for hushjelppyrket.

Undersøkelsen har vært ledet av sekretær Signy Arctander som også har skrevet oversikten over tellingen.

Det Statistiske Centralbyrå, Oslo 5. oktober 1938.

Gunnar Jahn.

E. Storsteen.

Innhold.

	Side
I. Innledning	1
Andre undersøkelser s. 1, arbeidsvilkårene s. 2, norsk forhistorie s. 2, hushjelp og arbeidvernloven s. 3, hushjelppkomitéen s. 3. . .	19
II. Den statistiske undersøkelse	3
Tidligere statistikk s. 3. Spes. vanskeligheter, arbeidsplan s. 4, teknisk fremgangsmåte s. 5, skjema til husmor og hushjelp s. 6, geografisk omfang s. 7, tellings representativitet s. 8, svarprosenten s. 9, revisjonen s. 10, daghjelp og annen hushjelp, enkelt og dobbelt svar s. 11, husholdningenes sociale stilling s. 12.	3
III. Tilbud og efterspørsel. Arbeidsmarkedet for hushjelp	16
IV. Hushjelps stilling, alder, fødested, utdannelse etc.	19
Forskjellige stillinger i husarbeidet etc. s. 19, alder s. 21, fødested og arbeidssted s. 23, utdannelse s. 24, foregående arbeide s. 27, arbeidstid i yrket og i posten s. 28, opsigelsesfrist s. 30.	28
V. Lønninger og boligforhold	31
Lønn og stilling s. 31, lønningenes spredning s. 32, geografisk forskjell i lønningene s. 33, lønn og alder s. 34, lønn og bolig s. 36 — og utdannelse s. 38 — og arbeidstid s. 39 — og leilighetens størrelse etc. s. 40, lønnsbevegelsen s. 41, verdi av kost og losji s. 43, boligforhold s. 44.	31
VI. Arbeidstid og fritid	46
Arbeidstidsbegrepet i husarbeidet s. 46, arbeidstid og leilighetens størrelse s. 48, arbeidstid for hushjelp med bolig på og utenfor arbeidsstedet s. 49, geografisk forskjell i arbeidstiden s. 50, arbeidstid og husholdningenes størrelse etc. s. 51, pauser i arbeidstiden s. 53, arbeide utover det regelmessige s. 55, særskilte arbeidsoppgaver s. 57, ekstrahjelp s. 57, disposisjonsrett over aftenen s. 58, fritid, sandags- og hverdagsfri s. 60, reisepenger på fridager s. 64.	46
VII. Ferieordningen (feriens lengde, kostpenger etc.).....	65
Feriens lengde og arbeidstid i posten s. 67, kostpenger i forskjellige deler av landet s. 68.	68
VIII. Alderdom og sykdom	70
Eldre hushjelps vanskeligheter s. 70, trygdekassepremien s. 71.	70
IX. Daghjelp	71
Skillet mellom daghjelp og fast hjelp s. 72, spesialundersøkelsens omfang s. 73, daghjelp fordelt etter alder og antall poster s. 74, arbeidstid s. 75, sondagsarbeide s. 77, lønninger s. 77, boligforhold s. 79, ferie s. 81, opsigelsesfrist s. 82, trygdekasse s. 82.	71
X. Kritikk av den nuværende ordning i husarbeidet. Forslag til reformer.....	83
Hushjelps innvendinger mot yrket s. 84. Uttalelser: Utdannelsen s. 85, arbeidstid og fritid s. 86, social standard s. 87, uthygg alderdom s. 88, atester s. 89, opsigelsesfrist s. 89, lønninger og boligforhold s. 89, forskjellig opfatning av spørsmålets løsning s. 90.	83
Tabeller.	
Tabell 1. Tellingens omfang. Antall svar	92
» 2. Husholdningene fordelt etter arbeidsgivernes stilling.....	93
» 3. Lønn og arbeidssted	94
» 4. Alder og lønn	95
» 5. Lønn, alder og arbeidssted	96

	Side
Tabell 6. Lønn og utdannelse	98
» 7. Alder og arbeidstid i yrket	99
» 8. » » » posten	100
» 9. Lønn og leilighetens størrelse etc.	102
» 10 a. Årslønninger for hushjelp 1900—20	103
» 10 b. Månedslønninger 1914—36	104
» 11. Hushjelps boligforhold	105
» 12. Arbeidstid og leilighetens størrelse	106
» 13. » » husholdningens størrelse	107
» 14. » » arbeidspauser	108
» 15. Leilighetens størrelse og ekstrahjelp	109
» 16. Søndagsfri og hverdagsfri og søndagsfridagens varighet	110
» 17. Hverdagsfri. Hypighet og varighet	110
» 18 a.) Ferie og ansettelsestid i posten	111
» 18 b.) Ferie og ansettelsestid i posten	112
» 19. Daghjelp i de 5 største byer	113
» 20. Daghjelps aldersfordeling. Antall poster	113
» 21. Daghjelps ferieordning	113
» 22. Arbeidstid pr. uke og godtgjørelse i kontanter og naturalier for dagposter	114
» 23. Total arbeidstid pr. uke og samlet godtgjørelse i kontanter og naturalier for daghjelp	115
 Bilag.	
Skjema A for husmødre	116
» B » hushjelp	118

Table des matières.

	Pages
I. Introduction	1
Autres enquêtes p. 1, les conditions de travail p. 2, Préhistoire norvégienne p. 2, les domestiques et la loi de protection de travailleurs p. 3, le comité de la question des services domestiques p. 3.	
II. L'enquête statistique	3
Statistique précédente p. 3, difficultés spéciales, organisation de l'enquête p. 4, le procédé technique p. 5, questionnaire aux maîtresses de maison et aux domestiques p. 6, l'étendue géographique p. 7, la représentation géographique de l'enquête p. 8, le pour-cent des réponses p. 9, la révision p. 10, les femmes de ménage et les domestiques ordinaires, réponses d'une et des 2 parties p. 11, les conditions sociales des ménages p. 12.	
III. Le marché du travail ménager.....	16
IV. La situation professionnelle des domestiques, leur âge, lieu de naissance, education professionnelle etc.....	19
Diverses catégories dans le travail ménager etc. p. 19, l'âge des domestiques p. 21, leur lieu de naissance et lieu de travail p. 23, éducation professionnelle p. 24, occupation préalable p. 27, durée de leur pratique professionnelle et durée du temps depuis lequel elles travaillent dans le même ménage p. 28, le délai de congé p. 30.	
V. Gages et conditions d'habitation.....	31
Gages mensuels en espèces et situations professionnelles des domestiques p. 31, la dispersion des gages p. 32, différence locale des gages p. 33, gages mensuels et âge p. 34, gages mensuels et habitation p. 36, gages mensuels des employées qui ont reçu de l'enseignement ménager p. 38, gages des employées mis en relation avec leur pratique professionnelle p. 39, — avec la grandeur et les conditions d'habitation de la famille de l'employeur p. 40, le mouvement des gages p. 41, valeur des bénéfices en nature p. 43, condition d'habitation des employées p. 44.	
VI. Heures de travail et loisirs effectifs dans le travail ménager.....	46
Remarques à la compréhension des heures du travail dans le travail ménager p. 46, heures du travail mis en relation avec la grandeur de l'appartement p. 48, heures de travail avec et sans logement chez l'employeur p. 49, différence locale dans les heures du travail p. 50, heures de travail et la dimension des ménages etc. p. 51, les repos dans le jour de travail p. 53, travail supplémentaire en dehors des besognes quotidiennes p. 55, besognes particulières p. 57, assistance supplémentaires p. 57, droit de disposition de soir p. 58, fréquence et durée des loisirs réguliers les dimanches et les jours de semaine p. 60, frais de voyage pour les jours de loisir p. 122.	
VII. Congé annuel payé (durée de congé, indemnité alimentaire etc.)	65
Durée de congé et durée du temps de travail dans le même ménage p. 67, indemnité alimentaire dans les régions différentes du pays p. 68.	
VIII. Vieillesse et maladie	70
Difficultés des domestiques agées p. 70, frais d'assurance-maladie p. 71.	
IX. Femmes de ménage	71
La différence entre femmes de ménage et domestiques ordinaires p. 72, l'étendue de l'enquête spéciale p. 73, femmes de ménage réparties d'après l'âge et nombre des situations p. 74, heures de travail p. 75, travail du dimanche p. 77, gages p. 77, conditions d'habitation p. 79, congé p. 81, délai de congé p. 82, assurance-maladie p. 82.	

X.	Critique sur les conditions de travail dans le travail ménager. Réformes désirées par les maîtresses de maison et par les employées.....	83
	Nombre des domestiques qui désirent un autre métier p. 84, critique sur les points divers; l'éducation professionnelle p. 85, heures de travail et heures de loisir p. 86, situation sociale du travail ménager p. 87, vieillesse nonassurée p. 88, les certificats de travail p. 89, délai de congé p. 89, gages et conditions d'habitation p. 89 les idées différentes sur la solution de la question p. 90.	

Tableaux.

Tableau	1. L'étendue de l'enquête. Nombre de reponses	92
"	2. Répartition des ménages d'après la situation sociale des employeurs..	93
"	3. Les gages mensuels des domestiques et le lieu de travail.....	94
"	4. Les gages mis en relation avec l'âge des domestiques	95
"	5. —»— —»— et lieu de travail	96
"	6. Gages et éducation professionnelle	98
"	7. Gages et pratique professionnelle	99
"	8. Gages et le temps de travail dans le même ménage.....	100
"	9. Gages et la grandeur des appartements etc.....	102
"	10 a. Le mouvement des gages annuels des domestiques 1900—20	103
"	10 b. —»— mensuels 1914—36	104
"	11. Les conditions d'habitation des domestiques.....	105
"	12. Heures de travail mis en relation avec la grandeur de l'appartement.	106
"	13. —»— et dimension du ménage	107
"	14. —»— » les repos dans le jour de travail	108
"	15. La grandeur d'appartement et l'assistance extraordinaire.....	109
"	16. Fréquence et durée des loisirs réguliers, les dimanches et les jours de semaine	110
"	17. Fréquence et durée des loisirs les jours de semaine.....	110
"	18 a. Le congé annuel et le temps de travail dans le même ménage	111
"	18 b. —»— —»— —»—	112
"	19. Femmes de ménage dans les 5 plus grandes villes	113
"	20. Répartition des femmes de ménage d'après l'âge. Nombre des emplois ..	113
"	21. Le congé annuel des femmes de ménage	113
"	22. Heures de travail par semaine dans les conventions entre les maîtresses de maison et les femmes de ménage. Indemnité en espèces et en nature	114
"	23. Durée totale de travail par semaine et indemnité totale en espèces et en nature pour les femmes de ménage.....	115

Annexes.

Questionnaire A adressée aux maîtresses de maison.....	116
—»— B » » domestiques	118

I. Innledning.

Husarbeidet er en av de eldste former for lønnsarbeide, og for kvinner er det tallmessig det mest betydningsfulle yrke. Men de særegne arbeidsvilkår har i de senere år gjort yrket lite populært. Dette er en følge av utviklingen som har ført til store forandringer i arbeidsvilkårene i andre yrker bl. a. med forkortet arbeidstid. Mange kvinner foretrekker i vår tid andre yrker, og i flere land har det vært mangel på hushjelp, mens det har vært arbeidsledighet i andre yrker.

H u s h e l p e n s arbeidsvilkår er et spørsmål som lenge har vært drøftet.

De vanskeligheter som er opstått i husarbeidet, mangel på arbeidskraft — eller på kvalifisert arbeidskraft —, hyppig plassveksling eller usikkerhet på begge sider om krav og rettigheter har ført til en rekke sociale og statistiske undersøkelser. Flere av disse er utført for å skaffe grunnlag for en hushjelplov eller en annen form for regulering av arbeidsvilkårene. Det foreligger en engelsk utredning helt fra 90-årene,¹⁾ og i 1909 var det i München blitt foretatt en temmelig inngående statistisk undersøkelse. Men ellers skriver de fleste sig fra årene etter verdenskrigen, da vanskelighetene meldte sig i forsterket grad. Under verdenskrigen blev i de krigførende land den mannlige arbeidskraft erstattet med kvinnelig i stor utstrekning. Efter krigen da dette ophørte, skulde man derfor vente en øket tilgang til det huslige arbeide. Men denne uteblev, tvert imot blev det stadig større mangel. I 1923 nedsatte det engelske arbeidsministerium en særskilt komité som skulde undersøke dette spørsmål. Etter verdenskrigen er det foretatt statistiske undersøkelser i Østerrike, Tyskland, Sveits, Sverige og i De Forente Stater, hvor mangelen på hushjelp var og er betydelig større enn i Europa, og hvor lønningene derfor også ligger meget høiere. Foruten disse statistiske undersøkelser, som etter sin form, sitt omfang og anlegg er svært uensartede, foreligger det også andre utredninger, således fra de seneste år i Danmark.²⁾ En samlet oversikt over de sociale, økonomiske og rettslige vilkår i husarbeidet er publisert av Det Internasjonale Arbeidsbyrå.³⁾

En særskilt lovgivning for husarbeidet eksisterer ennå bare i få land, og endel av de lover som finnes gjelder bare for de unge. Tariffavtaler kan vanskelig

¹⁾ Lucy M. Salmon: Domestic Service. London 1897.

²⁾ Betenkning vedrørende Det Huslige Erhverv. København 1936.

³⁾ Dr. Erna Magnus: The Social, Economic and Legal Conditions of Domestic Servants. International Labour Review XXX 1934.

oprettes på dette område.¹⁾ Men beslektet med tariffavtaler er de i enkelte land oprettede normalkontrakter. Ellers er det i de fleste land ingen egentlig lovgivning. Den som finnes er av så gammel dato at den er lite brukbar. Således gjelder i Norge fremdeles lovbestemmelser som er over 200 år gamle. Ved siden herav har man en rekke sedvaneretsbestemmelser. I Norge kommer hus hjelpen inn under syke- og alderstrygdlovene, men ellers ikke under de sociale trygdelover eller arbeidervernloven.

I de fleste land har det utviklet sig en viss sedvanerett for det lønnede husarbeide. Visse rettigheter har fått hevd, men disse varierer fra sted til sted.

Det som særlig skiller husarbeidet fra andre yrker, er arbeidstiden. Den lange eller i hvert fall meget ubestemte arbeidstid og den store avhengighet synes i alle land å være hovedgrunnen til at yrket ikke er populært, til tross for at vilkårene ellers nærmest må sies å være gunstigere og mindre risikable for helsen enn i andre yrker. I de statistiske undersøkelser har det vist sig temmelig van skelig å få klarlagt hushjelpens arbeidstid. Dette blev det allerede pekt på ved Münchenundersøkelsen i 1909. I den svenske undersøkelse²⁾ er samlet de opplysninger som finnes om arbeidstiden i andre land.

Lønningsforholdene er preget av at en større del av lønnen består i naturalier, kost og losji, som vurderes svært ulikt av de to parter. Efter hvert er det dog blitt noe mere almindelig enn før at hushjelpen ikke bor i huset. Forholdene på dette arbeidsfelt er i det hele vanskelig å fiksere. Bare i én av de statistiske undersøkelser har det vært gjort et forsøk på å bestemme hushjelpens vanlige arbeidspgaver, nemlig i Chicago-undersøkelsen i 1933. En slik undersøkelse er sannsynligvis av liten verdi, da arbeidsordningen varierer meget fra husholdning til husholdning, etter husholdningens størrelse og økonomiske evne, etter husmorens og hushjelpens arbeidsmetoder og arbeidsevne, eller andre spesielle forhold.

Spørsmålet om en mere tilfredsstillende ordning av husarbeidet for begge parter har lenge stått på dagsordenen i mange land.

I Norge blev spørsmålet offentlig behandlet allerede i 90-årene.³⁾

¹⁾ Den engelske komitéutredning av 1923 anbefalte at det skulle oprettes lokale husmor og hushjelporganisasjoner som kunde vedta avtaler om fritid, lønn og andre rettigheter og plikter.

²⁾ K. Socialstyrelsen: Arbetsförhållandena inom Det Husliga Arbetets Område. 1936.

³⁾ I 1898 kom det til Stortinget en anmodning om en revisjon av «tyendelovgivningen» underskrevet av en rekke menn og kvinner i hovedstaden og av styret for Hjemmenes Vel, senere en lignende anmodning fra Bergen. Det kom samtidig også en henvendelse fra «Tjenestepikernes forening» som gikk ut på at lovgivningen på dette området var meget mangelfull og hadde bidratt til å gjøre arbeidsforholdene utilfredsstillende. En departemental komité ble nedsatt i 1900. Den skulle utarbeide forslag til lov. På grunnlag av denne komités arbeide ble lovforslag fremsatt for Stortinget 1902. Dette ble flere ganger behandlet, men ble i 1905 henlagt, da man antok det var unødvendig med nye lovregler på dette området. Senere har spørsmålet med års mellomrum stadig på ny vært oppe til diskusjon.

I anledning av forberedelsene til den nye arbeidervernlov i 1936 henstillet Hushjelpens Fagforening til Stortinget at hushjelp måtte komme inn under den nye lov. Socialkomitéen uttalte i innstillingen til loven at den er enig i at det søkes vedtatt bestemmelser for regulering av arbeidsvilkårene for hushjelp. Men på grunn av de vanskeligheter som opstår når det skal vedtas lovbestemmelser som vil gripe inn i arbeidsordningen i private hjem, kunde komitéen ikke ta opp noe forslag om å legge disse arbeidere inn under nuværende lov. Den henstillet derfor til Regjeringen gjennem en særskilt komité å få utredet dette spørsmål med sikte på å få vedtatt en lov om hushjelpenes arbeidsvilkår.

Socialdepartementet opnevnte i desember 1936 en hushjelplovkomité med en jurist som formann (den kvinnelige arbeidsinspektør) og 3 husmødre (hvoriblandt formannen i Oslo Hjemmenes Vel) og 1 hushjelp (formannen i Hushjelpens Fagforening) som medlemmer. I sitt første møte i januar 1937 henstillet komitéen til Socialdepartementet å sørge for at det gjennem Det Statistiske Centralbyrå ble foretatt en statistisk undersøkelse av arbeidsvilkårene for hushjelp i Norge, da komitéen fant dette nødvendig for sitt arbeide. På Socialdepartementets forespørsel erklærte Det Statistiske Centralbyrå sig enig i at en slik undersøkelse bygget på individuelle oppgaver burde foretas. Efter at Stortinget gjennem en øket bevilgning til hushjelplovkomitéen hadde bevilget midler til arbeidet, fikk Byrået i juli 1937 i opdrag å utføre undersøkelsen.¹⁾

II. Den statistiske undersøkelse.

Det som tidligere foreligger av statistikk på dette område er høist ubetydelig. Den departementale komité som i 1900 ble opnevnt til revisjon av «tyende-lovgivningen» innhentet opplysninger fra landets kommunestyrer og en rekke organisasjoner om spørsmål som festepenger, faredager og — av aktuell interesse nu — fritid, ferie etc. Over lønningene foreligger det ikke så få oppgaver. De femårlige lønnsoversikter som ble utarbeidet inntil 1920 inneholder oppgaver over årlønninger for mannlige og kvinnelige tjenere både i byer og bygder. Over disse lønningene finnes oppgaver helt fra 1850.²⁾ I den nuværende årlige statistikk over Arbeidslønnen i Jordbruksområdet som går tilbake til 1915—16, finnes oppgaver over års- og halvårlønninger for tjenestegutter og tjenestejenter på

sjon. En rekke kvinneorganisasjoner har behandlet det. I 1935 tok Norske Kvinners Nasjonalråd saken opp på sitt landsmøte (Hushjelppørsmålet — et socialt problem som må løses. Foredrag av Birgit Gude, Thyra Hansen, formann i Hushjelpens Fagforening, og Marie Michelet). I 1934 sendte Hushjelpens Fagforening forslag til Stortinget om en ny lov for hushjelp. Lovforslag er også innsendt fra Oslo Kvinneråd og Yrkeskvinners Klubb. Organisasjonen «Husstell-lauget» har vedtatt bestemte regler for husarbeidet (lover) som alle de husmødre som er tilsluttet det, må forplikte seg til å følge.

¹⁾ Ifl. kgl. res. av 1 oktober 1937 blev besvarelsem gjort obligatorisk.

²⁾ I Socialstatistikk IV Arbeids- og Lønningsforhold for Syersker i Kristiania er det også endel opplysninger om lønninger i andre kvinnelige erhverv i Norge, deriblant om hushjelp, vesentlig bygget på Kristiania Arbeidskontors oppgaver.

landet i hvert fylke. I Byråets årlige statistikk over lønninger ellers finnes for 1914, 1918 og hvert av de senere år oppgaver over kontant lønn pr. måned for hushjelp med kost og losji inndelt i 3 aldersgrupper. Opgavene omfatter 18 byer og utarbeides etter avskrifter av innmeldingene til trygdekassene som regel i oktober måned. Noe mere detaljerte oppgaver over hushjelps lønns- og aldersforhold er offentliggjort i «Statistiske Meddelelser» 1921 nr. 9 og 10. De gjelder lønningsforholdene i Oslo ved nyttår 1921 og bygger på Oslo Trygdekasses materiale. Også i den særlige inntektsstatistikk som blev utarbeidet ved Folketellingen 1930 finnes særskilte oppgaver over årsinntekter for hushjelp i byer og bygder kombinert med alder.

Til forskjellige tider finnes det også oppgaver over lønningene, om de enn ikke er tilstrekkelige til å klarlegge dette punkt helt. Men de andre sider av arbeidsvilkårene, som losjiforholdet, arbeidstids- og fritidsordningen og ferien — finnes det tidligere ingen statistikk over. Derfor var det nødvendig å gå til en ny undersøkelse bygget på individuelle oppgaver.

I sitt svar til Socialdepartementet pekte Byrået på de spesielle vanskeligheter som er forbundet med en slik undersøkelse, særlig det at det her gjelder spørsmål som det ikke alltid lar sig gjøre å gi eksakte svar på. Men til tross for dette mente man allikevel at undersøkelsen burde anbefales. Også i Sverige hadde man visse betenkelskheter ved å gå til en slik spesialundersøkelse. Men der er man nu av den mening at spørsmålet gjennem undersøkelsen er blitt betydelig bedre klarlagt.

Byrået nevnte allerede i sin oprinnelige uttalelse at det anså det for helt nødvendig for undersøkelsens verdi at det ble samlet inn oppgaver både fra husmødre og hushjelp.¹⁾ Opgaver fra begge parter har også vært samlet inn i flere av de andre land — således i Sverige — om man enn ikke i disse undersøkelsene har lagt an på å få oppgaver fra begge parter i samme husholdning, undtagen i Münchenundersøkelsen 1909.

Omfanget av disse undersøkelsene i andre land er høiest forskjellig, til dels temmelig begrenset. Svarprosenten har også gjennemgående vært lav. Flere av dem er derfor mindre representative for yrket som helhet, de gir til dels uttrykk for arbeidsvilkårene i mere velstillede familier. Fremgangsmåten ved innsamlingen av oppgavene varierer også meget. Man har som regel brukt husmor- og (eller) hushjelporganisasjonene som mellemledd ved innsamlingen, eller bygget på oppgaver fra andre slags organisasjoner (kristelige ungdomsorganisasjoner, arbeidsformidlingsbyråer, fagskoler etc.). Münchenundersøkelsen var dog helt representativt lagt an og tok sikte på å få svar fra 10 pct. av alle. Socialstyrelsen i Sverige mente at det ikke var heldig å sende ut spørreskjemaer etter registre, men at man burde bruke hushjelp- og husmororganisasjonene og andre

¹⁾ I den amerikanske undersøkelse fra Baltimore 1924 Bulletin of the Womens' Bureau No. 39 står følgende: «It is a fundamental rule for straight thinking on any subject that each side should be given the same consideration.»

interesserte foreninger til å dele ut spørreskjemaene. Også arbeidskontorene ble benyttet. Et særskilt skjema med mere almindelig formulerte spørsmål ble sendt til husmorforeninger, husmorskoler etc. og andre institusjoner og personer som man antok hadde særskilt sakkunnskap på dette område.

Det Statistiske Centralbyrå var av den opfatning at undersøkelsen burde legges størst mulig an, så den kunde bli representativ for arbeidsvilkårene som helhet. Det blev derfor sendt spørreskjemaer til alle husmødre og hushjelp i en rekke utvalgte byer og strøk og direkte til begge parter i samme husholdning. Å bygge på oppgaver vesentlig fra medlemmer av husmor- og hushjelponitasjoner kunde lett gi et skjevt utvalg. At undersøkelsen ble lagt an så fullstendig gjorde at den vakte megen opmerksomhet og møtte adskillig offentlig kritikk. Men de endelige resultater vil derved vinne i almengyldighet. I de fleste tilfelle har også begge parter i samme husholdning svart.¹⁾ Byrået foreslo at undersøkelsen bare skulde omfatte byer. Arbeidsvilkårene i by- og landshusholdninger er helt forskjellige. I de siste er det vanskelig å skille det egentlige husarbeide fra det som hører til gårdsbruket.

Byrået henvendte sig til trygdekassene i de byer som ble tatt ut for undersøkelsen. Alle trygdekasser var villig til samarbeide, og de har ydet Byrået en meget verdifull støtte.

Efter den oprinnelige plan skulde 35 byer og 8 forstadsstrøk tas med. Efter at omkostningsoverslag var blitt innhentet fra trygdekassene, viste det sig at undersøkelsen i dette omfang blev for kostbar. Den blev derfor innskrenket til å omfatte 26 byer og 3 forstadsstrøk ved Oslo og Bergen, de siste bare som eksempler på arbeidsforholdene utenfor de store byer.

Fra august til oktober ifjor konfererte og korresponderte Byrået med trygdekassene både om den tekniske ordning og tidspunktet for undersøkelsen. På grunn av det store plass-skifte i høstmånedene og — i hvert fall på Østlandet — omkring oktober flyttetid og de nødvendige forberedelser kunde undersøkelsen først settes i gang ved utgangen av november 1937. De fleste trygdekasser påtok sig å ekspedere brevene og samle inn svarene. Men Oslo, Trondheim, Vinderen og Nordstrand trygdekasser utarbeidet bare registre og Byrået sendte selv ut brevene. Det viste sig vanskelig å få utarbeidet disse registre, bl. a. p. g. a. det store plass-skifte i husarbeidet som gjør at et register som også skulde gi hushjelpens adresse, snart blev foreldet. Det var også noen vanskeligheter med adressene av den grunn at det i trygdekassenes arbeidsgiverregister svært ofte stårmannens navn og forretningsadresse, ikke husmorens navn. Disse forhold ble det gjort opmerksom på i den orientering Byrået fikk anledning til å gi gjennem Kringkastingen.

På grunn av flyttetiden måtte utarbeidelsen av registrene vente til ut-

¹⁾ I den svenske undersøkelse som i alt omfattet 5 796 arbeidsgiver- og hushjelpopgaver, var det bare 347 dobbeltopgaver. Dette lave antall kommer av at fremgangsmåten var forskjellig fra vår.

gangen av oktober. Den tid som stod til rådighet var derfor temmelig knapp. Av denne grunn måtte Oslo Trygdekasse, hvor antallet var særlig stort, utarbeide sitt register på en måte som gjorde det noe mindre fullstendig. Registerkort blev trykt op etter den del av Trygdekassens arbeidsgiver-register, som omfatter arbeidsgivere med til og med 5 trygdede, da man gikk ut fra det var hos disse hushjelp fantes. Det viser sig imidlertid at endel arbeidsgivere pleier å få sin hushjelp innmeldt gjennem sin forretning eller bedrift. Disse fikk man således ikke med hvis de kom på gruppen «over 5 trygdede», heller ikke husholdninger hvor det faktisk var over 5 hushjelp. De optrykte kort blev konferert med arbeidsgiverkontiene, og derfra blev notert navnet på de medlemmer man antok var hushjelp. Skillet mellom hushjelp og andre trygdede var i mange tilfelle vanskelig å trekke. Man kunde i tvilstilfelle konferere med personkortet i sykeavdelingen, hvor yrket står, men dette lot sig i mange tilfelle på grunn av den knappe tid og omkostningene ikke gjøre. Derfor kom man til å sende forespørsel til et større antall personer som ikke var hushjelp og likeså til å sløfe endel som var. Byrået opfordret av disse grunner husmødre og hushjelp som ikke hadde fått noe skjema, til å be om å få tilsendt, og dette blev også gjort i et stort antall tilfelle. — At det i Oslo på grunn av selve fremgangsmåten er blitt utsatt endel, spiller imidlertid ingen rolle for representativiteten. Det hele antall hushjelp i Oslo er av Trygdekassen anslått til ca. 11 000 pliktige (og 900 frivillige). Totaltallet for utsendte skjemaer i Oslo ble ca. 9 630 til hver part. Ca. 8 av 900 skjemaer fra hver part falt bort av forskjellige grunner. Men det var også endel innkomne svar som ikke lot sig identifisere.¹⁾ Tallet ligger således ikke særlig meget under anslagstallet. Materialet er derfor sikkert fyldig nok som uttrykk for den hele bestand. Det er jo ikke foretatt noe utvalg, socialt eller etter bydeler.

Vanskeligheter av lignende artlater ikke til å ha forekommet i alle de byer hvor trygdekassene påtok sig hele ekspedisjonen av undersøkelsen.

Det ble utarbeidet et skjema for hushjelp B og et for husmødre A. Utkastene til skjemaer blev forelagt hushjelppkomitéen som godkjente dem etter å ha foretatt noen mindre rettelser. Skjemaene er trykt som bilag. Ved utarbeidelsen er de svenske skjemaer brukt som veiledning med de forandringer spesielle norske forhold eller spørsmål som har vært opp til diskusjon, krevet.

Skjemaene inneholder spørsmål om hushjelpens navn, alder og fødested, om stillingens art, og om utdannelse, øvelse og tidligere arbeide. Så følger opplysninger om arbeidsvilkårene, lønn, arbeidstid, ukentlig fritid, sommerferie med lønn, opsigelsestid og boligforhold. Derefter endel spørsmål som skal gi uttrykk for arbeidsmengden i husholdningen, familiens og leilighetens størrelse, bruk av ekstrahjelp, almindelig fyring eller centralvarme, leilighet eller enebolig etc.

¹⁾ 154 husmorsvar og 385 hushjelpsvar uten navn og by, som altså hører til i Oslo, Vinderen, Nordstrand eller Trondheim.

På begge skjemaer er det til slutt plass for uttalelser om de forandringer som måtte ønskes i hushjelparbeidet. Husmorens og hushjelpens skjema er i store trekk like. I hushjelpens er det endel flere spørsmål, oplysninger som man ikke kunde gå ut fra at husmoren har rede på, f. eks. om hvor lenge hushjelpen har hatt husarbeide, om hun har trygget sin alderdom o. l. Størst forskjell er det i de avsnitt som angår den egentlige daghjelp. Husmoren kan jo her bare gi oplysning om s i n arbeidsavtale med daghjelpen og om det hun kjenner til om hennes bolig og andre arbeidsforhold. Men hushjelpen kan gi oplysninger om arbeidsavtalene i sine f o r s k j e l l i g e poster.

I begge skjemaer står at det bare var hushjelp i private hus som skuldetas med, ikke hushjelp på anstalter eller i pensjonater. Heller ikke selvstendige husholdersker, personale på hoteller og restauranter, kvinner ved gårdsarbeide og midlertidig arbeidshjelp til storvask og hovedrengjøring. Da det ikke har vært lett å trekke grensen mellom de forskjellige kategorier,¹⁾ måtte endel oppgaver senere skilles ut.

Spørreskjemaene ble sendt ut 25. november. Svarene kom inn i løpet av desember og januar.²⁾

Omfanget av undersøkelsen blev som nevnt begrenset til 26 byer og 3 forstadsstrøk ved Oslo og Bergen, — Vinderen, Nordstrand og Fana. De byer som blev tatt med fordeler sig således, geografisk og etter størrelse:

Landsdeler	Antall byer	Byenes størrelse: Antall innbyggere ³⁾			
		Over 20 000	10–20 000	5–10 000	Under 5 000
Østlandet	10	2	5	3	—
Oplandene	2	—	—	2	—
Sørlandet	2	—	2	—	—
Vestlandet	5	2	3	—	—
Trøndelagen	2	1	—	—	1
Nord-Norge	5	—	1	2	2
	26	5	11	7	3

I forhold til fordelingen etter folketall av alle norske byer er antallet av små byer lite representert, mens alle de store og storparten av de middelstore er tatt med. Av de 67 norske byer hadde nemlig i 1930 hele 39 under 5 000 innbyggere. Men ved utvalget her måtte det også legges vekt på at byer hvor det måtte antas å være et større antall hushjelp, kom med.

Tallene for folketellingen 1930 viser at henimot 120 000 kvinner var beskjeftiget i husarbeide for fremmede, henimot en tredjedel av alle kvinner i erhvervslivet. Nest etter jordbruket var husarbeidet det største kvinnelige yrke.

¹⁾ Særlig ikke å skille mellom husholdersker og andre.

²⁾ Svar som kom i første halvdel av februar blev også tatt med.

³⁾ Tallene refererer sig til Folketellingen 1930, hjemmehørende befolkning.

Kvinnene i husarbeidet fordeles sig således på forskjellige grupper:

	Riket	Bygder	Byer
Husbestyrerinner	16 408	13 325	3 083
Hushjelp i private hus	84 344	54 375	29 969
Vaskekoner	13 655	6 439	7 216
Husarbeide på anstalter	5 188	3 100	2 088
Tilsammen	119 595	77 239	42 356

Fordeles tallene for hushjelp på husarbeide hos gårdbrukere og ellers, får vi følgende skille:

	Riket	Bygder	Byer
Innepiker og tjenestepiker hos gårdbrukere og plassbrukere	19 380	19 244	136
Hushjelp hos andre	64 964	35 131	29 833
I alt hushjelp	84 344	54 375	29 969

Til sammenligning kan nevnes, at i hele industrien var antallet av erhvervende kvinner vel 60 000.

I andre land har man i de senere år til dels kunnet påvise en ganske sterk tilbakegang i antallet av kvinner i husarbeidet (England, De Forente Stater). I Norge steg antallet av kvinner i lønnet husarbeide sterkt fra 1920 til 1930.

Antall hushjelp i private hus i byene var i 1930 29 969. Storparten, 17 911, fantes i de fire største byer, bare 12 058 i de andre. Vi kjenner ikke utviklingen etter 1930, tilvekst eller nedgang i antallet eller geografiske forskjykninger. Å trekke noen direkte sammenligning mellom folketellingens tall og det hele antall som etter trygdekassenes registre blev regnet med i denne undersøkelse,¹⁾ lar sig derfor ikke gjøre. Men det kan være av interesse å jevnføre fordelingen av disse tall på landsdeler med folketellingens. (Se tabellen neste side.)

De oprinnelige anslagstall trygdekassene oppgav, var på en enkelt undtagelse nær adskillig høyere. Det hele anslagstall for byene dreiet sig om 30 à 35 000 hushjelp, og da man skulle henvende sig både til husmødre og hushjelp, blev det regnet med 65 à 70 000 skjemaer i alt.

Foruten hushjelp i disse byer hvor antallet av hushjelp skulde være henimot 25 000, blev de som hørte til Fana, Nordstrand og Vinderen trygdekasse tatt med, tilsammen 3 910, i alt 29 472.²⁾ Fordi alle de store byer er tatt med

¹⁾ Skillet mellom husholdersker og hushjelp har på forhånd vært vanskelig å trekke. Endel husholdersker kan derfor være kommet med. Likeså endel andre som ikke var hushjelp. Tallene er derfor maksimumstall, undtagen Oslo-tallet.

²⁾ Det blev nemlig også skrevet til 865 frivillig trygdede i Oslo, men fra dem kom det bare et fåtall svar.

Byene landsdelsvis	I alt byer	Folketellingen 1930		Tatt med i ut- valget	Hushjelptellingen 1937		
		Hushjelp i byer			Absolutt	Relativt	
		Absolutt	Relativt				
Oslo	1	10 694	35.6	1	9 626	39.0	
Byer i Østfold, Akershus	8	1 304	4.4	2	837	3.4	
» Hedmark, Oppland	4	826	2.7	2	699	2.8	
» Buskerud	4	1 076	3.6	2	1 122	4.6	
» Vestfold	7	1 435	4.8	3	1 059	4.3	
» Telemark	7	1 046	3.5	2	573	2.3	
» Aust- og Vest-Agder	9	1 726	5.7	2	1 079	4.4	
» Rogaland	7	1 981	6.6	2	1 590	6.4	
Bergen	1	4 000	13.3	1	3 650	14.8	
Byer i Sogn og Fj., Møre og Romsd.	4	1 421	4.7	2	1 047	4.2	
Trondheim	1	2 027	6.7	1	2 003	8.1	
Byer i Nord-Trøndelag	3	325	1.1	1	79	0.3	
» Nord-Norge	11	2 108	7.3	5	1 333	5.4	
Tilsammen	67	29 969	100.0	26	24 697	100.0	

og bare noen få småbyer, er hushjelpene i storbyene noe overrepresentert. Men i store trekk følger utvalget folketellingens geografiske fordeling.

I tabell 1 i tabellavdelingen er gitt en oversikt over alle utsendte skjemaer, alle innkomne skjemaer og svar,¹⁾ og de som etter gjennemgåelsen og revisjonen av materialet endelig blev tatt med i bearbeidelsen. Svarprosenten er regnet ut for hvert sted. Det er liten forskjell på svarprosentene fra husmødre og hushjelp. Gjennemgående ligger hushjelpens en tanke høiere, men i flere byer er det omvendte tilfelle.

Svarprosenten var i alt 74, en i forhold til andre lands erfaringer ualminnelig høi procent. Men den varierer ganske meget fra sted til sted. De 29 byer og forstadsstrøk fordeler sig etter svarprosentens høide således:

Svarprosent	Antall steder
50—60	2
60—70	4
70—80	12
80—90	5
90 til og med 100	6

Antallet av skjemaer som falt bort, var i alt 3 861 eller 9.1 pet. av alle svar. Det antall skjemaer som ble tatt med i bearbeidelsen, var i alt 38 505 eller i forhold til de utsendte 67.3 pet. Enten har trygdekassen eller Byrået fått beskjed om at vedkommende ikke går inn under tellingen, eller det har vist sig ved revisjonen. Endel kom også i retur, eller var så ufullstendig eller utsydelig utfylt at de ikke kunde brukes. De som falt bort, fordeler sig således på de to parter:

¹⁾ Her er regnet med både direkte svar til Byrået og oppgaver fra trygdekassene om det antall som falt bort.

	I alt	Husmorsvar	Hushjelpsvar
Meddelt til Byrået eller utsortert ved revisjonen Oplysninger fra trygdekassene	3 265 596	1 660 298	1 605 298
Tilsammen	3 861	1 958	1 903

De svar som kom direkte til Byrået eller de svar som ved revisjonen ble skilt ut, fordeler sig således etter årsaker:

Vedkommende er husholderske	908
Slektning i huset	331
Annen stilling, men ikke privat hushjelp (sykepleierske, ansatt i pensjonat eller i kafé, gårdsarbeid, butikkhjelp etc.)	942
Familien hadde på tellingstiden ingen hushjelp	428
Returnert	115
Meget ufullstendig besvart	277
Forskjellige grunner	264

De grunner som ble oppgitt, blev selvsagt godtatt, men som tidligere nevnt, er grensen mellom husholdersker og andre vanskelig å trekke. Av registrene var det på forhånd skilt ut endel, fordi de gjaldt mindre pensjonater, barnehjem eller gamlehhjem eller lignende og kaféer. I tellingen blev også holdt utenfor et lite antall svar, hvor det var oplyst at vedkommende var ansatt som husstell-lærling etter Oslo Hjemmenes Vels kontrakt. Denne inneholder særskilt plikt for husmoren til å gi lærlingen veiledning og oplæring i alle huslige gjøremål, og for hushjelpen plikt til en 2 års læretid og en fastsatt lærlingelønn gradert etter læretiden. Hun skal også avlegge 2 prøver. 2 timers fritid pr. dag, bestemt ukefri og søndagsfri er fastsatt, likeså sommerferie. Da disse husstell-lærlingers vilkår således skiller seg meget fra vanlig hushjelps, fant man det naturligst å holde dem utenfor. Det var også endel husmødre og hushjelp utenfor de steder som etter planen var tatt med (særlig fra Oslos omegn), som sendte inn oplysninger, men disse blev ikke tatt med. Heller ikke noen få som kom for sent inn.

Revisjonen begynte etter hvert som svarene kom inn. Som nevnt blev de som ikke gikk inn under undersøkelsen, skilt ut. Hvert skjema blev noe gjennemgått. Noen anledning til å be om flere oplysninger hvis enkelte spørsmål ikke var svart på, var det ikke. Delvis kunde man slutte sig til de manglende etter de andre oplysninger på skjemaet. Endel supplering blev også foretatt derved at skjemaene fra samme husholdning blev jevnført. Men dette blev bare gjort på de punkter hvor partene ikke kunde ha en forskjellig opfatning, eller hvor det var øiensynlig at spørsmålet var misforstått av den ene eller den annen. For alle de punkters vedkommende hvor husmor og hushjelp k u n d e ha en forskjellig opfatning (f. eks. angående arbeidstiden, fritiden, ferien, om bruk av ekstrahjelp etc.), blev selvsagt begge parters svar stående uforandret, selv om de var forskjellige.

Å skille mellom almindelig hushjelp og daghjelp viste sig temmelig vanskelig.

Begrepsmessig kan man naturligvis si at all hushjelp som ikke bor i huset, har dagpost. Men da det særlig i de mindre byer er almindelig at hushjelpen bor i sine hjem, men allikevel regnes for å ha full huspost, har vi skilt på en annen måte, nemlig mellem:

1) fast hushjelp med full post, herunder også dem som ikke bor på arbeidstedet og

2) daghjelp som ikke har full post, men en eller flere kortere dagposter.¹⁾ Dette skulle kan muligens synes noe kunstig,²⁾ men hensikten var å klarlegge arbeidsforholdene for dem som måtte regnes som daghjelp i egentlig forstand, hvor man hadde grunn til å tro at vilkårene er anderledes enn for hushjelp i fast post. Da opfatningen på dette punkt til tross for skjemaets anvisninger har vært forskjellig, måtte man ved revisjonen foreta endel overførsler fra den ene gruppe til den annen. Hadde vedkommende én post og arbeidet der hver dag og såpass lenge at det måtte regnes for full post (altså både fast formiddagspost og heldagspost³⁾), blev hun regnet som fast hushjelp med bolig utenfor arbeidsstedet.⁴⁾ Men daghjelp i egentlig forstand, som hadde én eller flere kortere dagposter, blev skilt ut og bearbeidet helt for sig. Efter revisjonen forelå altså oppgavene, fordelt på 2 hovedgrupper, fast hushjelp og daghjelp.⁵⁾ Svarene fordeles sig således:

	I alt	Fra husmødre	Fra hushjelp
Fast hushjelp	34 621	17 103	17 518
Daghjelp	3 884	2 007	1 877
I alt	38 505	19 110	19 395

Antallet av daghjelp i snevrere forstand finnes alt overveiende i de 5 største byer. (Se tabellen øverst neste side).

Bearbeidelsen av materialet for disse korttidsdaghjelp vil derfor bli innskrenket til å omfatte disse byer.

¹⁾ Disse kan jo også bo på et av de steder de arbeider, men har altså ikke full bekjef-tigelse der.

²⁾ Også den svenske undersøkelse som bare skulde ta med hushjelp i fast post og med arbeide hele dagen, tok herunder med endel som bodde hos slektninger eller leide rum.

³⁾ Begrepsmessig er det vanskelig å skille mellom formiddagspost og heldagspost. Det er ingen faste regler for hvor lang arbeidstiden er i formiddagspost. Den kan være til utpå ettermiddagen.

⁴⁾ Disse ble bearbeidet sammen med dem som bodde på arbeidsstedet.

⁵⁾ Det måtte settes et vilkårlig skille på grunnlag av arbeidstiden. Alle som var i fast formiddagspost og arbeidet ca. 7 timer på ett sted hver dag, blev tatt med som fast hushjelp. Det kunde kanskje synes rimeligere at vi hadde satt grensen ved 8 timer, den normale arbeidsdag. Det er imidlertid resonert således at hvis hushjelpen kommer om morgen-en og er til etter middagsstellet, så kan hun sannsynligvis ikke samtidig ha flere poster. Den oppgitte arbeidstid for disse som ikke bor på stedet, skulde også sannsynligvis ligge nærmere den effektive arbeidstid enn for andre.

Svar fra	I alt dag hjelp	Derav i de 5 største byer	
		I alt	Pet.
Husmødre	2 007	1 402	69.9
Hushjelp	1 877	1 290	68.7
Tilsammen	3 884	2 692	69.3

I de andre lands hushjelpundersøkelser har det som nevnt bare vært et mindre antall oppgaver hvor begge parter i samme husholdning har svart. Dette er imidlertid tilfelle for storparten i denne undersøkelse.

Skjemaer tatt med i alt	38 505	100.0	pet.
Svar fra husmor og hushjelp i samme husholdning	34 146	88.7	"
Enkelte husmorsvar	2 037	5.3	"
» hushjelpsvar	2 322	6.0	"

Enkeltsvarene spiller således liten rolle. Materialet er bearbeidet enten etter husmorskjemaene eller etter hushjelpskjemaene. Begge svar er bare bearbeidet for de punkter hvor husmorens og hushjelpens opfatning kan være forskjellig.

Oplysningene om arbeidsgiverens livsstilling gir anledning til å vise fra hvilke sociale lag materialet skriver sig. «Tjenerholdet» har vært ansett som et brukbart velstandsmål, da det for en stor del avhenger av den økonomiske evne om man kan ha lønnet hjelp og hvor mange man kan ha. I tabell 2 er husholdningene etter husmorskjemaene fordelt etter arbeidsgiverens stilling og antall hushjelp — herunder regnet med husholdersker og dag hjelp. Det er et stort antall med uopgitt livsstilling til tross for supplering ved hjelp av hushjelpens oppgaver. Grupperingen har — likesom andre livsstillingsgrupperinger — den mangel at det er vanskelig å få frem økonomisk ensartede grupper. Antallet av hushjelp fordeler sig slik etter arbeidsgiverens stilling:

	I alt	Pet.
Selvstendig næringsdrivende	4 942	29.4
— arbeidende	1 003	6.0
Høiere funksjonærer	3 772	22.5
Fagfunksjonærer: Ingeniører etc.	1 071	6.4
Lærere	669	4.0
Andre fagfunksjonærer	664	3.9
Kontorfunksjonærer etc.	2 243	13.4
Ekspeditører	164	1.0
Arbeidere, formenn etc.	694	4.1
Pensjonister, enker ¹⁾	1 224	7.3
Formuesinntekt ¹⁾	345	2.0
Tilsammen.....	16 791	100.0
Livsstilling uopgitt	2 630	-

¹⁾ De med oppgitt forhenværende livsstilling er dels ført på pensjonister, hvis man har kunnet anta at det for stillingen er pensjon, dels på formuesinntekt.

Folketellingsopgavene 1930 for hustjenere i byene (husholdersker og hushjelp) gir følgende fordeling etter hovedpersonens sociale stilling:

	I alt	Pct.
Selvstendig næringsdrivende	7 988	24.4
— arbeidende	4 471	13.6
Høiere funksjonærer	3 654	11.1
Fagfunksjonærer: Ingenører og teknikere	645	2.0
Lærere	1 024	3.1
Andre fagfunksjonærer	2 486	7.6
Kontorfunksjonærer	3 142	9.6
Butikkspedítører	276	0.8
Arbeidere, formenn etc.	4 187	12.8
Pensjonister, enker	2 077	6.3
Formuesinntekt	2 083	6.4
Offentlig understøttede	141	0.4
Uoppgett	627	1.9
Tilsammen	32 801 ¹⁾	100.0

En jevnføring av denne fordeling med fordelingen av hushjelp i hushjelptellingen, viser at hushjelp hos funksjonærer og arbeidere, men særlig hos arbeidere, er underrepresentert i hushjelptellingen. Dette skyldes for en del utvalget av byer og forstadsstrøk; dertil kommer at det var mange med uoppgett livsstilling i hushjelptellingen. Av disse er antagelig relativt mange arbeidere. Det tredje moment som kanskje er av størst betydning, er at tellingen av daghjelp er ufullstendig, og dette er en form for hushjelparbeide som er mere i bruk hos funksjonærer og arbeidere enn hos andre.

Fra 1920 til 1930 var det som før nevnt en ganske stor stigning i antallet av hustjenere. Det viste sig også å være foregått sociale forskyvninger. Arbeidergruppene og de mere underordnede funksjonærgrupper hadde et forholdsvis større antall tjener i 1930 enn i 1920, mens det var tilbakegang i tjenerholdet for enkelte høiere stillinger. Men til tross for denne utjevning er det fremdeles en påtagelig forskjell mellom de sociale grupper.

Efter folketellingstallene er i tabellen neste side for et temmelig fullstendig utvalg av livsstillinger i byene trukket en sammenligning mellom antall hovedpersoner — menn og kvinner — og antall hushjelp og husholdersker.

Forholdstallene kan være påvirket av gruppenes aldersopbygning, antallet av menn og kvinner²⁾ og av hvorvidt det er en socialt ensartet gruppe. Men med disse forbehold gir de allikevel et tydelig uttrykk for forskjellen i tjenerholdet mellom på den ene side skibsredere, høiere funksjonærer, lærer og advokater etc. og på den annen side butikkfunksjonærer, formenn, arbeidere og sjøfolk.

¹⁾ De som var ansatt hos gårdbrukere etc. er utelatt.

²⁾ Totaltallet blir noe for høit, da alle gifte kvinner med eget erhverv er satt op som hovedpersoner.

	Hoved- personer I alt	Hushjelp og husholdersker	
		I alt	pr. 100 hoved- personer
Fabrikkeiere, eiere av småindustri	2 712	856	31.56
Læger, tannlæger	1 513	1 191	78.72
Advokater, sakførere	743	616	82.91
Skibsredere	274	385	140.51
Grosserer etc.	1 811	1 221	67.42
Kjøpmenn etc.	12 153	3 581	29.47
Selvstendig arbeidende håndverkere	13 259	1 977	14.91
Endel høiere private funksjonærer	1 859	1 278	68.75
» » offentlige »	893	812	90.93
Høiere offiserer	131	117	89.31
Andre offiserer og underoffiserer	1 246	349	28.01
Ingeniører, teknikere etc. ved industri	2 747	706	25.70
Lærere	4 978	1 024	20.57
Andre fagfunksjonærer ved immateriell virks...	3 506	567	16.17
Almindelige funksjonærer, kontor- og jernbane- funksjonærer	30 877	2 599	8.42
Butikkfunksjonærer	21 241	276	1.30
Skibsførere, styrmenn	3 764	431	11.45
Maskinister o. a. sjøfolk	18 069	329	1.82
Formenn og betjenter ved industri	4 988	369	7.40
Arbeidere etc.	155 312	3 405	2.19
Pensjonister, enker	26 242	2 077	7.91
Formuesinntekt	9 683	2 083	21.51
Tilsammen	318 001	26 249	8.25
I alt	389 020	32 801	8.43

I hushjelptellingen er tatt med 17 976 husholdninger med i alt 19 421¹⁾ hushjelp, eller 1,08 pr. husholdning. Efter antall hushjelp pr. husholdning viser livsstillingsgruppene følgende rekkefølge:

	Hushjelp pr. husholdning		Hushjelp pr. husholdning
Skibsredere	1.42	Høiere off. funksjonærer.....	1.06
Fabrikkeiere	1.28	Andre fagfunksjonærer	1.04
Grosserer etc.	1.25	Lærere.....	1.03
Apotekere, læger etc.	1.23	Pensjonister, enker.....	1.03
Advokater, sakførere	1.23	Innehavere av systuer etc.	1.02
Høiere private funksjonærer	1.13	Lavere funksjonærer	1.01
Ingeniører etc.	1.09	Ekspeditorer	1.01
Kjøpmenn etc.	1.08	Skibsførere, styrmenn	1.01
Offiserer	1.07	Formenn, betjenter	1.01
Formuesinntekt	1.07	Maskinister, sjømenn	1.00
Selvst. ved håndverk.	1.06	Arbeidere etc.	1.00

Det forholdsvis høie tall for pensjonister og enker skyldes antagelig at dette er eldre folk som er avhengig av hjelp.

¹⁾ Antall skjemaer 19 110. Det er ikke svar for alle hushjelp i husholdningene og endel var heller ikke forpliktet til å svare (husbestyrerinner).

Efter antallet av hushjelp fordeler husholdningene sig slik:

	I alt	Pct.
1 fast hushjelp.....	14 725	81.9
1 daghjelp	1 875	10.4
1 fast + 1 daghjelp	175 ¹⁾	1.0
2 faste	1 135	6.3
3 hushjelp	63 ²⁾	
4 »	3	0.4
	17 976	100.0

Det alt overveiende antall er altså husholdninger med 1 hushjelp.

Antallet av hushjelp pr. husholdning i Oslo er 1.07 i hushjelptellingen. Efter Boligstatistikken for Oslo pr. 1. desember 1934 var antallet av hushjelp pr. leilighet i de leiligheter som hadde hushjelp 1.11. Forandringene i tjenerholdet i Oslo siden 1918 og fordelingen på de forskjellige bydeler i 1934 gir følgende billede:

Bydel	Leiligheter med flg. antall tjenere					Leiligheter i alt	Leiligheter med tjenere		Antall tjenere	
	0	1	2	3	4 o. fl.		i alt	pct.	i alt	pr. leilighet
Centrum	10 381	1 242	100	12	15	11 750	1 369	11.65	1 563	1.14
Vestkant	17 215	5 468	463	46	23	23 215	6 000	25.85	6 643	1.11
Nordost.....	20 808	646	26	4	2	21 486	678	3.16	718	1.06
Sydøst	13 577	470	22	2	2	14 073	496	3.52	528	1.06
Tilsammen										
1/12 1934	61 981	7 826	611	64	42	70 524	8 543	12.12	9 452	1.11
1/12 1925	50 461	7 846	912	100	29	59 348	8 887	14.97	10 120	1.14
1/12 1918	48 390	6 371	1 066	135	48	56 010	7 620	13.60	9 133	1.20
I procent										
1/12 1934	87.88	11.10	0.87	0.09	0.06	100.0	-	-	-	-
1/12 1925	85.03	13.22	1.54	0.17	0.04	100.0	-	-	-	-
1/12 1918	86.40	11.37	1.90	0.24	0.09	100.0	-	-	-	-

Fra 1925 er det stigning i antallet av leiligheter uten hushjelp og nedgang i antallet av hushjelp, denne siste faller vesentlig på leiligheter med flere hushjelp. Antallet av hushjelp pr. leilighet er fra 1918 til 1934 falt fra 1.20 til 1.11. Leilighetene med tjenere samler sig alt overveiende på Vestkanten. Antagelig er det i boligstatistikken bare tatt med hushjelp som bor på stedet, ikke daghjelp. En jevnføring med hushjelptellingen må derfor gjøres med forbehold.

¹⁾ Derav 1 med 2 daghjelp.

²⁾ » 1 » 1 fast og 2 daghjelp.
og 8 » 2 » 1 »

	Leiligheter med tjenere 1. desember 1934		Hushjelptellingen 1937. Husholdninger fordelt etter antall tjenere	
	I alt	Pct.	I alt	Pct.
1 hushjelp (fast).....	7 826	91.6	4 364	91.7
2 »	611	7.2	311	{ 7.7
1 fast + 1 daghjelp	-	-	54	
3 hushjelp	64	0.7	24	{ 0.6
2 faste + 1 daghjelp	-	-	5	
4 hushjelp	42	0.5	2	-
Tilsammen	8 543	100.0	4 760	100.0
1 daghjelp	-	-	1 016	-
I alt..	-	-	5 776	-

Dette kan tyde på at det er kommet med for få husholdninger med flere hushjelp. Det skyldes antagelig fremgangsmåten ved utarbeidelsen av Oslo-registret. Dessuten har ikke alle arbeidsgivere med så store husholdninger svart.¹⁾ Fordeles det hele antall fast ansatte etter antallet av hushjelp²⁾ i de husholdninger hvor de arbeider, gir det følgende tall:

Husholdninger	I alt	Pct.
1	14 633	85.9
2	2 231	13.1
3 o. fl. hushjelp..	174	1.0
Tilsammen	17 038	100.0

Selv om tellingen på dette punkt er litt ufullstendig, viser den tydelig at husholdninger med et større antall hushjelp så å si ikke forekommer nu for tiden.

III. Tilbud og efterspørsel.

I oversikten over hushjelppørsmålet i andre land blev også nevnt at det flere steder har vært stor mangel på hushjelp, til dels samtidig med arbeidsledighet i andre kvinnelige yrker. Det er dette forhold som til dels har trengt spørsmålet slik frem i den offentlige diskusjon.

Tilbud og efterspørsel etter lønnet husarbeide er et problem som ikke er så lett å utrede. Det er som det tidligere har vært pekt på, ikke et forhold som i likhet med andre problemer på arbeidsmarkedet vesentlig følger konjunkturene

¹⁾ Det kan være noen flere svar fra hushjelp i disse husholdningene.

²⁾ I antallet regnet med både fast hushjelp, daghjelp, husbestyrerinner og formiddagsbarnekiper (trillepiker).

selv om man må gå ut fra at det indirekte påvirkes av disse, derved at man mere søker til husarbeide når det er vanskelig for arbeide i andre yrker. Spørsmålet er blitt behandlet i flere utenlandske undersøkelser, særlig inngående og grundig i den svenske ved et eget spørreskjema til arbeids- og festekontorer, husmorforeninger, skolekjøkkenlærerinner, lærlinge-, folkehøiskoler og husmorskoler. Det kom på denne måte frem flere interessante trekk om utviklings-tendensene på arbeidsmarkedet for lønnet husarbeide.

Dette spørsmål er ikke spesielt behandlet i denne undersøkelse, som først og fremst har hatt til oppgave å kaste lys over arbeidsvilkårene. Men da spørsmålet også her i landet har vakt opmerksomhet, har man ikke helt villet forbigå det.

Det er temmelig ofte hevdet at det er nesten umulig å få hushjelp, eller at det ikke lar sig gjøre å få dyktige øvede hushjelp, bare ganske unge nybegynnere. Men denne akutte mangel synes ikke å være noe varig fenomen. Enkelte tider på året er det meget stor tilgang. Derfor er det vanskelig å si noe om utviklingstendensene i sin almindelighet. Dertil kommer at forholdet mellom tilbud og efterspørsel av arbeidskraft til husarbeide stiller sig helt forskjellig i de forskjellige byer og landsdeler.

I tabellen neste side er fremstillet forholdet mellom tilbud og efterspørsel i husarbeide (arbeidssøkende pr. 100 ledige plasser) i de siste 3 år, etter de offentlige arbeidskontorers oppgaver over arbeidssøkende og ledige plasser for kvinnelige tjenere og etter oppgavene fra de private festekontorer i Oslo og Bergen.

Til jevnføring er satt opp totaltallet for kvinner i alt ved de offentlige arbeidskontorer. Likesom arbeidsmarkedet i det hele viser totaltallene for kvinner en gunstig utvikling i disse tre år; men det er dog stadig flere arbeidssøkende enn ledige plasser. Tallene viser samme sesongbevegelse som for det mannlige arbeidsmarked, lavpunkt i somtermånedene, høidepunkt i vintermånedene. Tallene for det huslige arbeide viser også nedgang i disse år, så sterkt at det i 1937 er et tydelig underskudd av arbeidssøkende til husarbeide. Tallene gir antagelig et for sterkt uttrykk for underskuddet av den grunn at Oslo- og Bergens-tallene for de offentlige arbeidskontorer ligger så lavt. En meget vesentlig del av arbeidsformidlingen til husarbeide utføres i disse byer fremdeles av de private festekontorer. Også forholdstallene for disse viser nedgang fra 1935 til 1937, og gir i 1936 og særlig i 1937 uttrykk for mangel på tilgang. Men denne mangel er etter disse ikke så utpreget som etter de offentlige arbeidskontorers tall.

Sesongbevegelsen for husarbeidet er ikke så regelmessig som for kvinner i almindelighet; men den viser allikevel en ganske særpreget bevegelse. Selv om vår- og høst-flyttetid ikke lenger følges, og virkningene av denne tidligere skikk og bruk bare kan merkes i enkelte landsdeler, så er det andre forhold, ferietiden, sesongarbeide på hoteller, jordbruksarbeide i sommertiden etc. som kan være av betydning og bestemme sesongvariasjonene.

Forholdet mellem tilbud og efterspørsel av arbeidskraft til husarbeide.

År Måned	Arbeidssøkende pr. 100 ledige plasser ved de offentlige arbeidskontorer										Ved de pri- vate feste- kontorer Kvinne. Husarbeide	
	I alt kvinn- ner	Derav hushjelp										
		Ialt	Oslo	Øst- landet ellers	Sør- landet (Aren- dal— Kr.- sand)	Stav- anger	Bergen	Vest- landet ellers	Trond- heim	Nord- Norge	Oslo	Bergen
1935. Januar ..	239	151	58	266	179	169	64	234	269	156	131	152
Februar ..	237	165	50	302	139	174	94	284	248	140	124	136
Mars	207	146	51	210	129	124	85	212	271	128	117	139
April.....	171	124	39	174	105	135	57	225	316	166	109	121
Mai	154	108	38	162	95	100	51	240	238	119	85	94
Juni	150	111	52	134	72	94	42	333	219	109	95	104
Juli	164	128	96	119	41	127	48	353	171	131	117	111
August ..	176	116	47	161	107	113	57	315	200	148	100	147
September	210	150	59	202	138	131	106	350	240	224	138	196
Oktober .	229	176	67	222	178	141	129	395	272	303	203	203
November	260	187	76	282	165	109	141	382	227	254	136	147
Desember	258	182	92	256	76	119	86	447	237	173	80	90
1936. Januar ..	250	150	59	244	123	116	90	315	240	146	127	132
Februar ..	236	169	65	255	165	162	101	319	449	156	96	116
Mars	190	137	52	183	171	106	67	241	250	154	100	163
April.....	170	127	54	163	107	105	69	320	202	129	114	116
Mai	148	107	53	141	66	75	57	233	190	115	77	66
Juni	136	94	57	108	57	67	45	243	152	85	76	71
Juli	144	101	59	108	59	85	72	311	154	83	73	83
August ..	158	93	41	120	96	96	65	223	136	121	92	120
September	167	103	41	140	143	88	80	232	224	125	116	176
Oktober .	190	132	58	180	115	119	72	303	238	191	153	146
November	218	126	58	187	145	121	54	302	186	185	111	106
Desember	207	121	59	192	68	87	48	228	195	137	63	56
1937. Januar ..	192	105	47	144	117	108	46	224	198	192	76	100
Februar ..	188	107	47	152	155	105	47	241	205	155	104	106
Mars	162	102	45	127	105	96	39	219	163	120	94	89
April.....	131	88	47	114	103	74	39	197	163	88	115	87
Mai	122	71	37	92	70	67	34	202	137	66	90	77
Juni	114	70	48	76	48	86	28	181	102	82	81	74
Juli	122	72	56	73	38	79	34	174	65	86	90	65
August ..	127	64	32	82	65	99	34	124	114	129	83	78
September	158	92	44	109	129	107	56	177	220	158	90	141
Oktober .	170	114	63	139	158	119	65	238	180	146	136	152
November	184	102	61	124	95	108	46	245	116	178	98	156
Desember	187	85	43	114	106	97	41	181	92	106	59	51

Efter arbeidskontorenes totaltall og efter de private festekontorer i Oslo og Bergen viser hvert halvår følgende maksimums- og minimumsmåneder for tilgangen på arbeidskraft:

År Halvår	De off. arbeids- kontorer		De private festekontorer			
			Oslo		Bergen	
	Maks.	Min.	Maks.	Min.	Maks.	Min.
1935 I	Febr.	Mai	Jan.	Mai	Jan.	Mai
II	Nov.	Aug.	Okt.	Des.	Okt.	Des.
1936 I	Febr.	Juni	Jan.	Juni	Mars	Mai
II	Okt.	Aug.	Okt.	Des.	Sept.	Des.
1937 I	Febr.	Juni	April	Jan.	Febr.	Juni
II	Okt.	Aug.	Okt.	Des.	Nov.	Des.

Efter arbeidskontorene viser i første halvår februar maksimumstilgang, mai—juni minimums, i annet halvår henholdsvis oktober—november og august, altså tilgang på arbeidskraft i vinter- og høstmånedene, mangel i sommermånedene. Festekontorenes tall er noe uregelmessige, men høstmaksimum i oktober er svært utpreget. Som motsetning til arbeidskontorene viser de imidlertid minimumstall i desember.

Arbeidskontorenes tall for de enkelte landsdeler viser at situasjonen i denne henseende ligger helt forskjellig an. Det synes vesentlig bare å være i de større byer det er mangel på arbeidskraft, undtagen i Trondheim, hvor det til dels har vært svært rikelig tilgang, om enn adskillig nedgang og til dels mangel i siste år. På Sørlandet (Kristiansand og Arendal) synes det å ha vært nokså utpreget mangel i sommermånedene. Tallene for Vestlandet utenom Bergen og Stavanger viser svært høie forholdstall; men da disse er sterkt påvirket av arbeidsforholdene på Odda, er de lite karakteristiske. Enkelte arbeidskontorer nevner ofte at det er mangel på øvet hushjelp, i Oslo har også vært nevnt at det er mangel på hushjelp til poster utenfor byen. Grunnen til den merkbare forskjell mellom landsdelene må antagelig søkes både i de lokale forhold, vedkommende byers oppland etc. og i de økonomiske forhold på stedet. En skal komme tilbake til spørsmålet under behandlingen av forskjellen i lønningene.

IV. Hushjelpenes stilling, alder, fødested, utdannelse etc.

Man går nu over til selve behandlingen av hushjelps yrkesmessige stilling og arbeidsvilkår slik den fremgår av husmors og hushjelps svar på skjemaene.

På A og B skjemaene var det spørsmål om å spesifisere hushjelpens stilling. Dette er dog ikke alltid gjort. Der hvor stilling ikke var oplyst og det bare var én hushjelp, blev vedkommende gruppert som enepike.¹⁾ Grensene mellom de

¹⁾ I noen få tilfelle hvor vedkommende var ført opp som barnepike og det ingen annen hushjelp var, blev hun ført på enepike, da det syntes å fremgå at hun også hadde annet arbeide enn å passe barna.

forskjellige stillinger er vanskelig å trekke, da det husarbeide som hører inn under den ene eller den annen gruppe, er så lite bestemt avgrenset. Derfor er det bare i husholdninger med flere hushjelp det lar sig gjøre helt å skille mellom de forskjellige grupper. På grunn av denne usikkerhet er antagelig gruppen enepiker blitt vel stor; men som før nevnt hadde storparten av husholdningene bare 1 hushjelp.

Efter husmødrenes og hushjelpenes opgaver fordeler antall hushjelp sig således etter stillingenes art:

	I alt hushjelp	Derav i procent:				
		Enepiker	Kokker	Stuepiker	Barne- stuepiker	Barne- piker
Husmoropgaver:						
I alt	17 038 ¹⁾	86.5	7.2	3.8	1.3	1.2
Derav i byer med over 20 000 innb.	12 212 ²⁾	85.4	7.7	4.2	1.4	1.3
10–20 000 »	3 328	88.6	6.3	3.3	0.8	1.0
under 10 000 »	1 498	90.5	5.2	2.3	0.7	1.3
Hushjelppopgaver:						
I alt	17 475 ³⁾	87.0	6.7	3.9	1.3	1.1
Derav i byer med over 20 000 innb.	12 504 ²⁾	85.9	7.1	4.3	1.5	1.2
under 20 000 »	4 971	89.8	5.5	2.9	0.9	0.9

Det viser sig efter begge slags opgaver at den alt overveiende del er enepiker. Kokker og stuepiker er det forholdsvis flest av i de store byer. Barnepiker og barnestuepiker er det i det hele få av. Blandt enepikene kan det jo være endel hvis arbeide vesentlig består i å stelle barna. Ellers har jo noen husholdninger trillepiker, som det som regel ikke er fylt ut skjema for. Endel barnepiker kommer også på daghjelp.

Under fast hushjelp skulde på skjemaet tas med ikke bare hushjelp som bor på arbeidsstedet, men også de som bor utenfor, men har en fast post. For disse blev spurt om hvordan de bor. Efter hushjelpens opgaver fordeler de sig slik etter boligforhold:

	I alt hushjelp	Derav procentvis fordelt:			
		Med bolig hos arbeids- giveren	Bor gratis hos familie	Leier værelse	Bor utenfor, men uopg.
I alt opgaver	17 475	81.6	11.5	5.5	1.4
Derav i byer med over 20 000 innb.	12 504	86.1	6.8	6.2	0.9
under 20 000 »	4 971	70.4	23.2	3.9	2.5

¹⁾ 65 med uopgitt lønn ikke tatt med her.

²⁾ Forstadsstrøkene er tatt med.

³⁾ 43 med uopgitt lønn ikke tatt med her.

I storbyene er det altså 14 pct. av den faste hushjelp som ikke bor på arbeidsstedet, i de andre byer 30 pct. I disse byer er det almindelig at de bor hos sin familie, men sjeldent at de leier værelse. Men i de store byer forekommer dette forholdsvis ofte.

En fordeling av hushjelp i forskjellige stillinger etter boligforholdet gir følgende bilde:

Hushjelpens oppgaver	I alt	Derav procentvis fordelt:			
		Med bolig hos arbeidsgiveren	Bor gratis hos familie	Leier værelse	Bor utenfor, men uopg.
Enepiker	15 203	79.7	12.6	6.2	1.5
Kokker	1 166	98.5	1.0	0.5	—
Stuepiker	676	95.0	3.2	1.8	—
Barnestuepiker	235	92.8	5.5	1.3	0.4
Barnepiker	195	71.3	24.1	2.6	2.0

Mens det er meget sjeldent at kokker og stuepiker bor utenfor arbeidsstedet, er det forholdsvis hyppig blandt enepiker og ennå mere almindelig blandt barnepikere. Mange av barnepikene er unge og bor da ofte gratis hos sin familie. Men dette er ikke tilfelle med de noe eldre, som har spesialutdannelse. Det er i det hele mest de yngste som bor hos sin familie. I de større byer bodde 25 pct. av 15—17 åringene og 13 pct. av 18—20 åringene gratis hos sin familie, men i de eldre aldersgrupper bare noen få prosent. I byer med under 20 000 innbyggere bodde halvparten av 15—17 åringene og henimot tredjeparten av 18—20 åringene hos familie. I gruppen 21—25 år 20 pct., men senere er antallet lite. De som leier værelse, viser til dels en motsatt bevegelse, stigning med alderen. Det er altså en utpreget forskjell mellom aldersgruppene og likeså mellom de større og mindre byer. I de mindre byer er det meget mer almindelig at hushjelpene ikke bor på arbeidsstedet; men dette gjelder mest ganske unge piker som blir boende i foreldrenes hjem. Spørsmålet vil senere bli behandlet i forbindelse med lønningene.

Hushjelpenes aldersfordeling viser karakteristiske trekk og er en faktor av stor betydning for yrket i det hele.

I tabellen næste side er gitt en oversikt over hushjelps aldersfordeling etter arbeidsgiveroppagavene. Gjennomsnittsalderen er beregnet. Av det hele antall var 58.4 pct. under 25 år. Dette stiller sig imidlertid forskjellig i byer av ulike størrelse. I de største byer var 53.7 pct. under 25 år, i de middelstore 70.6 pct. og i de minste 70.1 pct. Den beregnede gjennomsnittsalderen blir tilsvarende 27.4 år, 24.1 år og 24.3. Delvis henger dette sammen med at de nye hushjelp arbeider de første år på sitt hjemsted før de søker arbeide i de større byer. Delvis kan det ses i forbindelse med at det i de større byer finnes et forholdsvis stort antall kokker av høiere alder. Av enepiker var 60.8 pct. under 25 år, av stuepiker 45.1, men av kokker bare 30.7 pct. Av barnestuepiker og barnepiker var de fleste under 25 år, henholdsvis 73.4 og 79 pct.

Hushjelps aldersfordeling ifølge arbeidsgiveroppgavene.

Stilling og steds-grupper	I alt	Derav i følgende alder:									Gj.sn. alder (år)	
		15-17	18-20	21-25	26-30	31-40	41-50	51-55	56-60	Over 60 år		
Absolutte tall.												
I alt	17 038	1 358	3 259	5 336	3 085	2 614	862	209	114	88	113	26.5
Herav:												
Enepiker	14 735	1 250	2 973	4 737	2 610	2 095	656	162	87	70	95	26.0
Kokker	1 226	13	86	277	272	352	158	32	17	13	6	32.0
Stuepiker	653	25	83	186	147	140	44	13	8	5	2	28.9
Barnestuepiker ...	214	15	56	86	35	16	2	2	-	-	2	23.7
Barnepiker	210	55	61	50	21	11	2	-	2	-	8	21.7
Hushjelp i byer med over 20 000 innb.	12 212	760	2 058	3 732	2 362	2 129	751	177	94	68	81	27.4
10—20 000 »	3 328	411	836	1 106	487	342	79	22	12	10	23	24.1
under 10 000 »	1 498	187	365	498	236	143	32	10	8	10	9	24.3
Relative tall.												
I alt	100.0	8.0	19.1	31.3	18.1	15.3	5.1	1.2	0.7	0.5	0.7	
Enepiker	100.0	8.5	20.2	32.1	17.7	14.2	4.5	1.1	0.6	0.5	0.6	
Kokker	100.0	1.1	7.0	22.6	22.2	28.7	12.9	2.6	1.3	1.1	0.5	
Stuepiker	100.0	3.8	12.7	28.6	22.5	21.4	6.7	2.0	1.2	0.8	0.3	
Barnestuepiker ...	100.0	7.0	26.2	40.2	16.4	7.5	0.9	0.9	-	-	0.9	
Barnepiker	100.0	26.2	29.0	23.8	10.0	5.2	1.0	-	1.0	-	3.8	
Hushjelp i byer med over 20 000 innb.	100.0	6.2	16.9	30.6	19.3	17.4	6.1	1.4	0.8	0.6	0.7	
10—20 000 »	100.0	12.3	25.1	33.2	14.6	10.3	2.4	0.7	0.4	0.3	0.7	
under 10 000 »	100.0	12.5	24.4	33.2	15.8	9.5	2.1	0.7	0.5	0.7	0.6	

Den tilsvarende fordeling på grunnlag av oppgavene i hushjelpenes skjemaer gir noenlunde samme bilde. Nedenfor er satt op de relative tall.

	Aldersfordeling etter hushjelpenes skjemaer:							
	I alt	15-17 år	18-20 år	21-25 år	26-30 år	31-55 år	56 år og over	Uopg. alder
I alt hushjelp.....	100.0	8.1	19.4	31.6	18.1	21.6	1.1	0.1
Enepiker	100.0	8.7	20.5	32.4	17.7	19.6	1.0	0.1
Kokker.....	100.0	0.8	5.6	23.0	22.6	46.0	1.9	0.1
Stuepiker	100.0	3.5	12.5	28.7	22.5	31.0	1.8	-
Barnestuepiker	100.0	7.2	26.8	37.0	17.5	9.8	1.3	0.4
Barnepiker	100.0	24.5	28.1	27.0	12.2	7.2	0.5	0.5
Hushjelp i byer med over 20 000 innbyggere.....	100.0	6.3	17.2	30.9	19.3	25.0	1.2	0.1
Under 20 000 innbyggere.....	100.0	12.5	24.9	33.6	15.2	12.8	0.8	0.2

Aldersopbygningen for barnepiker, og til dels barnestuepiker, som går igjen både i arbeidsgiverernes og hushjelpenes oppgaver, viser som før nevnt en utpreget overvekt av unge. Av barnepiker var etter begge slags oppgaver over halvparten under 20 år, altså unge ulærte piker. Endel barnepleiersker er nok kommet med i de noe eldre grupper.

Det er av interesse å jevnføre denne aldersfordeling med kvinnenes aldersfordeling ved folketellingen 1930:

Aldersgrupper	Folketellingen 1930: Relative tall					Hushjelptellingen 1937. Arbeids-giver- opgaver	
	Riket						
	Kvinner i alt	Erhver- vende kvinner i alt	Erhvervende kvinner uten- om lønnet husarbeide i alt	Lønnet husarbeide i alt	Byene Hushjelp		
15—17 år.....	76	77	{ 153	293	{ 104	80	
18—20 »	75	129	} 180	221	213	191	
21—25 »	117	195	140	116	309	313	
26—30 »	111	131	181	124	158	181	
31—40 »	191	160	133	93	115	153	
41—50 »	147	100	112	81	50	51	
51—60 »	119	63	69	53	30	19	
61—70 »	89	27	31	18	16	{ 5	
71 år og over	74	—	1	1	4		
Alder uopgitt ...	1	—		1	1	7	
Tilsammen	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	
Derav 30 år og under.....	379	532	473	630	784	765	

Folketellingens tall for hushjelp samler sig ennu mere utpreget enn hushjelptellingens på de yngste grupper.

Når de erhvervende kvinner gjennemgående er så unge — vel 53 pct. er under 30 år mot av erhvervende menn vel 40 pct. — skyldes dette delvis at det kvinneerhverv som spiller størst rolle, er det lønnede husarbeide, hvor altså 63 pct. er under 30 år. Skiller man ut husarbeidet, er det 47 pct. av de erhvervende kvinner som er under 30 år. Hushjelptyrket er et typisk gjennemgangssyrke. Man kommer inn i det i ung alder og forlater det når man gifter sig eller søker over til annet yrke. Det er forholdsvis få som fortsetter i eldre alder.

Hushjelpenes opgaver (fast hushjelps og daghjelps) over fødested er bearbeidet i sammenheng med opgavene over nuværende arbeidssted. I store trekk viser de følgende fordeling etter fødested:

Født i byer	4 853	25.0
» » bygder	13 170	67.9
» » utenfor Norge	164	0.9
Fødested uopgitt	1 208	6.2
I alt	19 395	100.0

Storparten av hushjelpene er altså født på landet. Ser man bort fra dem som er født utenfor Norge og de med uopgitt fødested, faller 27 pct. på byer og 73 på bygder.

Dette forhold stiller sig imidlertid høist forskjellig i de forskjellige byer. Antallet av hushjelp i byene som er født på landet, varierer mellom 34 pct. (Kongsberg og Larvik) og 89 pct. (Bodø og Harstad). I Oslo var 24 pct. født i byer og 76 i bygder. Antallet av hushjelp som er født i samme by hvor de arbeider, er også meget variabelt. I alt er det 17 pct.; men i de enkelte byer fordeler procentene sig således:

Under 10 pct.: Oslo, Bodø, Harstad.

10—15 » Lillehammer, Sandefjord.

15—20 » Hamar, Bergen, Narvik, Tromsø.

20—25 » Fredrikstad, Drammen, Tønsberg, Arendal, Kristiansand, Stavanger, Haugesund, Ålesund.

25—30 » Sarpsborg, Trondheim, Hammerfest.

30—35 » Skien, Namsos.

35—40 » Kristiansund.

40—45 » Notodden.

50 og over Kongsberg og Larvik.

I almindelighet er altså bare en mindre del — under 25 pct. — født i den by hvor de arbeider.

I tabellen neste side er hushjelpene fordelt etter arbeidssted og etter fødested og by og bygd.

Hushjelpene i Oslo og Oslos forstadsstrøk kommer fra forskjellige landsdeler, men de tallrikest representerte fylker er dog de nærmestliggende, Østfold, Akershus, Hedmark, Opland og Buskerud, hvor Oslo til dels synes å øve en sterkere tiltrekning på arbeidskraften enn de nærmere liggende byer. Men også hushjelp fra nokså fjernt liggende fylker som Møre og Romsdal og Nordland er ganske tallrike. I Bergen og Fana viser det sig at hushjelpene vesentlig kommer fra de nærmeste distrikter, Hordaland og Sogn og Fjordane, men endel også fra Nord-Norge. I Trondheim rekrutteres hushjelpen også fra de nærmeste distrikter og Nord-Norge. Men ellers viser tabellen at storparten av hushjelpen som regel er fra vedkommende by og nærmeste fylke. Men de større byer, hvor det er mange arbeidsmuligheter og mere anledning til å velge og vrake, trekker til sig kvinnelig arbeidskraft fra alle deler av landet. Av alle hushjelp som her er med, var bare 579 født i Oslo, men 6 086 arbeidet der. Det tilsvarende forhold for Bergen er 618 og 2 632, for Trondheim 387 og 1 073.

Både til husmødre og hushjelp blev det stillet spørsmål om hushjelpene hadde særskilt utdannelse for husarbeide, og i tilfelle hvad slags. Svarene blev ved revisjonen i noen utstrekning sammenholdt. Hvor langt man skulde strekke begrepet særutdannelse, har ikke vært helt liketil å avgjøre. Det var riktignok spurt om varighet, slik at man altså skulle kunne skille ut den helt kortvarige utdannelse. Men opgavene over varighet var til dels mangelfulle. Å innsnevre begrepet til det som måtte betegnes som virkelig fagutdannelse lot sig ikke gjøre på grunn av lite konsise oplysninger. Derfor er begrepet tatt temmelig vidt. Når det gjelder husmorskoler, er tatt med kurser helt ned til 6 ukers varighet;

Hushjelp fordelt etter fødested og arbeidssted.

5

25

Fødested	I alt	Derav med arbeidssted i:										
		Oslo	Vinderen og Nord- strand	Byer i:						Bergen	Fana	Trond- heim
				Østfold	Hedmark og Opland	Buskerud, Vestfold og Telemark	Aust- Vest- Agder	Rogaland og Møre				
Ostfold og Akershus.....	424	155	58	191	-	12	3	-	4	1	-	-
Bygd	1 644	900	301	396	6	36	1	-	1	2	1	-
Oslo	579	414	116	10	2	22	5	1	3	-	4	2
Hedmark og Oppland	165	57	27	-	74	6	1	-	-	-	-	-
Bygd	2 357	1 426	517	8	356	33	2	3	2	1	7	2
Buskerud, Vestfold, Telemark	1 084	287	111	3	-	670	4	2	5	2	-	-
Bygd	2 152	859	315	7	4	943	14	-	7	1	1	1
Aust- og Vest-Agder	336	85	28	1	1	12	199	8	2	-	-	-
Bygd	826	195	104	2	2	13	451	53	6	-	-	-
Rogaland	387	46	15	2	-	4	3	274	38	4	1	-
Bygd	533	35	22	1	-	7	10	429	22	6	1	-
Hordaland	1 531	74	51	1	-	3	7	192	964	238	1	-
Bergen	618	48	16	-	-	-	3	8	492	48	1	2
Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal	444	99	35	-	2	5	3	241	44	7	8	-
Bygd	1 654	315	131	2	2	21	4	454	576	113	34	2
Trondheim	387	48	27	-	-	3	1	4	5	-	295	4
Sør-Trøndelag	473	103	41	1	4	2	2	12	7	1	295	5
Nord-Trøndelag	54	16	6	1	-	-	-	1	2	-	9	19
Bygd	302	72	33	1	2	2	3	9	8	-	144	28
Nordland	154	37	17	-	-	5	-	5	16	3	14	57
Bygd	1 097	292	117	5	5	16	-	46	120	25	152	319
Troms og Finnmark	221	60	31	2	2	5	1	4	17	1	11	87
Bygd	601	111	43	1	-	6	1	12	47	7	36	337
Født utenfor Norge	164	77	31	4	1	13	9	3	13	2	7	4
Fødested uopgitt	1 208	275	92	58	32	150	73	145	231	34	51	67
Tilsammen	19 395	6 086	2 285	697	495	1 989	800	1 906	2 632	496	1 073	936
Født i Norge, fødest. opg.	18 023	5 734	2 162	635	462	1 826	718	1 758	2 388	460	1 015	865
Derav i byer	4 853	1 352	487	210	81	744	223	548	628	66	343	171
» bygder	13 170	4 382	1 675	425	381	1 082	495	1 210	1 760	394	672	694

men antallet av dem som hadde oppgitt så korte kurser var ubetydelig. Ellers er fulgt den inndeling etter varighet som brukes i den offiselle oversikt over husmorskolen. De som har oppgitt å ha lært husstell ved fylkes-, ungdoms- eller folkehøiskole er samlet i én gruppe. Denne slags utdannelse kan jo være nokså forskjelligartet, langvarig hvor husstell går inn som ett av mange fag, og på den annen side kortvarige spesielle jentekurser hvor det vesentlig undervises i husstell og håndarbeide. Verdien av denne utdannelse vil avhenge meget av vedkommende skoles tekniske utstyr. Under særutdannelse er ikke regnet med ganske korte aftenkurser, kurser i strykning og andre spesialkurser eller utdannelse som ikke er av noen betydning i forbindelse med husarbeide. Heller ikke skolekjøkkenkursus på folke- eller fortsettelsesskole.

I nedenstående tabell er den faste hushjelp etter skjema B fordelt etter utdannelse.

Antall hushjelp med oppgitt særskilt utdannelse og deres fordeling etter utdannelsens art.

	Hus-hjelp som har gjennomgått 1 skole eller kursus	Følgende prosent herav har gjennomgått:					Hus-hjelp med flere sær-skoler eller kurser	I alt med flere sær-skoler eller kurser	I alt hushjelp	I pet. med sær-utdannelse
		Hus-mor-skole	Fylkes-, ung-doms- eller folke-høiskole	Læretid ved hotell og restaur.	Kurser eller skoler i barne-pleie	Ikke spesifisert utd.				
Hushjelpenes opg. i alt ..	3 213	65.1	24.2	8.1	1.2	1.4	152	3 365	17 518	19.2
Enepiker	2 643	66.5	25.1	7.1	—	1.3	106	2 749	15 238	18.0
Kokker	359	63.0	15.9	18.9	—	2.2	26	385	1 169	32.9
Stuepiker	114	61.4	34.2	3.5	—	0.9	4	118	680	17.4
Barnestuepiker	54	42.6	31.5	—	25.9	—	1	55	235	23.4
Barnepiker	43	34.9	7.0	2.3	55.8	—	15	58	196	29.6
Alder: Under 20 år.....	610	60.7	32.1	3.8	0.8	2.6	23	633	4 808	13.2
21—25 »	1 257	64.3	28.7	4.6	1.7	0.7	57	1 314	5 542	23.7
26—30 »	664	70.9	18.7	8.7	1.2	0.5	32	696	3 174	21.9
31 år og over	682	64.7	14.4	17.9	0.7	2.3	40	722	3 994	18.1
Byer med over 20 000 innb.	2 433	65.3	22.7	9.0	1.5	1.5	135	2 568	12 534	20.5
» under 20 000 »	780	64.3	29.0	5.5	0.3	0.9	17	797	4 984	16.0

Den almindeligste utdannelse er husmorskoler, undtagen for barnepiker. De har som regel kurser i barnepleie. Husmorskolekursene er av temmelig forskjellig varighet, nemlig følgende:

Varighet	Antall hushjelp med husmorskole	
	I alt	Pet.
6 uker	61	2.9
2—4 måneder	427	20.4
5—6 »	1 084	51.9
7—10 »	228	10.9
Uoppgett varighet	290	13.9
Tilsammen	2 090	100.0

Det vanlige er altså kurser med 5—6 måneders varighet. I alt var det 19 pct. som hadde særutdannelse. Flest med særutdannelse var det blandt kokker, dernest blandt barnepiker. Den laveste procent med særutdannelse finnes blandt de yngste, den høieste blandt hushjelp i alderen 21—25 år. Blandt hushjelp over 30 år ligger utdannelsesprosenten under gjennemsnittet. Dette kan tyde på at det i de senere år er blitt almindeligere å skaffe sig utdannelse. Det er særlig i de store byer en finner hushjelp med særutdannelse. Noe ensartet billede av hushjelpenes utdannelse gir ikke disse tall. En planmessig fagutdannelse er der ikke.¹⁾

Hushjelpene blev også spurta om de tidligere hadde arbeidet i annet yrke, hvad slags og hvor lenge. Spørsmålet om varigheten av dette blev dog ikke bearbeidet, men benyttet som supplering for opplysningen om arbeidstid i faget.

Nedenstående tabell viser hvor mange hushjelp som tidligere har hatt annet lønnet yrke.

Hushjelp som tidligere har hatt annet yrke fordelt etter dettes art.

Hus- hjelp som før har hatt et annet yrke	Prosentvis fordelt						Flere yrker	I alt hus- hjelp med annet yrke	Det hele antall hus- hjelp	Pct. hus- hjelp med tidl. annet yrke	
	Jord- bruk	Fa- brikk- arb.	Hånd- verk og søm	Han- del	Ho- tell og rest.	Annet					
Hushjelpopgaver i alt	2 223	10.6	16.2	11.1	30.4	18.8	12.9	100	2 323	17 518	13.3
Alder: 30 år og under	1 595	10.8	17.9	8.7	32.7	18.7	11.2	58	1 653	13 524	12.2
31 » » over	628	9.9	12.0	17.0	24.8	18.9	17.4	42	670	3 994	16.8
Byer med over 20 000 innbyggere.....	1 727	10.1	15.5	10.8	30.6	19.2	13.8	83	1 810	12 534	14.4
Byer med under 20 000 innbyggere	496	12.3	18.6	11.9	29.8	17.1	10.3	17	513	4 984	10.3

I alt var dette 13 pct., og som man kunde vente flest blandt hushjelp over 30 år. Det vanligste arbeide var handel. Dette gjelder vesentlig de yngste. Antagelig har det mest vært arbeide som viserpiker, bud etc., eller begynnerstillinger i forretning. En forholdsvis stor del har vært ved hotell og restaurant, et arbeide som delvis kan anses som utdannelse for husarbeide. Av de unge har mange hatt fabrikkarbeide, av de eldre mange vært beskjeftiget ved håndverk og søm. Det er særlig i de store byer at man finner hushjelp som før har hatt annet yrke. Men fordelingen mellom yrkene blir omtrent den samme i de større og mindre byer, når undtas at det i de mindre byer er forholdsvis flere som før har vært beskjeftiget ved jordbruk og fabrikkarbeide.

Som nevnt er opplysningene om særutdannelse ikke tilstrekkelige til å vise

¹⁾ I 1938 har Landbruksdepartementet nedsatt en komité med det opdrag å komme med forslag til endringer i husstellundervisningen. Oslo kommune har i 1938 nedsatt en komité som skal komme med forslag om en fagskole for hushjelp.

hushjelpenes faglige duelighet, da de fleste tilegner sig kunnskaper gjennem erfaring og praksis. Derfor er det av interesse å undersøke hvor lenge vedkommende har arbeidet som hushjelp etter de svar hushjelpene har gitt på dette spørsmål.

Antall hushjelp fordelt etter arbeidstid¹⁾ i yrket.

	I alt hus- hjelp	Derav i pct. som har arbeidet i yrket i						Gj.sn. arb.tid i yrket
		Under 1 år	1-2 år	2-5 år	5-10 år	Over 10 år ²⁾	Uopg.	
Hushjelpopgaver	17 475	9.9	9.6	23.6	25.5	25.4	6.0	7.7
Enepiker	15 203	10.3	9.9	24.5	25.8	23.4	6.1	7.4
Kokker.....	1 166	3.0	4.6	14.2	23.8	50.1	4.3	11.4
Stuepiker	676	8.4	6.8	19.2	23.1	38.6	3.9	9.5
Barnestuepiker	233	12.4	16.7	27.5	24.5	13.7	5.2	5.7
Barnepiker	197	19.8	14.2	21.8	15.8	8.1	20.3	4.6
Alder: ³⁾ 20 år og under	4 802	25.3	22.4	39.3	6.9	—	6.1	2.5
21—25 år.....	5 532	6.8	8.3	30.5	45.9	3.6	4.9	5.5
26—30 »	3 169	2.8	3.2	11.6	36.0	40.4	6.0	10.7
31 år og over	3 951	1.2	1.1	4.6	11.1	75.0	7.0	14.8
Byer med over 20 000 innb.	12 504	9.2	8.8	22.7	25.5	28.7	5.1	8.2
» » under » »	4 971	11.6	11.5	25.9	25.5	17.3	8.2	6.5

Den lengste gjennomsnittlige arbeidstid har kokker, derefter stuepiker, den korteste barnepiker. Av kokkene hadde halvparten arbeidet i yrket i over 10 år. Arbeidstiden i yrket blir vesentlig en funksjon av alderen, da hushjelpen som regel begynner i ganske ung alder. Blandt de eldre med den lengste arbeidstid i yrket synes det å være forholdsvis mange som først er begynt i noe eldre alder, men også mange som var begynt svært unge. Tidligere er nevnt at det blandt dem over 30 år var relativt flest som før hadde hatt annet arbeide og som altså av den grunn er kommet senere inn i husarbeidet. Påfallende er det at så mange i aldersgruppen under 20 år har arbeidet i 2—5 år, endog endel 5—10 år (5 år). Særlig i de mindre byer er det skikk og bruk at unge piker begynner i lønnet husarbeide i 14—15 årsalderen like etter de har sluttet folkeskolen. Om de enn da ikke er begynt i hvad man kan kalle full huspost, har de allikevel i denne alder begynt i lønnet husarbeide.

Arbeidstiden i yrket er lenger i storbyene enn i de andre byer. Tidligere er nevnt at de høiere aldersgrupper der er tallrikere representert. Likeså er det i de større forhold mere efterspørsel etter hushjelp til bedre betalte poster hvor det forlanges øvelse og dyktighet.

¹⁾ Arbeidstiden i yrket kunde ikke regnes ut helt nøiaktig, da det bare blev oppgitt begynnelsesår — ikke tidspunkt. Opgavene kom inn i løpet av nov.-des. 1937 og jan.-febr. 1938, så varigheten ble gjennomsnittlig regnet ut 1937.

²⁾ Gruppen over 10 år blev etter endel undersøkelser og beregninger regnet for å ha en gjennomsnittlig varighet av 17 år.

³⁾ 21 med uoppgett alder.

Et spørsmål som ofte blir diskutert når det gjelder hushjelparbeidet, er det hyppige plass-skifte. Det er forholdsvis sjeldent at hushjelp blir lengre tid i samme post. De veksler ofte. Forholdet kan i noen utstrekning bli belyst ved nedenstående tabell over hushjelpenes fordeling etter ansettelsestid i den post hun hadde på tellingstiden.

Hushjelpene fordelt etter hvor lenge de har vært ansatt i den plass de hadde da undersøkelsen ble foretatt.

I alt hus- hjelp	Derav i pct. hushjelp som har vært ansatt i samme familie i:									Gj.sn. ansettels- estid i samme familie år	
	Un- der 1 md.	1-3 mdr.	3-6 mdr.	6-12 mdr.	1-3 år	3-5 år	5-10 år	Over 10 år	Uop- gitt		
Hushjelpopgaver	17 475	3.5	22.7	11.8	16.2	25.0	7.7	7.5	4.7	0.9	2.2
Enepiker	15 203	3.8	23.2	12.3	16.2	25.0	7.4	7.0	4.2	0.9	2.0
Kokker	1 166	2.0	19.0	8.2	13.9	24.3	9.7	12.5	9.6	0.8	3.5
Stuepiker	676	2.4	18.8	7.7	14.9	24.4	10.5	10.8	9.9	0.6	3.4
Barnestuepiker ..	233	3.0	16.7	11.2	19.3	30.9	8.6	6.4	3.0	0.9	2.0
Bar nepiker	197	1.5	21.3	13.2	25.4	24.4	5.6	5.6	2.5	0.5	1.7
Arbeidstid i yrket: ¹⁾											
Under 1 år.....	1 728	6.7	45.7	22.6	23.4	—	—	—	—	1.6	0.3
1— 2 »	1 676	4.6	27.2	16.2	20.6	30.6	—	—	—	0.8	0.7
2— 5 »	4 124	4.0	26.2	13.8	18.5	29.5	7.5	—	—	0.5	0.9
5—10 »	4 450	3.0	19.3	9.7	15.4	31.9	10.2	10.2	—	0.3	1.8
over 10 »	4 450	2.0	11.8	6.5	10.0	22.4	11.0	17.5	18.5	0.3	5.3
Byer med											
over 20 000 innb.	12 504	3.1	22.4	11.7	16.0	24.8	7.8	8.0	5.5	0.7	2.4
under » »	4 971	4.6	23.3	12.2	16.5	25.7	7.3	6.3	2.7	1.4	1.8

Det viser sig at over halvparten av alle hushjelp på tellingstiden hadde arbeidet i posten i under 1 år, over $\frac{3}{4}$ under 3 år og bare 4.7 pct. over 10 år. Den gjennemsnittlige arbeidstid i posten var 2.2 år, lengst for kokker 3.5 år, kortest for bar nepiker 1.7 år. De siste er jo som regel ganske unge. Selvsagt er arbeidstiden i posten delvis en funksjon av arbeidstiden i yrket og av alderen. Men det viser sig også blandt dem som har arbeidet lengere tid i yrket at det er mange med kort ansettelsestid i posten. Av dem som har arbeidet som hushjelp i 5—10 år hadde 47 pct. arbeidet i sin nuværende post under 1 år, 32 pct. under $\frac{1}{2}$ år. Den lengste gjennemsnittlige arbeidstid i posten — 5.3 år — finner vi blandt dem som har arbeidet i yrket over 10 år; men det var også blandt disse 30 pct. som hadde vært i sin nuværende post under 1 år. Hushjelpene i de større byer hadde en lengere gjennemsnittlig ansettelsestid i posten enn i de mindre, noe som må ses i forbindelse med den forskjellige aldersfordelingen.

Tabellen gir ikke noe fullstendig bilde av dette viktige punktet, da det ikke var spurt om hvor mange poster hushjelpen før har hatt og hvor lenge hun har vært i disse poster. Men tallene sier så meget at vi derav kan slutte at det blandt

¹⁾ + 1 047 med uopgitt arbeidstid i yrket.

hushjelp er liten stabilitet i arbeidsforholdet. Spørsmålet har vært temmelig fullstendig behandlet i andre undersøkelser, særlig den svenske på grunnlag av enquêtesvarene og Baltimoreundersøkelsen 1924, i den siste blev grunnene til plasskiftet inngående undersøkt. I Sverige anføres at det på den ene side kan være manglende interesse for arbeidet og lyst til forandring, på den annen side at den lange arbeidstid og de ubestemte arbeidsvilkår gjør hushjelpene tilbøelig til å søke en ny og, som de da håper, bedre plass. Det kan jo også være en rekke andre grunner til at man slutter i en post, som ikke egentlig har noe med arbeidsforholdene å gjøre. F. eks. at vedkommende familie slutter å ha hushjelp, at hushjelpene søker bort fra hjemstedet og inn til de større forhold i storbyene etc. I flere tilfelle avsluttes arbeidsforholdet hurtig på grunn av utilfredshet eller manglende tilpasningsevne hos den ene eller den annen part. I en del tilfelle kan det jo være viktige grunner som gjør at arbeidsforholdet øieblikkelig må ophøre. Dertil som en mere generell årsak, at husarbeidet for mange er et gjennemgangsyrke. — Selv om husarbeidet ikke egentlig er noe sesongarbeide, er det så at tilgangen er høist forskjellig til forskjellige tider av året. Det foregår sikkert i noen utstrekning en overflytning om sommeren fra husarbeide i byene til hus- og landarbeide i hjembygden, delvis også til sesongarbeide ved hoteller, pensjonater og utstillinger. Denne yrkesveksling må øve sin virkning på ansettelses-tiden i posten.

Oplysningene om opsigelsesfrist er bearbeidet etter husmødrenes oppgaver for den faste hushjelp. De viser følgende fordeling absolutt og relativt:

Opsigelsesfristens lengde	Antall hushjelp	
	I alt	Pct.
Under 14 dager	17	0.1
14 dager	12 811	84.4
3 uker	38	0.2
1 måned	1 269	8.4
6 uker	14	0.1
2 måneder	21	0.1
3 måneder og mere	1 015	6.7
Tilsammen med oppgit lengde	15 185	100.0
Ikke oppgit lengde	157	—
Ingens avtale truffet	998	—
Spørsmålet ikke besvart	763	—
I alt	17 103	—

14 dagers opsigelsesfrist er regelen. 1 måned og 3 måneder og mere forekommer også, men ikke ofte. Det synes — som tabellen næste side viser — særlig å være nokså hyppig i vestlandsbyene. Særlig i Bergen, Fana og Ålesund var en lengere opsigelsesfrist almindelig. Dette tyder på at det også i denne henseende kan være forskjellig skikk og bruk i de forskjellige landsdeler.

Halvårsopsigelse — eller såkalte faste faredager — forekommer fremdeles, men sjeldent. De er her tatt med under 3 måneder og mere.

	Ialt hushjelp med oppgitt opsigelses- frist	Hushjelp med opsigelsesfrist:					
		14 dager		1 måned		3 mndr. og mere	
		I alt	Pct.	I alt	Pct.	I alt	Pct.
Alle byer	15 185	12 811	84.4	1 269	8.4	1 015	6.7
Stavanger	602	449	74.6	64	10.6	84	13.9
Haugesund	270	213	78.9	22	8.1	30	11.1
Bergen	2 142	1 586	74.0	180	8.4	365	17.0
Fana	425	296	69.6	44	10.4	84	19.8
Ålesund	333	191	57.4	48	14.4	89	26.7
Kristiansund	199	101	50.8	93	46.7	3	1.5
Vestlandsbyene + Fana	3 971	2 836	71.4	451	11.4	655	16.5

For 998 hushjelp eller 5.8 pct. av alle var oppgitt at ingen opsigelsesfrist var avtalt. Dette kan jo til dels gjelde nyansatte, hvor spørsmålet ikke har vært drøftet. Men antagelig vil man da ved arbeidsforholdets ophør følge sedvanen på stedet.

V. Lønninger og boligforhold.

Hushjelpenes kontante månedslønn varierer meget. En rekke faktorer virker samtidig til å bestemme lønnens høide — de lokale forhold, hushjelpenes alder, kunnskaper og øvelse, de spesielle krav man stiller, boligforholdene, arbeidsgiverens økonomiske evne, den rikelige eller knappe tilgang på hushjelp — for bare å nevne en del.

De viktigste av disse faktorer og deres virkning på lønnen skal bli behandlet i det følgende. Men alle sider av lønnsspørsmålet — f. eks. grunnene til særskilt lave eller særskilt høie lønninger — lar sig ikke fullstendig utrede, da rent personlige forhold her ofte vil være avgjørende.

I nedenstående tabell er gitt en almindelig oversikt over lønningene for hushjelp i forskjellig stilling og i byer av forskjellig størrelse.

Stilling og bygrupper	Hus- hjelp i alt A- skje- maer	Derav (i pct.) med nedenstående kontantlønn pr. måned kr.										Gj.sn.lønn pr. mnd.kr.	
		Un- der 20	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90 og over	Uopp- gitt	Ifl. A- skje- maer	Ifl. B- skje- maer
Det hele antall..	17 103	2.0	15.1	23.9	20.7	18.3	11.8	5.3	1.6	0.9	0.4	42.74	42.51
Enepiker	14 790	2.2	16.7	26.2	21.6	18.0	10.3	3.5	0.8	0.3	0.4	40.67	40.45
Kokker	1 230	0.1	1.2	6.3	14.6	21.4	22.8	18.5	8.5	6.3	0.3	59.96	60.14
Stuepiker	658	0.5	3.3	10.8	16.0	18.1	22.9	17.3	6.2	4.1	0.8	56.16	56.81
Barnestuepiker .	215	0.5	6.0	18.6	21.4	25.0	19.1	5.6	3.3	—	0.5	48.01	48.10
Barnekiper	210	4.3	30.0	17.1	13.8	10.9	11.4	10.5	1.0	1.0	—	40.68	41.34
Hushjelp i byer med:													
Over 20 000 innb.	12 254	0.6	9.3	20.5	21.5	22.1	15.3	7.1	2.1	1.2	0.3	46.55	46.33
10—20 000 »	3 350	4.4	28.3	32.8	20.0	9.3	3.1	0.9	0.4	0.1	0.7	33.80	32.91
Under 10 000 »	1 499	7.7	34.0	32.4	16.0	7.0	2.3	0.3	0.1	0.1	0.1	31.56	

De nærmere enkeltheter finnes i tabellavdelingen, tabell 3. Tabellen viser at lønningene er meget variable. De kan for unge hushjelp — som nærmest er å betrakte som læringer, eller formiddagshjelp som bor hjemme — gå ned til kr. 10 (og under), og for erfarne og dyktige kokker gå op til adskillig over kr. 100.

Gjennemsnittslønningene viser at det til dels er et temmelig forskjellig lønnsnivå i de forskjellige stillinger, høiest for kokker og stuepiker, lavest for barnepiker og enepiker. Når gjennemsnittslønnen for barnepiker ligger så vidt høit til tross for at over en tredjedel har en lønn av under kr. 30 pr. måned, kommer dette av at gruppen er uensartet sammensatt. Den består dels av ganske unge ulære barnepiker, dels av utdannede barnepleiersker med høi lønn. Det er en ganske stor forskjell mellom lønningene i de store byer (med forstadsstrøk) og i de middels og mindre byer. Denne forskjell viser sig også i de forskjellige stillinger. Særlig stor er forskjellen for barnepiker. Særutdannelse i barnepleie forekommer omtrent bare blandt hushjelp i de store byer.

En jevnføring av gjennemsnittslønningene etter husmor- og hushjelp-skjemene kan ikke vise full overensstemmelse, da antall skjemaer er noe forskjellig. Men det er ingen vesentlig forskjell, og det gir sikkerhet for oppgavenes pålitelighet.

Lønningenes spredning omkring gjennemsnittet er meget stor. Av alle hushjelp hadde 45 pct. mellom 30 og 50 kr. i lønn, mens 15 pct. hadde 20—30 kr. og 18 pct. 50—60 kr. 2 pct. hadde under 20 kr. og 8 pct. over 70 kr. Om enn nivået er ulikt i de forskjellige stillinger, viser hver enkelt lønninger av temmelig forskjellig art. Nedenfor er foretatt en del beregninger som bedre kan gi et billede av spredningen.

Stilling og bygrupper	Antall hus- hjelp	Gjen- nem- snitts- lønn kr. ¹⁾	Midt- lønn kr. ¹⁾	N o r m a l lønnsvariasjon		Fjerde- delsav- vikelen- sen kr.	Min- imums- lønn kr.	Maksi- mums- lønn kr.
				F ₁ ²⁾ kr.	F ₃ ²⁾ kr.			
I alt	17 038	42.74	43.13	32.91	54.30	10.70	10 ^{a)}	150
Enepiker	14 735	40.67	41.60	32.02	52.67	10.33	10 ^{a)}	100
Kokker	1 226	59.96	61.79	50.88	73.07	11.10	15	150
Stuepiker	653	56.16	60.30	45.31	71.11	12.90	15	120
Barnestuepiker	214	48.01	50.89	39.94	61.34	10.70	15	85
Barnepiker	210	40.68	38.86	27.08	58.91	15.92	15	90 ^{a)}
Hushjelp i byer med:								
Over 20 000 innb....	12 212	46.55	48.62	37.23	60.31	11.54	10	150
10—20 000 »	3 328	33.80	34.16	27.67	43.12	7.73	10 ^{a)}	90
Under 10 000 »	1 498	31.56	32.13	25.58	40.39	7.41	10	90

¹⁾ Midtlønnen (medianen) er lønnen for den person som deler rekken i to like deler.

²⁾ Fjerdedelstallet er den midterste av de lønnsopgaver som ligger ovenfor, respektive nedenfor, medianallet. Mellom det øverste og nederste fjerdedelstall ligger den midterste halvdel av alle lønnsopgaver. Avstanden mellom dem kalles den normale lønnsvariasjon.

Den halve avstand mellem dem $\left(\frac{F_3 - F_1}{2}\right)$ kalles fjerdedelsavvikelsen og brukes som mål for spredningen i lønningene.

³⁾ En opgave på 8 kr. for en barnepike (enepike) i en mindre by er sett bort fra.

⁴⁾ I Oslo forekom en lønn på 140 kr.; men dette må være et ganske spesielt tilfelle.

Det er i de største byer lønningene er mest spredt. I de mindre samler de sig tettere om gjennemsnittet. Ser en på minimums- og maksimumslønningene, viser de en forskjell som tyder på helt ulike slags arbeide; men de må nærmest sies å gi uttrykk for de ekstreme tilfelle. Av de enkelte stillinger viser enepiker den minste spredning, barnepiker og stuepiker den største. Under gruppen barnepiker må vi som nevnt regne med å ha to helt forskjellige typer, de med spesialutdannelse og de ganske unge ulærte. Også for stuepiker er spredningen i lønningene stor.

De forskjellige oppgaver viser at man vanskelig kan tale om noen typisk lønn for hushjelp. Det er neppe mange yrker hvor det er så lite ensartede lønnsforhold. Men ved å spalte materialet, kan en få noe mere kjennskap til de lønnsbestemende faktorer.

I nedenstående tabell er byene ordnet landsdelsvis, og det er satt op en fordeling etter lønnsgrupper samt gjennemsnittslønninger.

Byer (og steder) (ordnet landsdels-vis)	I alt hus-hjelp	Derav med nedenstående kontantlønn pr. måned:										Gj.sn. lønn pr. mnd.
		Un- der 20	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70–79	80–89	90 og over	Uop- gitt	
Oslo	5 063	6	92	528	1 046	1 464	1 125	522	164	99	17	52.81
Vinderen	1 539	1	12	87	248	459	423	211	60	36	2	56.17
Nordstrand.....	599	1	16	93	164	179	95	41	4	3	3	48.17
Ostlandet ellers:												
Sarpsborg	233	5	57	85	45	23	13	3	1	—	1	35.41
Fredrikstad	379	12	95	129	94	25	14	3	4	1	2	34.78
Drammen	547	2	83	148	151	86	55	14	5	2	1	40.85
Kongsberg	97	5	32	38	17	4	1	—	—	—	—	30.54
Tønsberg	338	4	58	78	86	65	31	8	3	1	4	40.63
Sandefjord	205	1	48	68	53	23	12	—	—	—	—	36.50
Larvik	187	10	58	54	40	20	4	1	—	—	—	32.91
Skien	292	13	79	88	66	32	7	3	2	—	2	34.46
Notodden	85	2	18	27	22	11	4	—	—	1	—	36.79
Oplandene:												
Hamar	218	6	55	71	43	32	9	2	—	—	—	35.57
Lillehammer...	220	7	36	75	64	26	8	3	1	—	—	36.80
Sørlandet:												
Arendal	216	4	29	74	65	26	9	5	1	—	3	38.07
Kristiansand ..	503	1	96	186	133	63	15	5	2	—	2	36.76
Vestlandet:												
Bergen	2 413	17	459	851	561	319	117	57	17	6	9	38.06
Fana	470	3	53	165	139	67	21	12	8	—	2	39.93
Vestlandet ellers:												
Stavanger	697	14	148	292	156	63	16	3	2	1	2	34.69
Haugesund	294	12	96	110	44	23	3	—	1	1	4	31.77
Ålesund	458	44	203	155	38	14	2	—	—	—	2	27.74
Kristiansund ..	283	28	112	78	41	15	5	2	—	—	2	29.64
Trøndelagen:												
Trondheim	926	34	264	348	175	70	24	4	—	1	6	33.04
Namsos	63	8	23	24	7	1	—	—	—	—	—	27.76
Nord-Norge:												
Bodø	186	12	92	67	12	1	1	—	—	—	1	27.11
Narvik	206	22	115	58	10	1	—	—	—	—	—	24.93
Harstad	113	48	40	22	3	—	—	—	—	—	—	25.60
Tromsø	167	14	69	61	17	5	—	1	—	—	—	28.23
Hammerfest ..	106	4	50	37	9	6	—	—	—	—	—	28.82
I alt	17 103	340	2 588	4 097	3 549	3 123	2 014	900	275	152	65	42.74

Det er stor forskjell mellom lønningene i de forskjellige landsdeler. Ser man bort fra Oslo og Bergen med forstæder, ligger gjennemsnittslønnen høiest på Sørlandet og Østlandet og lavest i Nord-Norge. Men det er også stor forskjell mellom lønningene i de enkelte byer på Østlandet.

Et mere konsentrert uttrykk for lønnsnivået i de forskjellige landsdeler gir nedenstående tabell:

Landsdeler	Antall hus- hjelp	Gj.sn. lønn kr.	Midt- lønn kr.	Normallønns- variasjon ²⁾		Fjerde- dels-av- vikelsen kr.	Mini- mums- lønn kr.	Maksi- mums- lønn kr.
				F ₁ kr.	F ₃ kr.			
I alt	17 038 ¹⁾	42.74	43.13	32.91	54.30	10.70	10	150
Oslo m. forstæder	7 179	53.14	53.84	45.58	63.68	9.05	15	150
Østlandet ellers..	2 353	36.94	37.99	30.08	47.04	8.44	12	100
Oplandene	438	36.19	37.50	30.34	45.80	7.73	10	80
Sørlandet	714	37.15	38.57	31.67	45.46	6.90	15	80
Bergen og Fana .	2 872	38.36	38.89	31.81	47.84	8.02	15	113
Vestlandet ellers .	1 722	31.53	32.58	26.79	40.00	6.61	10	90
Trøndelagen	983	32.71	33.62	27.82	41.32	6.75	10	100
Nord-Norge	777	26.79	27.91	22.60	33.49	5.45	10	70

Lønningene viser den største spredning i Oslo, med forstadsstrøk, og den minste i Nord-Norge, hvor 47 pet. hadde mellom 20 og 30 kr. i månedslønn og 78 pet. mellom 20 og 40 kr. En jevnføring av gjennemsnittslønningene etter A og B skjemaene viser liten forskjell. Differansen er i de fleste byer under 50 øre og i intet tilfelle over 1 kr.

Den lokale forskjell i lønningene er således meget betydelig. Forskjellen mellom storbyene og de mindre kan som nevnt for en del henge sammen med den ulike aldersfordeling og at det i storbyene stilles større krav til utdannelse, øvelse og dyktighet. Men ellers vil en rekke økonomiske forhold være av betydning: Forskjellen i leveomkostningene — som imidlertid delvis utjevnes ved at hushjelp som regel har kost og losji hos arbeidsgiveren —, lønnsnivået ellers for kvinner, den større eller mindre tilgang på kvinnelig arbeidskraft til husarbeidet, andre arbeidsmuligheter på stedet, industriens betydning etc. Ved jevnføring med opgavene fra arbeidskontorene over tilbud og efterspørsel etter arbeidskraft til husarbeidet synes det å være noen, men ingen særlig utpreget sammenheng mellom liten tilgang og høie lønninger og en forholdsvis rikelig tilgang og lave lønninger. Sammenhengen mellom den kvinnelige industris betydning og lønnsforhold på vedkommende sted og lønnsnivået for hushjelp har man dessverre ikke anledning til å få klarlagt. Men antagelig er byens økonomiske nivå i sin almindelighet av større betydning, da det delvis bestemmer efterspørselen etter hushjelp.

Det er en stor forskjell mellom lønningene for hushjelp i forskjellig alder. De ganske unge nybegynnere lønnes lavt. De er jo nærmest å anse som læringer, selv om det ikke som av Oslo Hjemmenes Vel er etablert noe lærlingsystem.

¹⁾ Utelatt 65 med uopgitt lønn. ²⁾ Se note 2 side 32.

I tabell 4 er alle hushjelp i de forskjellige byer fordelt etter alder, og gjennemsnittslønningene er beregnet for alders- og bygrupper etter A-skjemaene. I tabell 5 er satt opp gjennemsnittslønningene etter B-skjemaene for hver by og for litt færre aldersklasser. Dessuten er satt opp særskilt, lønningene for dem som bor hos arbeidsgiveren.

De gir følgende bilde av gjennemsnittslønn og alder:

Aldersgrupper	A-skjemaer				B-skjemaer			
	Gjennemsnittslønninger for hushjelp i forskjellig alder kr.:							
	I alt hushjelp	Hushjelp i byer m/flg. innb.tall			I alt hushjelp	I byerm/flg. innb.t.		
		Over 20 000	Under 20 000	10– 20 000	Under 10 000	Over 20 000	Under 20 000	
15—17 år....	25.71	28.31	22.42	22.44	22.37	25.47	27.90	22.39
18—20 »	33.85	36.71	28.95	29.38	27.99	33.66	36.45	28.79
21—25 »	41.29	44.47	33.89	34.55	32.45	40.97	44.13	33.66
26—30 »	47.73	50.61	38.33	39.30	36.36	47.73	50.64	38.45
31—40 »	53.59	56.06	42.71	44.65	38.07	54.41	56.85	42.52
41—50 »	56.69	58.44	44.84	46.90	39.77			
51—55 »	54.87	57.58	39.91	38.86	42.20			
56 år og over .	52.32	55.77	38.38	38.18	38.61	50.29	53.95	36.38
Tilsammen ...	42.74	46.55	33.10	33.80	31.56	42.51	46.33	32.91

Lønningene viser regelmessig stigning til aldersgruppen 41—50 år, derefter fall.¹⁾ Forskjellen i lønningene mellom de større og mindre byer skyldes delvis den forskjellige aldersgruppering. Eliminerer man denne, blir gjennemsnittslønnen noe utjevnet, litt lavere i de større byer og litt høyere i de andre, men forandringen er liten og forskjellen må derfor skyldes andre faktorer enn alderen.

Den gjennemsnittlige årsinntekt for hushjelp i byene ved folketellingen 1930²⁾ viser følgende forandringer med alderen:

Alder	Inntekt kr.
15—17 år.....	636
18—20 »	798
21—25 »	969
26—30 »	1 090
31—40 »	1 195
41—50 »	1 240
51—60 »	1 188
61—70 »	1 130
70 år og over	919
I alt	1 049

I inntekten er regnet med verdien av kost og losji på stedet. Maksimumsinntekten ligger også her i aldersgruppen 41—50 år. — Stigningen med alderen er noe større i hushjelptellingen.

¹⁾ En litt uregelmessig bevegelse i de mindre byer p.g.a. et lite antall opgaver.

²⁾ Efter skattetellingen 1930—31, altså inntekten i 1929.

Under fast hushjelp er som nevnt tatt med ikke bare de som bor hos arbeidsgiveren, men også de som bor annetsteds når de har regelmessig arbeide av en viss daglig varighet hos samme arbeidsgiver. Særlig i de mindre byer er det meget almindelig at hushjelpene bor utenfor arbeidsstedet. (Se tabell 5, procentallene.) Jevnføres disse tall med antallet av hushjelp som er født i samme by hvor de arbeider, kan det tydelig ses en sammenheng. De høieste procentall av dem som er født i byen, faller gjennemgående sammen med de laveste procentall for dem som bor hos arbeidsgiveren.¹⁾ Hushjelpene i disse byer blir svært ofte boende hos sin egen familie når de tar post.

Lønningene blir gjennemgående høiere når man bare tar med hushjelp med både kost og losji hos arbeidsgiveren. Gjennemsnittslønnen for alle er kr. 42.51, for dem med kost og losji kr. 44.94. I de største byer blir ikke forskjellen stor, henholdsvis kr. 46.33 og kr. 47.94. I de middels og mindre byer derimot blir det større forskjell, henholdsvis kr. 32.91 og kr. 35.72.

Det er før gjort rede for forskjellen mellom aldersgruppene når det gjelder boligforholdet.

Forskjellen i lønningene fremgår av følgende tabell. De som bor utenfor arbeidsstedet og som ikke har opplyst hvor de bor — hos familie eller på leid værelse — er ikke tatt med i denne tabellen.

Bygrupper og boligforhold	Gjennemsnittslønninger for hushjelp i forskj. alder kr.						
	I alt	15–17 år	18–20 år	21–25 år	26–30 år	31–55 år	56 og over
Alle byer. I alt	42.51	25.47	33.66	40.97	47.73	54.41	50.29
Bolig { Hos arbeidsgiveren	44.94	28.23	35.66	42.48	48.79	55.27	51.68
	27.01	21.69	26.28	30.03	33.30	34.69	—
Byer med over 20 000	42.98	28.75	37.16	42.41	46.98	47.30	39.35
	46.33	27.90	36.45	44.13	50.64	56.85	53.95
Bolig { Hos arbeidsgiveren	47.94	29.81	37.90	45.12	51.43	57.66	56.16
	28.75	22.93	27.29	31.58	35.06	38.03	—
Byer med under 20 000	46.21	30.78	41.51	45.55	49.97	49.10	39.84
	32.91	22.39	28.79	33.66	38.45	42.51	36.38
Bolig { Hos arbeidsgiveren	35.72	24.73	30.66	35.31	39.78	43.51	36.54
	25.71	20.95	25.49	28.91	31.48	30.00	—
Bolig { Gratis hos familie	30.08	24.69	28.09	30.34	33.36	31.96	—

Lønningene for hushjelp som bor hos familie, ligger på et meget lavere nivå enn andre. Dette er tilfelle både i de større og mindre byer, men tallmessig spiller nevnte gruppe størst rolle i de mindre byene. I alderen over 25 år (og særlig over 30) er det bare et fåtall som har oppgitt å bo hos familie. Årsaken til de lave lønningene for disse er flere. Som før nevnt er det ofte unge piker som er i lære i et hus, men bor hos sine pårørende. Arbeidstiden for disse er som regel kortere

¹⁾ I Kongsberg er procenten av dem som ikke bor på arbeidsstedet, særlig høi. En hushumor derfra opplyser i et brev at det har utviklet sig den praksis at hushjelpene alltid skal «ligge hjemme».

enn for andre.¹⁾ Det kan også være forskjellig slags arbeidsprestasjoner som kreves. Mange av dem er i hus hvor husmoren utfører det vesentligste arbeide med matstell etc. Hushjelpen tar vask og rengjøring, ser etter barna o. s. v., men har ikke noe selvstendig ansvar. På den annen side er det også mange av dem som bor hjemme, som har husarbeide av samme art som andre, de har bare ikke værelse på stedet. (Sover hjemme.) I de større byer kan det være liten plass eller intet særskilt værelse til hushjelp i mange moderne leiligheter, i de mindre byer er avstandene korte, og hushjelpene selv foretrekker ofte å bo i sitt hjem.

Lønningene for dem som leier værelse, er av en annen karakter. Men når undtas de tre yngste aldersgrupper i de største byer, ligger også lønningene for disse lavere enn de tilsvarende for dem som bor hos arbeidsgiveren. Også her spiller antagelig den kortere arbeidstid en viss rolle. Men ellers synes utgiften til hushjelpens bolig ikke å være tatt videre hensyn til ved fastsettelse av lønnen.

Det blev i denne sammenheng på begge skjemaer spurt om arbeidsgiveren betaler husleien helt eller delvis, men ikke spurt om hvilket beløp ble betalt hertil. I almindelighet blev spørsmålet besvart med nei. I alt hadde 961 oppgitt å leie værelse, men bare i 70 tilfelle blev det oppgitt at de fikk husleiegodtgjørelse eller bidrag av arbeidsgiveren, ^{34²⁾ av disse i Oslo. Hvis husleiegodtgjørelse forekom, betalte arbeidsgiveren som regel hele husleien. Denne boligerstatning er av liten betydning, om den enn som et tillegg til lønnen antagelig skulde ha hevet lønningene noe for dem som leier.}

Det er opplyst om de som leier værelse utenfor, leier mot kontant betaling eller mot husarbeide. Av de 961 faste hushjelp som leier, har bare 35 opplyst at de får værelse mot husarbeide. De andre betaler for sig. Men da betalingen for værelset ofte er meget lav, er det undertiden en ordning med delvis betaling og delvis godtgjørelse i form av arbeide (trappevask).³⁾

Det er ikke trukket noen direkte sammenligning mellom hushjelps lønn og utgifter til bolig. En jevnføring av lønnsnivået (gjennemsnittslønnen) for hushjelp med leid værelse og betalingen for værelset kan si noe om den reduksjon i lønnen boligutgiften er.

¹⁾ Her burde muligens vært skilt mellom de to grupper «formiddagspost» og «heldagspost». Men da dette er vanskelig begrepssmessig er det bare mulig å undersøke sammenhengen mellom lønnen og arbeidstiden. Dette er undersøkt for en del byer hvor det er mange som bor utenfor arbeidsstedet. Det viser sig gjennemgående en større stigning i lønningene for dem med over 9 timers og særlig med over 10 timers arbeidsdag — altså det man absolutt må regne for heldagsposter.

²⁾ Derav tre som bare hadde opplyst at de hadde høiere lønn (65, 65 og 70 kr.), fordi de må leie værelse.

³⁾ Har en hushjelp leid værelse sammen med en annen, og det ser ut til at hele leien for værelset er oppgitt, er denne halvert. Noen usikkerhet vil det dog være ved dette.

Bygrupper	Gj.sn. lønn for hushjelp med leid værelse	Antall hushjelp som leier mot kont. betaling	Husleie for værelse pr. mnd. kr.						
			Under 10	10-15	15-20	20-25	25-30	30 og over	Uop- gitt
I alt	42.98	926	160	208	165	139	108	68	78
Byer med over 20 000	46.21	745	82	158	141	133	106	68	57
Derav Oslo	55.23	406	6	37	77	104	97	54	31
Byer med under 20 000.....	30.08	181	78	50	24	6	2	-	21

Selv om utgiften til værelse i de middels og mindre byer synes svært lav, er den allikevel en meget stor del av den på forhånd lave lønn. I de større byer er utgiften til værelse betydelig større, og blir der undertiden en sterk reduksjon i kontantlønnen. Men uten noen direkte jevnføring av enkelt-tilfellene av denne art, kan en naturligvis bare antyde dette punkt. Hushjelp som ikke bor på arbeidsstedet og altså selv disponerer sin eftersiddag eller aften, har jo til en viss grad anledning til noen ekstrafortjeneste ved selskapsservering o. l.

Leiene for hushjelpenes værelser i de større byer er svært variable, selv om de fleste ligger mellom kr. 10 og 25 pr. måned. I de mindre og middels store byer ligger storparten under kr. 15, 43 pet. endog under kr. 10. Prisene synes lave i forhold til værelseprisene ellers, men vi kjenner jo ikke arten, størrelsen og utstyret av de rum det her dreier sig om.

For hushjelp som ikke bor på arbeidsstedet, må man stort sett anta at arten av det arbeide som forlanges, er ennu mere variabel enn for andre. Mange av dem kommer for en bestemt tid på dagen og for å utføre bestemte slags arbeider — men da ofte det tyngste slags — andre har forskjellig slags husarbeide og står forsiktig i samme gruppe som de som bor på stedet.

I tabell 6 i tabellavdelingen, er jevnført lønningene for hushjelp med og uten særutdannelse i forskjellig alder og stilling, og i byer av ulike størrelse. For hushjelp under ett blir det følgende forskjell i gjennomsnittslønnen:

	I alt	I byer med:	
		Over 20 000 innb.	Under 20 000 innb.
Månedslønn kr.	42.51	46.33	32.91
For hushjelp med særutdannelse	47.97	51.28	37.30
» » uten »	41.21	45.05	32.07

At hushjelpen har noen teoretisk utdannelse har altså noen innflytelse på lønnens høide, men antagelig mest som en faktor ved siden av andre. Lønnsforskjellen for dem med og uten utdannelse er nokså ujevn i de forskjellige stillinger. Av stuepiker har de med utdannelse lavere lønn. Dette skulle tyde på at det legges mere vekt på praksis enn på teoretisk utdannelse. For barne-

piker er avstanden stor, da det her som før nevnt er to forskjellige typer, de med høiere spesialutdannelse og andre.

I tabell 7 i tabellavdelingen, er hushjelpene fordelt etter hvor lenge de har arbeidet i yrket. Gjennemsnittslønningene viser følgende forandringer med arbeidstiden (øvelsen) i yrket:

Arbeidstid i yrket	I alt	Derav:					Hushjelp i byer		Hushjelp i alderen	
		Ene- piker	Kok- ker	Stue- piker	Barne- stue- piker	Barne- piker	med over 20 000 innb.	under 20 000 innb.	26–30 år	31 år og over
Under 1 år...	31.53	30.65	46.29	41.32	39.66	33.51	34.48	25.67	38.90	40.54
1—2 » ...	34.81	33.83	51.32	45.35	40.90	30.54	38.51	27.62	47.60	46.31
2—5 » ...	38.09	37.09	49.35	47.50	46.33	40.12	41.33	30.97	46.69	45.81
5—10 » ...	43.81	42.39	55.39	54.70	51.84	51.45	47.23	35.22	48.61	50.70
Over 10 » ...	53.53	49.97	67.19	68.87	64.72	74.06	56.35	41.82	48.82	56.21
Tilsammen	42.51	40.45	60.14	56.81	48.10	41.34	46.33	32.91	47.73	54.21

På en enkelt undtagelse nær viser lønningene en regelmessig stigning med arbeidstiden i yrket. De som gjennem øvelse har erhvervet dyktighet får altså høiere lønn. Det samme er tidligere på en annen måte uttrykt, ved lønningene i forskjellig alder. Her er også foretatt en dobbelt fordeling etter alder og tjenestetid. Også innen hver aldersgruppe er det stigende lønn eftersom de har arbeidet lengere tid i yrket. For alle under ett, er stigningen med arbeidstiden jevn, for aldersgruppen 26—30 år og 31 år og over, blir stigningen mindre regelmessig, idet lønningene for dem som har arbeidet 2—5 år er noe lavere enn for dem som har arbeidet i 1—2 år. Det er mulig dette henger sammen med lønnsforskjellen for dem med og uten særutdannelse.

I tabell 8 i tabellavdelingen, er hushjelpene fordelt etter hvor lenge de har arbeidet i den post de nu er. Gjennemsnittslønningene for dem som har vært i samme post kortere eller lengere tid, viser følgende forskjell:

Arbeidstid i posten	I alt	Derav:					Hushjelp i byer med	
		Ene- piker	Kokker	Stue- piker	Barne- stue- piker	Barne- piker	over 20 000 innb.	under 20 000 innb.
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Under 6 mndr.	38.88	37.62	55.35	49.07	42.73	34.61	42.59	30.23
6—12 »	40.11	38.41	55.96	52.58	46.89	41.30	43.89	30.89
1—3 år	42.73	40.95	58.13	54.97	47.38	43.38	46.39	33.86
3—5 »	46.96	44.45	61.66	62.82	48.50	47.27	50.60	37.08
5—10 »	51.07	47.68	67.12	64.56	65.00	57.73	54.43	40.36
Over 10 »	59.32	54.32	75.18	76.31	85.71	69.00	61.57	47.84
Tilsammen	42.51	40.45	60.14	56.81	48.10	41.34	46.33	32.91

De som har vært i samme plass i mange år, får adskillig høiere lønn enn dem som har vært kort tid. Dette er delvis en følge av lønnens stigning med arbeidstiden i yrket.

Arbeidstid i posten	I alt	Arbeidstid i yrket:				
		Under 1 år	1-2 år	2-5 år	5-10 år	Over 10 år
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Under 1 mnd.	38.65	30.95	35.13	37.51	43.10	49.55
1—3 mndr.	39.36	31.54	36.27	38.35	43.38	50.51
3—6 »	38.06	31.27	33.97	36.65	42.49	49.03
6—12 »	40.11	32.31	34.73	37.95	42.79	52.24
1—3 år	42.73	—	34.14	38.68	44.23	51.10
3—5 »	46.96	—	—	38.48	45.89	53.73
5—10 »	51.07	—	—	—	44.50	55.37
Over 10 »	59.32	—	—	—	—	59.32
Tilsammen	42.51	31.53	34.81	38.09	43.81	53.53

Tar man hensyn til begge faktorer samtidig, viser det sig at det blandt dem som har arbeidet like lenge i yrket, er noen om enn ikke helt regelmessig stigning med arbeidstiden i posten. Selv om det ikke er noe alderstilleggssystem, er det antagelig skikk og bruk å heve lønnen noe etter lengere tids tjeneste. — På begynnerlønningene må konjunkturutviklingen og den almindelige lønnsbevegelse øve sin virkning, og kan derved fortrykke deres plass i forhold til de andre lønninger.

Efter A-skjemaene er all fast hushjelp fordelt etter leilighetens størrelse,¹⁾ enebolig og leilighet, husholdningens størrelse,²⁾ husholdninger med og uten barn, husholdninger hvor husmoren har erhvervsarbeide utenfor hjemmet etc.³⁾ Hovedtallene er gjengitt i tabell 9 i tabellavdelingen. Leilighetens størrelse kan tas som et tilnærmet uttrykk for innehaverens økonomiske evne. Totaltallene varierer meget med leilighetens størrelse.

	Gjennem- snittslønn
	kr.
1—2 værelser	29.34
3—4 »	36.58
5—6 »	44.54
7—8 »	50.46
9 og flere værelser	57.93

Denne stigning går igjen i alle bygrupper.

Gjennemsnittslønnen for hushjelp i eneboliger var kr. 48.51, i leiligheter kr. 42.31. Begrepene er noe usikre, da en enebolig f. eks. kan være en bolig av

¹⁾ I antall rum er hushjelpværelset regnet med, men ikke hall.

²⁾ Antall personer, voksne og barn, hushjelpen regnet med.

³⁾ Hushjelpene er også fordelt etter det hele antall hushjelp i leiligheten.

meget ulike art og størrelse. Men forskjellen i lønnen peker allikevel på det samme, dens avhengighet av arbeidsgiverens økonomiske evne. Samtidig må man imidlertid være opmerksom på at de mere velstillede familier også stiller større krav til hushjelpens dyktighet, og de større leiligheter betyr jo også i og for sig mere arbeide for hushjelpen, selv om det på den annen side også er i disse leiligheter der oftest forekommer flere hushjelp.

Nedenstående tabell viser i store trekk variasjonen i antallet av hushjelp med leilighetens størrelse:

Leilighetens størrelse	Hushjelp i alt	Derav procentvis i husholdninger med flg. antall hushjelp		
		1	2	3 og flere
1—4 værelser	6 495	97.7	2.3	—
5—8 »	8 319	83.8	15.9	0.3
9 værelser og flere	979	31.5	56.6	11.9
Uopgitt	1 245	80.8	16.5	2.7
Tilsammen	17 038	85.9	13.1	1.0

Av hushjelp som arbeidet i eneboliger var det 26.7 pct. i husholdninger med 2 og 2.8 pct. i husholdninger med 3 og flere hushjelp. De tilsvarende tall i leiligheter ellers var henholdsvis 7.2 og 0.3 pct.

Arbeidsmengden kan på en annen måte uttrykkes ved husholdningens størrelse. Hushjelp i husholdninger med 6 og flere personer har jevnt over høiest lønn. I husholdninger uten barn betales det høiere lønn enn i husholdninger med barn, enniskjønt hushjelpen i de siste sannsynligvis har mere å gjøre. Men antagelig er dette også et uttrykk for økonomien, at husholdninger med barn har mindre råd til å betale høie lønninger og muligens også nøier sig med yngre og mindre øvet hushjelp. — Ennu mere påfallende er det at hushjelp i husholdninger, hvor husmoren har erhvervsarbeide utenfor hjemmet gjennemgående har lavere lønninger enn der hvor hun ikke har det, mens man må gå ut fra at hushjelpen i de første har en mere krevende og selvstendig stilling. Oplysningene er for knappe til at man kan trenge til bunns i årsaken. Vi kjenner ikke arten og omfanget av husmorens erhvervsarbeide eller familiens økonomiske forhold ellers. Muligens ligger forklaringen også her i økonomien; husmoren har erhvervsarbeide fordi det er økonomisk nødvendig.

I tabellene 10 a og b i tabellavdelingen finnes en del oppgaver over lønnsbevegelsen for hushjelp. Tabell 10 a viser etter den tidlige femårige lønnsstatistikk¹⁾ lønnsbevegelsen fra 1900 til 1920 og forskjellen mellom lønningene i de forskjellige deler av landet. Fra 1900 til 1920 steg disse lønninger fra kr. 130 pr. år til 677, eller med 421 pct. Lønnen for kvinner i almindelig dagarbeide på egen kost steg samtidig fra kr. 1.52 til kr. 9.49, eller med 524 pct. For spinneri-

¹⁾ Skjønnsmessige oppgaver fra de kommunale myndigheter i byene.

arbeidersker fra kr. 1.28 pr. dag til kr. 8.48, eller med 563 pct. Lønnsstigningen for hushjelp er forholdsvis minst; men de er jo også i mindre grad avhengig av prisstigningen på mat og brensel etc. når de har kost og losji. I store trekk viser denne eldre lønnsstatistikk samme fordeling mellom høiere og lavere lønninger landsdelsvis, som den man nu kan konstatere. Den i 1920 anslatte verdi av kost og losji viser store variasjoner mellom de forskjellige byer og landsdeler; men man tør ikke trekke bestemte slutninger derav, da vurderingen antagelig ikke er foretatt ensartet.

I tabell 10 b er satt opp et utdrag av den årlige lønnsstatistikk for hushjelp med kost og losji. Den bygger på meldingene for nyansatte hushjelp til trygdekassene, som regel i oktober måned og omfatter 18 byer. Gjennemsnittslønninger er regnet ut for 3 aldersgrupper.¹⁾ Totaltallene viser følgende bevegelse. Prisindeksen for leveomkostningene er føiet til.

År	Indekstall for leve- omkost- ningene	Månedslønninger for hushjelp med kost og losji					
		Absolutte tall			Relative tall		
		17–19 år	20–24 år	25–54 år	17–19 år	20–24 år	25–54 år
1914	100	14.00	18.00	21.00	100	100	100
1920	300	51.00	60.00	68.00	364	333	324
1925	243	43.00	52.00	60.00	307	289	286
1930	161	31.00	38.00	45.00	221	211	214
1932	149	28.00	35.00	42.00	200	194	200
1933	147	27.00	33.00	40.00	193	183	190
1934	148	26.00	33.00	40.00	186	183	190
1935	151	27.00	34.00	40.00	193	189	190
1936	155	29.00	35.00	42.00	207	194	200

Gjennemgående har disse lønningene fulgt konjunkturene. Bevegelsen fra år til år synes til dels å være noe mere utjevnet enn andre lønnsbevegelser. Men fallet fra maksimumspunktet i 1920 til minimumspunktet i 1933 (og 1934) er sterkere enn for andre lønninger, gjennemsnittlig 45 pct., mens totalfortjenesten i industrien samtidig falt vel 39 pct. — I de siste år er det en svak stigning i lønningene for hushjelp.

Den siste ordinære lønnsstatistikk for hushjelp gjelder høsten 1936. I 1937 blev denne sløifet på grunn av hushjelpundersøkelsen. Det er mulig at den årlige statistikk viser litt for lave lønninger, da meldingene gjelder de nyansatte, ikke alle. Høsten 1936 lå lønningene gjennemgående høiest i Oslo. Også i Drammen, Lillehammer og Sarpsborg var lønningene høie. Lavest lå lønningene i Narvik, Ålesund, Kristiansund og Trondheim.

Til jevnføring med denne årlige statistikk er etter hushjelpundersøkelsen tatt ut lønningene for hushjelp med kost og losji i de tilsvarende 18 byer.²⁾ Dette gir følgende gjennemsnittslønninger november—desember 1937, jevnført med statistikken høsten 1936.

¹⁾ De er veiet etter byens folkemengde.

²⁾ I spesialundersøkelsen er brukt Folketellingens aldersgrupper hvorved gruppene i forhold til lønnsstatistikken er forskjøvet et år opover.

Aldersgrupper (H.t.)	I. Meldinger til trygdekassene Høsten 1936	II. Hushjelptellingen Nov.—des. 1937 ¹⁾
	kr.	kr.
17—19 år (18—20)	29.00	35.00
20—24 » (21—25)	35.00	42.00
25—54 » (26—55)	42.00	52.00

På grunn av oppavenes forskjellige art, veiningsmåten og fordi aldersgruppene ikke helt dekker hinannen, blir antagelig stigningen 1936—37 noe for stor. Men etter arbeidskontorenes oplysninger i den almindelige lønnsstatistikk høsten 1937, skulde det fra 1936 til 1937 vært en betydelig stigning i lønningene for hushjelp.

Gjennemsnittslønningene for disse tre aldersgrupper (veiet med antallet) ligger høiest i Oslo, Drammen, Notodden og Sarpsborg, lavest i Narvik, Ålesund Kristiansund og Haugesund, altså for en stor del svarende til lønnsstatistikkens høide- og lavpunkter.

Den del av lønnen som består av naturalier, kost og losji (eller bare kost), vask etc., kan her ikke gis tallmessige vurderinger av. De offisielle verdiansettelser er meget variable og antagelig ikke ensartede. I Sverige blev spørsmålet tatt med i de spørreskjemaer som ble sendt til interesserte institusjoner, og man fikk der noenlunde rede på forskjellen i vurderingen i de forskjellige deler av landet. — Å ta dette spørsmål inn i våre individualskjemær vilde antagelig vært nytteløst. Verdiansettelseren blir i høieste grad et skjønnspørsmål. Som regel vurderes disse goder helt forskjellig av partene, lavt av de ansatte og høit av arbeidsgiveren. Arten av de goder man får er jo også meget variabel i de forskjellige husholdninger. Derfor er det ikke gjort noe forsøk på å gi almindelige tallmessige uttrykk for dette. Men mange husmødre har fremhevret at det er nødvendig at den del av lønnen som består av naturalier blir nøkternt og rettferdig vurdert.²⁾

Oslo Trygdekasse setter verdien av kost og losji fra 1. november 1936 til kr. 65 pr. måned, for kost alene kr. 40, for losji kr. 25. Oslo Ligningsvesen setter verdien av kost og losji til kr. 620 pr. år, $\frac{2}{3}$ for kost, $\frac{1}{3}$ for losji. I Hotell- og Restauranttariffen for Oslo 1936—38 står at personale som bor utenfor bedriften skal ha kr. 30 pr. måned i husgodtgjørelse,³⁾ i Bergenstariffen 1937—38 kr. 20.

Om kost lot det sig ikke gjøre å innhente noen oplysninger. Den vil som oftest avhenge av arbeidsgiverens økonomiske kår. At det forekommer et særskilt kosthold for hushjelpen hører vel nu til sjeldenhetsene. — I tariffene for

¹⁾ Veiet etter antallet av hushjelp.

²⁾ En husmor skriver: I ingen annen stilling får man hus, mat, vask og utdannelse + lønn, det synes ikke hushjelpen å være opmerksom på.

³⁾ Vurderingen av kost oppgis å være kr. 30, Oslo. Efter indeksreguleringen i januar blev begge verdiansettelser satt til 33 kroner.

hoteller og restauranter er det også en særskilt paragraf om kost.¹⁾ — Spørsmålet om kost vil bli tatt opp igjen under avsnittet om daghjelps arbeidsvilkår.

Tidligere er flere ganger nevnt at et større antall ikke bor på arbeidsstedet. I nedenstående tabell er disse oplysningene etter B-skjemaene kombinert med leilighetens størrelse og art.

Leilighetens størrelse og art	Alle byer		Byer med over over 20 000 innb.		Byer med 10—20 000 innb.		Byer med under 10 000 innb.	
	Antall hushjelp	Pct. med bolig utenfor	Antall hushjelp	Pct. med bolig utenfor	Antall hushjelp	Pct. med bolig utenfor	Antall hushjelp	Pct. med bolig utenfor
1—2 vær. (og kj.) ...	861	55.3	593	53.0	165	69.1	103	46.6
3—4 »	5 653	29.0	3 988	23.2	1 144	44.1	521	40.3
5—6 »	5 720	13.0	4 198	8.6	1 090	26.2	432	22.5
7—8 »	2 824	6.7	2 007	3.5	551	14.5	266	14.7
9 og flere	1 268	3.2	909	1.5	246	6.1	113	9.7
Uopgitt	1 192	10.9	839	7.3	257	18.3	96	22.9
	17 518	18.4	12 534	13.9	3 453	30.3	1 531	27.9
Enebolig	5 033	7.2	3 569	3.6	1 049	16.6	415	14.7
Leilighet	9 192	18.8	7 378	15.8	1 320	31.7	494	30.2
Uopgitt	3 293	34.1	1 587	28.6	1 084	41.8	622	34.9

Det er vesentlig i småleilighetene hushjelpene ikke bor på arbeidsstedet. Men dette kommer særlig frem i de større byer, hvor det er plasshensyn som er det avgjørende.²⁾ I de mindre byer er det almindelig også i de større leiligheter. Her er det de korte avstander og at hushjelpen foretrekker denne ordning, som spiller inn. Der er dette også en temmelig almindelig ordning i eneboliger — noe som bare undtagelsesvis forekommer i de større byer.

Hushjelp som bor på arbeidsstedet, er fordelt etter boligens art, i tabell 11 i tabellavdelingen. De fleste hushjelp som bor på arbeidsstedet, hadde eget værelse, i alt 84 pct., noe færre i de mindre byer, 77 pct. I alt 8 pct. delte værelse med en annen hushjelp, og 7.6 pct. hadde ikke eget værelse, men sov i kjøkken, hall, barneværelse eller et annet sted i huset. Det er særlig i de middelsstore og mindre byer hushjelpene ikke har eget værelse. Men også i Oslo var det 9 pct. som ikke hadde eget rum. Det er få som sover i kjøkken eller hall, de sover i spisestue eller stue,³⁾ eller deler rum med en av familien fordi leiligheten er liten eller ikke utstyrt med særskilt hushjelpværelse, eller fordi dette brukes som almindelig soverum av familien.

¹⁾ Hoteller og restauranter i Oslo omegn, § 3, Kost 1, Kosten skal være sund og nærende. Minst et måltid under den daglige arbeidstid skal bestå av varm mat som varieres (middag eller aften). Til øvrige måltider serveres kaffe eller te eller nysilt melk. Som ordinære måltider regnes frokost, middag, eftermiddags- og aftensmat.

²⁾ I de noe større leiligheter leies ikke sjeldent hushjelpværelse ut, og man ansetter hushjelp som ikke bor på stedet.

³⁾ Av byer er det særlig i Narvik det er større antall hushjelp som ikke har eget værelse. Dette må sees i sammenheng med at det i Narvik er et i forhold til de andre byer stort antall formenn og arbeidere med hushjelp, og disse bor i småleiligheter.

Barnepiker som sover i barneværelset, står forsåvidt i en særstilling, da dette ofte hører med til deres arbeide. Det er omtrent bare i småleiligheter hushjelpene ikke har eget værelse, undtagen når det gjelder barnepiker. I de større leiligheter hvor det er flere hushjelp, er det almindelig at disse deler værelse.

Hvis hushjelpværelset ikke lå i leiligheten, blev det bedt om oplysning om hvor det lå. Antagelig er svarene ikke helt fullstendige.

	Hushjelp med eget værelse	Derav utenfor leiligheten		Beliggende:			
		I alt	Pct.	På loftet (kvisten)	I kjeller- etasje	I side- bygn.	Opgitt
I alt	11 978	959	8.0	779	89	54	37
Byer med over 20 000 innbyggere	9 096	596	6.6	470	70	37	19
Byer med under 20 000 innbyggere	2 882	363	12.6	309	19	17	18

Det er særlig i de middelsstore og mindre byer dette forekommer. Dette følger av bebyggelsens art. Begrepene er nokså usikre på dette punkt. Å bo på loftet vil som regel si at det er innrettet værelser i loftsetasjen (kvistetasjen).

For hushjelp med eget værelse blev det spurt om værelsets størrelse (gulvets bredde og lengde).¹⁾ De to sett opgaver blev jevnført og gjensidig benyttet til å utfylle hinannen. Efter flateinnhold fordeler hushjelpenes værelser sig slik:

Værelsets størrelse	I alt hus- hjelp med eget vær.	Derav i byer med:		
		Over 20 000	10—20 000	Under 10 000
Under 4 m ²	94	81	8	5
4—6 »	759	606	106	47
6—8 »	3 842	3 071	538	233
8—10 »	2 589	1 989	425	175
10—12 »	1 382	1 013	279	90
12 m ² og over.....	2 321	1 629	487	205
Opgitt	991	707	191	93
I alt med eget værelse	11 978	9 096	2 034	848

De fleste rum har en størrelse av 6—8 og 8—10 m.², men det er også et betydelig antall på 12 m.² og over. Under 6 m.² er det få, men forholdsvis flest i de større byer. Efter bygningslovens gjeldende regler er 6 m.² minste tillatte flateinnhold. Høyden skal som regel være 2.50 m., men den kan i særskilte tilfelle tillates ned til 2.35 m. (ved vedtekter for enkelte kommuner kan det fastsettes lempinger eller skjerpelser i lovens bestemmelser). 15 m.³ blir som regel minste tillatte ruminnhold for beboelsesrum, d. v. s. rum til varig ophold for mennesker i forbindelse med nattophold. 15 m.³ svarer omtrent til de lange, smale hushjelp-værelsene i de gammeldagse leiligheter. Også i de moderne leiligheter lages disse værelser som regel med et flateinnhold av 6 m.², men praktisk innrettet (centralvarme, vask etc.) og av en mere tiltalende fasong.

¹⁾ Høyden ble det ikke spurt om, da en antok at dette ville være vanskeligere å få svar på.

Det blev på skjemaene ikke stillet noen spørsmål om værelsets art og utstyr. De uttalerer som allikevel er gitt, er nokså karakteristiske for den forskjellige opfatning hos partene. (Husmoren kan f. eks. nevne at det er et lyst solværelse, hushjelpen — at det ligger mot gårdsplassen, husmoren — et hyggelig gateværelse, hushjelpen — værelse mot nord, uten sol.)

En del husmødre har i detalj gjort rede for at hushjelpens værelse er vel utstyrt. Noen har oppgitt særige fordeler som radio, eget bad o. s. v. Dette siste må antas å være tilfelle utenfor det vanlige. Det hender også at hushjelpene gir opplysninger om værelsets utstyr, da gjerne i tilfelle hvor dette er temmelig nødtørftig. En hushjelp skriver: «Det burde bli en lov at enhver hushjelp fikk så koselig værelse som mulig. Det er det eneste vi har å hygge oss med etter dagens strev.» — En husmor i en middelsstor by skriver: «Skjemaet mangler et meget viktig spørsmål: Er det ovn på hushjelpens rum? Dette måtte jeg og mange med mig besvare med nei.»

Ett er i hvert fall sikkert. Hushjelpenes boligforhold er meget uensartede. De kan være helt førsteklasses og de kan være meget dårlige.

VI. Arbeidstid og fritid.

Ved siden av lønnen er oppgavene over arbeidstiden de viktigste. Å gi en statistisk fremstilling av hushjelpenes arbeidstid støter på store vanskeligheter, og kan ikke gjøres på en helt tilfredsstillende måte. Årsaken er at selve arbeids-tidsbegrepet i husarbeide ikke er lett å bestemme. Allerede i Münchenundersøkelsen i 1909, ble det pekt på at det her ikke er tale om arbeidstid i vanlig forstand, men at det i husarbeidet mener seg å være et stadig arbeidsberedskap. Det man kan få rede på, er varigheten av den tid i hvilken husets arbeide må utføres, altså *b r u t t o a r b e i d s t i d e n*. Men også dennes varighet er vanskelig å oppgi bestemt. Man legger nemlig som regel mere vekt på det arbeide som må gjøres, og mindre på den tid som går med til å utføre det. Dertil kommer at arbeidsordningen er så uensartet og arbeidsmengden variabel, både i samme hus til forskjellige tider og i de forskjellige husholdninger. Byrået var på forhånd klar over at spørsmålene om arbeidstiden ikke lot sig svare på eksakt. Arbeidet i et hus kan ikke være ordnet så tidsbegrenset eller så regelmessig som i andre yrker. Men spørsmålene kunde — mente man — svares på forholdsvis noe, fordi arbeidet i et hus som regel under almindelige forhold begynner og slutter noenlunde på en bestemt tid på grunn av familiens vanlige arbeids- og måltidsvaner o. l.

Et spørreskjema som skulle ha tatt med alle de punkter som skulle til for å gi et fullstendig bilde av arbeidsordningen og arbeidsmengden i de forskjellige hjem, ville blitt meget vidløftig og vanskelig. — Men det som her er tatt med, skulle i hvert fall kunne vise viktige sider ved arbeidsforholdene.

At Byrået tok sikte på å få et bilde av bruttoarbeidstiden, ble møtt med adskillig kritikk fra husmødrenes side. De mente at opplysningene til dels ville bli misvisende, fordi man hverken ville få rede på den effektive arbeidstid eller

arbeidsprestasjonen. Selvsagt vil arbeidsprestasjonen i husarbeidet som i alt annet arbeide, hvor arbeidstiden ikke er fastsatt, meget avhenge av den personlige dyktighet og raskhet. Men dessuten vil bl. a. det tekniske apparat hushjelten råder over spille en stor rolle: Om det er et lettvint hus, med moderne tekniske hjelpemidler eller et tungvint, gammeldags hus, («Bedre og mere moderne boliger. Som det nu er må arbeidet falle tungt», skrives fra en by nordpå), om husmoren eller voksne døtre tar del i husarbeidet og hvor meget arbeide som faller på dem, eller om husmoren helt eller delvis er optatt med arbeide utenfor huset, husholdningens størrelse, og om det er småbarn i huset eller gamle og syke. Hvordan husholdningens økonomiske forhold er. Om det er en eller flere hushjelp. Meget eller liten selskapelighet etc. — Arbeidet organiseres også så forskjellig i hjemmene. Noen følger en bestemt arbeidsplan, andre tar det mere tilfeldig. Og både husmor og hushjelp kan ha svært forskjellige evner, når det gjelder å følge en planmessig arbeidsordning.¹⁾ Spørsmål om arbeidsintensiteten, arbeidets organisasjon eller mangel på organisasjon etc. kunde ikke tas med i en statistisk undersøkelse. Man måtte av praktiske grunner innskrenke sig til de punkter som vilde vekke minst tvil, og som i hvert fall kunde svares på forholdsvis nøyaktig.

De spørsmål som er tatt med til skildring av hushjelgens arbeids- og fritid er:

- a) Tiden for det regelmessige, daglige arbeides begynnelse og slutt,
- b) arbeidspauser i dagens løp,²⁾
- c) arbeide utover den vanlige arbeidstid på grunn av selskaper o. l.,
- d) de bestemte ukentlige fritider, og om hushjelpen kan regne med å være helt fri om aftenen.

Dessuten til supplering av de direkte arbeidsspørsmål,

- e) om husmoren har erhvervsarbeide utenfor hjemmet,
- f) om hushjelpen også har annet enn husarbeide og
- g) om det i husholdningen brukes ekstrahjelp.

Selv om disse opplysninger ikke kan gi et fullstendig bilde av hushjelgens arbeidstid og arbeidsydelse, gir de mange karakteristiske sider og adskillig materiale til å kunne dømme om hvorvidt innvendingene mot den lange og ubestemte arbeidstid er berettiget.

I den følgende statistiske fremstilling av arbeidstid, fritid og ferie er materialet bearbeidet både etter husmødrenes og hushjelvenes oppgaver. Her er bare tatt med de skjemaer hvor det er oppgaver fra begge parter. De tilfelle hvor det bare er en oppgave, er skilt ut.

I tabell 12 i tabellavdelingen, er alle hushjelp — både de som bor på arbeidstedet og de andre — fordelt etter den daglige bruttoarbeidstid og dette er kombinert med leilighetens størrelse. Bruttoarbeidstiden er da regnet fra tids-

¹⁾ En husmor skriver: Om både husmødre og hushjelp vilde arbeide for å få husarbeidet mere planmessig lagt an, vilde det bli betydelig lettere å få ordnet med en bestemt arbeidstid.

²⁾ Det som ble oppgitt om arbeidspauser måtte man gå ut fra gjaldt faktiske pauser og ikke de husmoren mente at hushjelpen kunne ha f. eks. med et annet tempo.

punktet for arbeidets begynnelse til dets slutt. Den tid som går med til måltider, er ikke trukket fra. Heller ikke pauser i dagens arbeide. Det viste sig nemlig vanskelig å få varigheten av disse opgitt, men da det største antall opgav at det er pauser uten å kunne si hvor lange, fant man ikke å kunne trekke pausene fra selv hvor varigheten var opgitt. Husmødrenes og hushjelvenes svar gir følgende bilde av bruttoarbeidsdagens lengde.

	I alt hus- hjelp	Derav med følgende antall timer pr. dag										Gj.sn. arb.- tid
		Un- der 8 t.	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15 og over	Uop- gitt	
Husmoropg. absolutte tall	15 478	414	622	706	1 357	2 184	4 246	4 031	554	30	1 334	11.8
relative »	100.0	2.7	4.0	4.6	8.8	14.1	27.4	26.0	3.6	0.2	8.6	-
Hushjelpopg. absolutte tall	15 478	346	579	662	1 100	1 794	3 613	4 908	1 523	143	810	12.1
relative »	100.0	2.2	3.7	4.3	7.1	11.6	23.3	31.7	9.9	0.9	5.3	-

Det er altså liten forskjell i partenes opfatning. Efter hushjelvenes opgaver faller det noen flere på de lengste varighetsgrupper, men differansen er så liten at den lar sig forklare tilstrekkelig ut fra partenes ulike opfatning av når dagens arbeide begynner (når hushjelpen må stå op eller når hun begynner å arbeide). Det er også til dels en noe ulike opfatning av når dagen slutter, idet en del husmødre ikke regner serveringen av aftensmat av den aller enkleste slags (te og skårne smørbrød) for noe arbeide, så de mener dette ikke hører med til arbeidsdagen. Men ellers må den gode overensstemmelse tas som uttrykk for at det er noenlunde innarbeidede vaner for dagens begynnelse og slutt i husholdningene.

I leiligheter av ulike størrelse blir arbeidsdagens lengde forskjellig.

Leilighetens størrelse, kjøkken og antall rum	Bruttoarbeidsdagens gjennomsnittlige lengde	
	Husmoropgaver	Hushjelopgaver
1—2.....	10.6	10.8
3—4.....	11.3	11.6
5—6.....	12.0	12.4
7—8.....	12.4	12.7
9 og flere	12.6	13.0
Uopgitt	12.0	12.3
I alt	11.8	12.1

Leilighetenes størrelse kan altså til dels uttrykke arbeidsmengden, da det viser sig en jevn stigning i arbeidstiden fra de minste til de største, men dette er antagelig også et uttrykk for den forskjellige økonomiske evne — at man i mere velstående hjem har en mere krevende husførsel enn i små og enkle husholdninger.

På skjemaene blev det også spurt om det i leilighetene var centralvarme eller ikke. Spørsmålet var antagelig noe for knapt formet, da arbeidet med fyring ikke faller bort, hvis centralanlegget som i en del leiligheter og i de fleste enebo-

liger passes av vedkommende familie selv eller av hushjelpen, mens arbeidslet-telsen er stor hvor man intet har med centralanlegget å gjøre. Efter husmor-svarene er talt op hvor mange hushjelp som arbeider i hus hvor det er central-varme. Dette er kombinert med arbeidstidsopgavene og gir følgende hovedtall:

Hushjelp som arbeider i leiligheter (hus) med centralvarme.

Husmoropgaver	Fordeling etter bruttoarbeidstiden (timer)										
	Ialt hus- hjelp	Un- der 8 t.	8–9	9–10	10–11	11–12	12–13	13–14	14–15	15 og over	Uop- gitt
Alle byer:											
Absolutte tall	4 823	40	90	166	520	830	1 343	1 182	167	9	476
I pet. av alle hushjelp	31.2	9.7	14.5	23.5	38.3	38.0	31.6	29.3	30.1	30.0	35.7
Byer med over 20 000 innbyggere:											
Absolutte tall	4 112	21	65	145	483	761	1 109	950	144	6	428
I pet. av alle hushjelp	37.7	10.6	19.3	29.8	44.7	46.2	38.4	34.4	35.1	26.1	40.2
Byer med under 20 000 innbyggere:											
Absolutte tall	711	19	25	21	37	69	234	232	23	3	48
I pet. av alle hushjelp	15.5	8.8	8.7	9.5	13.4	12.9	17.3	18.2	16.0	-	14.1

Noen særlig sammenheng mellom arbeidstiden og forekomsten av centralfyring er det ikke. I de store byer er dog det procentvise antall avtagende for hushjelp med lengre arbeidstid. Beregner man den gjennomsnittlige bruttoarbeidstid i husholdninger med centralvarme, blir den i de store byer den samme som i alle husholdninger under ett, i de andre byer litt lengre enn i disse, men da oppgavene over centralvarme ikke er satt i forhold til leilighetenes størrelse, sier dette lite. I de mindre byer forekommer dette vel mest i noe større leiligheter.

— Spørsmålet om andre tekniske hjelpemidler til lettelse og forenkling av husarbeidet skal bli tatt opp under behandlingen av punktet ekstrahjelp.

I tabell 13 i tabellavdelingen finnes oppgaver over bruttoarbeidstid for hushjelp som bor utenfor og på arbeidsstedet, og for de siste sett i sammenheng med husholdningens størrelse og hvorvidt det er barn eller ikke. Arbeidstiden for dem som ikke bor i huset blir kortere, da disse hushjelp som oftest begynner senere om morgenen og slutter før om kvelden eller om middagen. Totaltallene blir:

Arbeidstidsfordelingen for dem som ikke bor på stedet, blir helt forskjellig fra de andre. Ca. halvparten av dem som bor utenfor, hadde under 10 timers arbeidsdag, og i de lengste arbeidsgrupper var det blandt disse nesten ingen. I byer av forskjellig størrelse stiller forholdet sig således:

	Alle byer	Byer med over 20 000 innbyggere	Byer med under 20 000 innbyggere
A-skjemaer:			
Alle hushjelp	11.8	11.9	11.7
Hushjelp med bolig på arbeidsstedet	12.3	12.3	12.5
» » » utenfor » 	9.6	9.5	9.7
B-skjemaer:			
Alle hushjelp	12.1	12.2	11.9
Hushjelp med bolig på arbeidsstedet	12.7	12.6	12.7
» » » utenfor » 	9.8	9.7	10.3

Som regel er det altså en ganske stor forskjell, men i enkelte byer er forskjellen liten eller ingen, d. v. s. det er oppgitt samme arbeidstid selv om hushjelpen — som der ofte er tilfelle — bor i sine hjem.

Det er undersøkt om det er noen forskjellig arbeidstid i de forskjellige deler av landet.¹⁾ Tallene er satt opp særskilt for alle og for dem som bor på arbeidsstedet.

Byer i forskjellige landsdeler	Gjennomsnittlig daglig bruttoarbeidstid (timer)			
	A-skjemaer		B-skjemaer	
	Alle hushjelp	Hushjelp som bor på arbeidsstedet	Alle hushjelp	Hushjelp som bor på arbeidsstedet
Østlandet	11.3	11.9	11.6	12.0
Oplandene	11.8	11.8	12.0	12.5
Sørlandet	11.6	12.5	11.9	12.7
Vestlandet	12.3	12.8	12.5	13.0
Trøndelagen	11.7	12.7	11.8	12.9
Nord-Norge	12.4	12.9	12.6	13.2
I alt	11.8	12.3	12.1	12.7

Gjennemgående har Østlandet og Oplandene den korteste arbeidstid, Vestlandet og Nord-Norge den lengste. Selv om forskjellen i tallene ikke er stor, tyder dog dette på at det i landsdelene faktisk er en forskjellig ordning med hensyn til måltidsvaner, kontortid²⁾ etc. En del husmødre påpeker også denne forskjell: «Utenfor Oslo, hvor man spiser middag midt på dagen, kan arbeidet ikke avsluttes så tidlig som i Oslo.» «Spisetiden er så forskjellig i forskjel-

¹⁾ Beregnet som et simpelt gjennomsnitt og derfor bare egnet til å vise forholdet i store trekk.

²⁾ På Vestlandet er det som regel delt kontortid.

lige arbeidsgrener og på forskjellige steder i landet.» «Efter det nye lovforslag¹⁾ beregnes ekstrabetaling etter kl. 7. For Vestlandet er dette ikke rettferdig, da så å si alle har middag kl. 2 og aftens kl. 1½—8.» En husmor nevner at det burde bli mere felles spisetider i det hele. — At skikk og bruk på stedet må spille en rolle for arbeidstiden, kan man ikke se bort fra og innarbeide lokale sedvaner viser det sig vanskelig å forandre.

Fordelingen av hushjelp som bor på arbeidsstedet, etter husholdningens størrelse og barnetall gir følgende totalbillede:

	I alt hus- hjelp ²⁾	Pet. hushjelp med følgende bruttoarbeidstid (timer)									Med uop- gitt arb.- tid	Gj.sn. arb.tid pr. dag
		Un- der 8 t.	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15 og over		
Husholdningens størrelse ³⁾												
A-skjemaer.												
2 personer ⁴⁾	526	1.1	3.4	7.8	10.5	16.9	35.3	21.7	2.7	0.6	151	11.8
3—5 »	7 414	0.2	0.5	1.9	8.6	17.2	34.7	32.9	3.8	0.2	783	12.2
6 og flere	3 156	—	0.2	0.5	3.4	11.8	34.5	41.7	7.7	0.2	260	12.6
B-skjemaer.												
2 personer ⁴⁾	587	1.4	2.2	4.9	8.9	16.5	28.6	30.7	5.8	1.0	90	12.0
3—5 »	7 720	0.2	0.3	1.3	5.6	13.1	28.6	39.1	10.9	0.9	477	12.6
6 og flere	3 290	—	—	0.3	1.8	7.5	24.3	45.6	18.7	1.8	126	13.0
A-skjemaer.												
Husholdning:												
Uten barn	5 670	0.3	0.9	2.6	9.9	16.6	29.8	34.8	4.8	0.3	829	12.2
Med barn	5 426	0.1	0.2	0.9	4.4	14.7	39.7	34.9	4.9	0.2	365	12.4
B-skjemaer.												
Husholdning:												
Uten barn	6 094	0.3	0.5	1.9	6.5	13.1	24.4	39.2	13.1	1.0	405	12.6
Med barn	5 503	0.1	0.1	0.5	2.6	10.0	30.7	42.1	12.6	1.3	288	12.8

Det er en gradvis forskyvning fra de kortere til de lengre arbeidstidsgrupper med husholdningens størrelse, både etter husmødrenes og hushjelpenes opgaver. Det er ikke noen større forskjell på arbeidstiden i husholdninger uten og med barn uten forsiktig som det i de siste er et fåtall med kortere arbeidstid. De samler sig der utpreget på arbeidstiden 12—14 timer, mens det i husholdninger uten barn forekommer adskillig spredning både på lavere og høiere tidsgrupper.

Det var også i skjemaene spurt om det var spebarn i husholdningene, idet dette måtte antas å skaffe hushjelpen meget ekstraarbeide. Spørsmålet synes imidlertid å være ufullstendig utfyldt og til dels oversett. For dem som har svart, er den gjennomsnittlige arbeidstid beregnet, men denne skiller seg ikke fra arbeidstiden i andre husholdninger med barn.

¹⁾ Forslaget fra Hushjelpens Fagforening til arbeidsbestemmelser for hushjelp.

²⁾ Med oppgitt arbeidstid. Med uoppgett arbeidstid 1 194 A-, 693 B-skjemaer.

³⁾ + 375 hvor husholdningens størrelse og barnetall ikke var oppgitt.

⁴⁾ Hushjelpen regnet med.

I byer av forskjellig størrelse er arbeidstiden, kombinert med husholdningenes størrelse etc., følgende:

Husholdningenes størrelse	Gjennomsnittlig bruttoarbeidstid (timer)		
	I alt	Byer og for-	Byer med
		stæder med over 20 000 innbyggere	under 20 000 innbyggere
Husmorsvar:			
I alt hushjelp ¹⁾	12.3	12.3	12.5
I husholdning med:			
2 personer	11.8	11.7	11.9
3—5 » 	12.2	12.2	12.5
6 » og flere	12.6	12.6	12.7
I husholdning uten barn.....	12.2	12.2	12.4
» » med »	12.4	12.4	12.7
Hushjelpsvar:			
I alt hushjelp ¹⁾	12.7	12.6	12.7
I husholdning med:			
2 personer	12.0	12.1	12.0
3—5 » 	12.6	12.6	12.7
6 » og flere	13.0	13.0	13.1
I husholdning uten barn	12.6	12.6	12.6
» » med »	12.8	12.7	13.0

Det er liten forskjell mellom de større og de middels og små byer, arbeidstiden er i de siste noe lengre.

Spørsmålet husmor med erhvervsarbeide er ikke undersøkt i sammenheng med hushjelpens arbeidstid. En fordeling av antallet av hushjelp etter hvorvidt dette forekom, er tidligere gjort. Den gav i forhold til det hele antall faste hushjelp følgende tall i de forskjellige bygrupper:

Bygruppe	I alt faste hushjelp A-skjemaer	Derav i hus hvor hus- moren har erhvervsarbeide utenfor hjemmet		Hushjelp hvor hus- moren ikke har erhvervsarb.	Uopgitt
		I alt	Pct.		
De 5 største byer ..	9 611	1 562	16.3	7 030	1 019
Vinderen,Nordstrand, Fana	2 601	355	13.6	2 071	175
Byer med 10—20 000 innbyggere	3 328	526	15.8	2 384	418
Byer m. under 10 000 innbyggere	1 498	274	18.3	991	233
I alt	17 038 ²⁾	2 717	15.9	12 476	1 845

Det laveste antall forekommer i de 3 forstadsstrøk, hvor husholdningenes økonomiske evne gjennemgående må antas å ligge høiest og hvor leilighetene er størst.

¹⁾ Med bolig hos arbeidsgiveren.

²⁾ + 65 med uopgitt lønn.

Da hushjelpens arbeidstid er jevnt stigende med leilighetens størrelse, er det av interesse å se hvordan antallet av hus, hvor husmoren har erhvervsarbeide, fordeler sig etter leilighetens størrelse.

Leilighetens størrelse kjøkken og antall rum	I alt faste hushjelp A-skjemaer	Derav i hus hvor hus- moren har erhvervsarbeide utenfor hjemmet		Hushjelp hvor hus- moren ikke har erhvervsarb.	Uopgitt
		I alt	Pct.		
1—2	913	325	35.6	421	167
3—4.....	5 582	1 350	24.2	3 758	474
5—6.....	5 675	743	13.1	4 670	262
7—8	2 644	177	6.7	2 359	108
9 og flere	979	76	7.8	833	70
Uopgitt	1 245	46	—	435	764
I alt	17 038	2 717	15.9	12 476	1 845

Det er alt overveiende i de minste leiligheter husmoren har erhvervsarbeide utenfor huset. I de andre, hvor husførselen er mere krevende og arbeidsmengden større, forekommer dette sjeldent. Noen kombinasjon av dette forhold med husholdningenes størrelse og barnetall er ikke foretatt. Selvsagt er det av stor betydning for hushjelpens arbeide og ansvar at husmoren er optatt utenfor huset en større tid av dagen. Særlig vil det øke ansvaret hvor det er barn i familien. Men noen direkte virkning på bruttoarbeidsdagens lengde har det neppe. Sannsynligere er det at det virker på pausene i arbeidstiden, men oplysningene vil her antagelig bli usikre, så de er vanskelige å bearbeide tallmessig.¹⁾

I tabell 14 i tabellavdelingen, er for hushjelp som bor på arbeidsstedet, satt opp pauser i arbeidstiden, og dette er sett i sammenheng med bruttoarbeidsdagens lengde. Spørsmålet var på begge skjemaer formet slik: Er det under almindelige forhold anledning til pauser i arbeidet i dagens løp? I tilfelle når og hvor lenge? I Byråets redegjørelse i Kringkastingen ble sagt: Med pauser menes om hushjelpen en tid på dagen kan ha 1 time eller 2 for sig selv — f. eks. etter middagsstellet og før aftens — ikke måltidspauser eller kortere ophold i arbeidet.

Mange har funnet det vanskelig å svare på dette spørsmål, og de fleste av dem som har svart, har ikke kunnet oppgi pausenes varighet. Dette var forsåvidt å vente da husarbeidet er så variabelt og ikke går etter noen «timeplan». Noen støtte til bedømmelse av arbeidspausenes betydning gir allikevel de innkomne svar. Hvorvidt spisepauser er regnet med, kan naturligvis være forskjellig, da det ikke var nevnt på skjemaet. Spørsmålet om når på dagen det er arbeidspauser, er ikke bearbeidet. Svarene gir følgende totalbillede:

¹⁾ En husmor skriver: Når hushjelpen er alene, hvem kan da kontrollere arbeidstiden?

	I alt hushjelp	Med regelmessige pauser i arbeidet			
		Husmoropgaver		Hushjelpopgaver	
		I alt	Pct.	I alt	Pct.
Alle byer	12 665 ¹⁾	10 422	82.3	7 507	59.3
Byer med over 20 000 innbyggere	9 428	7 955	84.3	5 815	61.7
Byer med under 20 000 innbyggere	3 237	2 467	76.2	1 692	52.3

Arbeidspauser synes å være noe hyppigere i de store byer enn i de andre. Hvad en skal regne som regelmessige pauser, vil i et arbeide som dette oppfattes forskjellig av partene. Husmødrene oppgir langt oftere arbeidspauser enn hushjelpen selv. Men også av disse oppgir over halvparten at det er regelmessige pauser i arbeidstiden.

Hushjelp med oppgitte arbeidspauser fordeler sig slik etter pausenes varighet:

	I alt hus- hjelp med regelmessige arbeidspauser	Pausenes varighet (pct.)				
		Under 1 t.	1-2 t.	2-3 t.	3 t. og over	Uoppgett
Husmorsvar:						
Alle byer	10 422	1.4	11.6	18.2	8.4	60.4
De største byer og forstæder	7 955	1.4	11.4	19.5	8.8	58.9
De andre byer	2 467	1.3	12.0	13.8	7.3	65.6
Hushjelpsvar						
Alle byer	7 507	3.6	21.9	21.4	6.8	46.3
De største byer og forstæder	5 815	3.6	23.1	23.0	7.1	43.2
De andre byer	1 692	3.8	17.9	16.0	5.9	56.4

Hvor varigheten er opplyst, oppgir husmødrene oftest pausene til å være 2—3 timer. I hushjelpenes oppgaver er oppgitt litt flere med 1—2 timers varighet enn med 2—3 timers. Flest med uoppgett varighet er det i husmoropgavene.

Da pausene er bearbeidet i forbindelse med arbeidstiden, er det også undersøkt om det er noen sammenheng mellom pausenes varighet og bruttoarbeidsdagens lengde for dem med oppgitt arbeidstid. Se tab. neste side.

Inntrykket blir noe fordunklet på grunn av det store antall hvor pausenes varighet er uoppgett. Allikevel synes det særlig etter husmoropgavene å være en tydelig tendens til sammenheng mellom lengre arbeidstid og lengere pauser. Hushjelpopgavene er mere ubestemte på dette punkt. Særlig er det påfallende at disse gir det inntrykk at de med lengst arbeidstid har forholdsvis kortvarige pauser. Om arbeidspausene for disse er partenes opfatning lite ensartet. Efter husmoropgavene var det i alt 580 hushjelp med en bruttoarbeidsdag av 14 timer og over. For 495 av disse var oppgitt at de hadde pauser i arbeidet, for 51 eller 8.8 pct. var spørsmålet om pauser besvart med nei. Hushjelpene hadde oppgitt

¹⁾ Med bolig på arbeidsstedet. D. v. s. de hvor det er svar fra begge parter.

Hushjelpens daglige bruttoarbeidstid	Med regelmessige pauser i arbeidet		Pauser med oppgitt varighet procentvis fordelt				
	I alt hushjelp	Derav med varighet Uoppgett Opgitt	Under 1 t.	1-2 t.	2-3 t.	3 t. og mere	
A-skjemaer:							
I alt med oppgitt arbeidstid ...	9 423	5 406	4 017	3.4	29.5	45.9	21.2
Under 10 timer	241	185	56	10.7	42.9	37.5	8.9
10—12 »	2 142	1 496	646	7.9	41.3	37.9	12.9
12—14 »	6 545	3 498	3 047	2.5	26.8	47.3	23.4
14 timer og over	495	227	268	2.2	28.4	51.1	18.3
B-skjemaer:							
I alt med oppgitt arbeidstid ..	7 057	3 094	3 963	6.8	40.7	39.6	12.9
Under 10 timer	163	117	46	10.8	52.2	23.9	13.1
10—12 »	1 320	819	501	10.2	42.7	36.1	11.0
12—14 »	4 843	1 988	2 855	6.0	39.6	40.4	14.0
14 timer og over	731	170	561	7.7	43.9	39.9	8.5

i alt 1655 med en bruttoarbeidsdag av 14 timer og over. For 731 var oppgitt arbeidspauser, men for 855 eller 52 pct. var spørsmålet besvart med nei. Når svarene fra de to parter gir et såpass forskjelligt bilde, kommer dette både av den forskjellige opfatning av begrepet pauser og av en rekke faktorer i vedkommende hus og hos vedkommende hushjelp som spiller en rolle her. Det er jo en viss arbeidsmengde som må utføres, men denne varierer fra tid til tid. Men samtidig vil «den daglige fritid», som en husmor skriver, «ofte avhenge av hushjelpen selv». Noen får arbeidet raskt unda og har tid til overs til eget bruk, andre legger arbeidet anderledes an og foretrekker heller å bruke lengere tid på det. Forholdet må bli nokså individuelt. Men selvsagt blir også de ytre faktorer, den arbeidsmengde som familiens og husets størrelse og husførsel krever, av stor betydning.

På skjemaet ble spurt om hushjelpen på grunn av selskapelighet o. l. ofte måtte regne med arbeide etter den vanlige arbeidstids slutt, og hvorvidt det ble gitt noen ekstragodtgjørelse for dette. Svarene stilte sig slik:

I alt hushjelp	Arbeide etter den vanlige arbeidstids slutt						
	Ofte arbeide etter vanlig arbeidstid			Ekstragodtgjørelse for dette			
	Nei eller uoppgett	Ja		Nei eller uoppgett	Ja		
		I alt	Pct.		I alt	Pct.	
A-skjemaer	12 665	11 632	1 033	8.2	528	505	48.9
B-skjemaer	12 665	8 307	4 358	34.4	3 545	813	18.7

Partene har gitt helt avvikende svar. Dette skyldes sannsynligvis mest den forskjellige opfatning av ordet ofte. Hadde spørsmålet mere bestemt pekt på hvilken hyppighet som her skulle regnes med, ville antagelig svarene blitt

mere brukbare.¹⁾ Som regel blev det bare svart i almindelige ord, «ofte», «sjeldent» eller lignende.²⁾ Og for husmor og hushjelp har disse ord som regel en forskjellig betydning.

Selv etter hushjelpsvarene blir det imidlertid i forhold til de svenske erfaringer et lite antall som oppgir at de må arbeide utover den vanlige arbeidstid. Muligens er det faktisk mere selskapelighet i Sverige enn i Norge. Men undersøkelsen var jo også mindre omfattende der og skrev sig til dels fra mere velstillede befolkningslag. Skjemaene var også gjennemgående meget omhyggelig utfyldt, da undersøkelsen delvis omfattet kretser som hadde særskilt stor interesse for hushjelpspørsmålet og optok dette tiltak for å utrede saken med velvilje. — Våre svar på dette punkt er altså noe usikre og antagelig også ufullstendige, så man tør ikke ta resultatene her som et tilstrekkelig uttrykk for norske forhold.

— Hushjelpenes disposisjonsrett over aftenen skal bli behandlet senere.

Husmødrene oppgav at det ble gitt godtgjørelse til 48.9 pct. av dem med arbeide utover det vanlige, hushjelpene til 18.7 pct. Men da hushjelpene hadde oppgitt 4358 som ofte hadde arbeide utover den vanlige arbeidstid, og husmødre bare 1033, representerer de 18.7 pct. et høiere antall med ekstragodtgjørelse. Opfatningen av ekstrabetalingen kan være forskjellig. Det er jo ikke alltid hushjelpen får betaling eller annen godtgjørelse direkte som erstatning for ekstraarbeide. Det blir kanskje gitt på en sådan måte at hun må anse det som en mere tilfeldig påskjønnelse. Ekstragodtgjørelsen fordeler sig etter arten slik:

	I alt med ekstra- godtgjørelse	Denne består av (i pct.):		
		Kontanter	Fritid	Uopgitt
A-skjemaer	505	34.1	38.8	27.1
B-skjemaer	813	37.3	33.0	29.7

Tallene gir ikke opplysning om hvor ofte det i det hele gis ekstragodtgjørelse da dette bare var spurt om for dem som «ofte» hadde ekstraarbeide. Men det viser seg av mange svar at ekstrabetaling er mere almindelig når selskapeligheten er sjeldnere. Skulle det være tatt med alle som overhodet får ekstrabetaling, vilde tallene antagelig blitt adskillig større. Men på den annen side spiller jo ekstragodtgjørelse som gis en sjeldent gang, liten rolle for hushjelpens økonomi.

¹⁾ I den svenske undersøkelse blev på husmorskjemaene spurt om i hvilken utstrekning arbeide kreves om kveldene etter arbeidstidens slutt eller under fritid ved selskapelighet og i lignende tilfelle. På hushjelpskjemaene blev ikke spurt om hyppighet. Som regel var dog svarene fra begge parter ubestemte og de kunde ikke oppgi hvor ofte den slags ekstraarbeide forekom.

²⁾ Var høydhetheten oppgitt, blev spørsmålet avgjort etter skjønn. Selskapelighet oftere enn en gang hver 14. dag ble regnet som ofte. Men «selskapelighet» er jo i og for seg et nokså ubestemt begrep. I Sverige ble regnet slik: 1. Ofte (minst 1 gang pr. uke), 2. Ikke sjeldent (ca. 2 ganger pr. måned), 3. Mere sjeldent (ca. 1 gang pr. måned), 4. Sjeldent (under 1 gang pr. måned).

Et annet spørsmål som er av en viss betydning for hushjelpens arbeidsdag, er om hushjelpen foruten husarbeidet også har annet arbeide for arbeids-giveren, og i tilfelle hvad slags. Svarene er her bearbeidet etter hushjelpenes oppgaver.¹⁾ Dette viser sig å spille en ubetydelig rolle. Av 17518 hushjelp hadde bare 792 eller 4.5 pct. svart ja på spørsmålet. Det arbeide det dreier sig om var:

Butikkhjelp i almindelighet		160
Hjelp i delikatesse- og melkeforretning (og i restaurant)		34
Kontorvask		435
Endel kontorarbeide		16
Uoppigg eller forskjellig ²⁾		147
Tilsammen		792

I tabell 15 i tabellavdelingen, finnes opplysninger om bruken av ekstrahjelp, hyppigheten av denne og til hvad slags husarbeide den brukes. Oplysningene er både fra husmødre og hushjelp ufullstendige.³⁾ Man får følgende hovedtall:

Leilighetens størrelse, kjøkken og antall rum	I alt hus- hjelp med bolig på arbeidsstedet	Ekstrahjelp brukes			
		A-skjemaer		B-skjemaer	
		I alt	Pet.	I alt	Pet.
1—2	363	73	20.1	61	16.8
3—4	3 648	1 211	33.2	1 068	29.3
5—6	4 587	2 361	51.5	2 100	45.8
7—8	2 352	1 428	60.7	1 283	54.5
9 og flere	939	631	67.2	553	58.9
Uoppigg	776	186	24.0	207	26.7
Tilsammen		12 665	5 890	46.5	5 272
Byer med over 20 000 innb.		9 428	4 518	47.9	4 109
» » under » »		3 237	1 372	42.4	1 163

Bruken av ekstrahjelp viser en jevn stigning med leilighetens størrelse etter begge slags oppgaver. Det er — for ekstrahjelp under ett — ingen stor avstand mellom partenes svar. Men disse må ansees som minimumssvar, da spørsmålet ofte ikke er utfyldt. Muligens vilde også avstanden mellom svarene blitt større ved en fullstendigere utfylling.³⁾ I de større byer er bruk av ekstrahjelp noe vanligere enn i de andre. Totalprosentene vilde blitt litt høyere hvis de tilfelle hvor vasken sendes bort, var tatt med. Dette var av husmødrene oppigg

¹⁾ Alle faste hushjelp, også der hvor det ikke var dobbelt svar.

²⁾ Under forskjellig er tatt med budarbeide, have- og gartneriarbeide, hjelp i fjøs og høns etc. Kontorvask er oppigg særskilt, når det gjelder kontorvask utenfor leiligheten. Tilfelle hvor det s' ut til at det annet arbeide var det vesentlige, ikke husarbeidet, blev skilt ut av undersøkelsen på forhånd.

³⁾ På et temmelig stort antall skjemaer hadde oppgavegiveren forsøkt å utfylle skjemaets annen side, hvor bl. a. disse opplysninger finnes. Man har inntrykk av at det oftere er husmødrene enn hushjelpene som har oversett skjemaets annen side.

i 144 tilfelle, av hushjelpen i 60. Dette er sikkert bare en liten del av de husholdninger hvor det forekommer. Spørsmålet var ikke tatt med på skjemaet, og det blir jo da et tilfelle om dette opgis. Angående hyppigheten er opfatningen forskjellig.

	I alt med ekstrahjelp	Denne brukes (i pet.)		
		Undertiden	Regelmessig	Hyppighet uoppgett
A-skjemaer	5 890	21.7	25.9	52.4
B-skjemaer	5 272	19.9	18.4	61.7

Regelmessig ekstrahjelp opgis oftere av husmødrene enn av hushjelpene. Men det blir naturligvis et skjønnsspørsmål hvad man anser for regelmessig. I de fleste tilfelle er hyppighet ikke oppgitt.¹⁾

Til hvad slags arbeider ekstrahjelp blev brukt, blev oppgitt således:

	I alt med ekstrahjelp	Denne brukes til (i pet.):			
		Storvask	Rengjøring	Begge deler	Ikke oppgitt til hvad
A-skjemaer	5 890	25.4	12.0	27.4	35.2
B-skjemaer	5 272	34.0	11.3	18.1	36.6

Under uoppgett kan forekomme forskjellig slags hjelp, f. eks. ved selskapelighet.

I en del husmorskjemaer oplyses det at husmoren selv tar storvasken eller hjelper til med den, en del nevner at hushjelpen får særskilt godtgjørelse for storvask.

Mange har gjort opmerksom på at behandlingen av dette punkt blir ufullstendig, fordi skjemaet ikke hadde spurt om tekniske hjelpemidler, som f. eks. elektriske vaskemaskiner m. m.

Både til husmødre og hushjelp ble stillet to spørsmål om hvorvidt hushjelpen kunde regne med å være fri om kvelden eller ikke, d. v. s. a) om hun kan disponere sin aften etter arbeidstidens slutt og b) om hun kan gå ut hvis hun ønsker det. Svares det ja på det første spørsmålet, følger altså ikke derav at hushjelpen kan gå ut om kvelden, men bare at hun kan være optatt med sine egne saker, eller hvile. Spørsmålet er undertiden misforstått, visstnok oftest av hushjelpene. De oppfatter til dels disposisjonsrett som rett til å gå ut.²⁾ Spørsmålet om å gå ut om aftenen er noe snevrere formet på hushjelpskjemaet, idet der er tatt med ordene s o m r e g e l. Hvad man skal legge i s o m r e g e l er av hushjelpene oppfattet forskjellig.³⁾ Svarene gir i hovedtrekk følgende billede:

¹⁾ Ved bearbeidelsen blev ikke tatt med under ekstrahjelp de som hadde oppgitt at dette bare forekom under hovedrengjøring (husvask, rundvask). Men det var ikke alltid mulig å skille mellom hjelp til denslags rengjøring og rengjøringshjelp ellers.

²⁾ Det er dog også forekommert at det er svart «ikke disposisjonsrett», men anledning til å gå ut».

³⁾ Noen svarer nei, selv om de opplyser at de kan gå ut 4—5 aftener i uken. Men dette er selvsagt rettet ved revisjonen.

	I alt hus-hjelp med bolig på arbeids-stedet	Hushjelpens disposisjonsrett over aftenen (i pet.)							
		A-skjemaeer				B-skjemaeer			
		Ja	Ja delvis	Nei	Uop-gitt	Ja	Ja delvis	Nei	Uop-gitt
Alle byer	12 665	88.2	5.2	3.2	3.4	74.7	2.6	18.9	3.8
Husholdning:									
med barn.....	5 791	85.2	7.4	4.3	3.1	68.5	3.5	24.3	3.7
uten »	6 499	91.0	3.2	2.1	3.7	79.9	1.7	14.6	3.8
Uopgitt	375	-	-	-	-	-	-	-	-
Byer med over 20 000 innbyggere	9 428	86.8	5.7	3.8	3.7	72.0	2.6	21.6	3.8
Byer med under 20 000 innbyggere	3 237	92.1	3.9	1.6	2.4	82.8	2.6	11.0	3.6

For storparten er det således, både av husmødre og hushjelp, oppgitt at hushjelpene disponerer aftenen, men det er et ganske stort antall hushjelp som opp gir at de ikke kan disponere aftenen. Dette er særlig i husholdninger med barn, så en kan gå ut fra at deres aftenarbeide vesentlig består i å passe barna. Også på dette punkt blir partenes opfatning forskjellig. Det er flest av husmødrerne som oppgir at hushjelpene kan disponere aftenen. Hvis hushjelpen må passe telefon, lukke op etc., har husmoren regnet at hun allikevel er fri, mens hushjelpen har svart nei. Det er almindeligere i de middels og små byer enn i de store at hushjelpen kan være fri om kvelden.

	I alt hus-hjelp med bolig på arbeids-stedet	Hushjelpen kan gå ut om aftenen om hun ønsker							
		A-skjemaeer				B-skjemaeer			
		Ja	Ja, men må spørre	Nei	Uop-gitt	Ja	Ja, men må spørre	Nei	Uop-gitt
Alle byer	12 665	82.9	11.9	3.0	2.2	66.5	7.4	22.0	4.1
Husholdning:									
med barn.....	5 791	79.0	15.4	4.0	1.6	58.0	8.9	29.1	4.0
uten »	6 499	86.2	9.1	2.1	2.6	73.0	6.4	16.6	4.0
Uopgitt	375	-	-	-	-	-	-	-	-
Byer med over 20 000 innbyggere	9 428	81.1	13.3	3.4	2.2	62.9	7.9	24.9	4.3
Byer med under 20 000 innbyggere	3 237	88.0	7.9	2.0	2.1	77.1	5.8	13.6	3.5

At tallene her ligger lavere enn i foregående tabell, viser altså at ikke alle hushjelp som disponerer aftenen, kan regne med å gå ut. Det viser sig å være samme forskjell som under a) mellom de større og mindre byer og mellom husholdninger med og uten barn. Det er flere husmødre enn hushjelp som oppgir at hushjelpen kan gå ut, men må spørre. Muligens oppfatter hushjelpen denne inn-skrenkning slik at hun da svarer hun ikke kan gå ut om aftenen. I uttalelser

fra hushjelpen nevnes at det å måtte be om lov til å gå ut om kvelden, føles som en tvang. På den annen side er det flere husmødre som nevner det ansvar de føler overfor ganske unge, uerfarne hushjelp. De finner det er riktig og nødvendig å ha en viss kontroll. Ved siden av den lange arbeidstid er bundethet en av de vanligste klager over husarbeidet.

Av oppgavene her får man det inntrykk at i hvert fall de fleste kan være ledig etter arbeidsdagens slutt. Men de som er i hus hvor det er barn, gamle eller syke, er selvsagt mере bundet. Forholdene blir svært forskjellig i forskjellige familier. Noen faste avtaler om aftenfri synes det ikke å være.

Om fritiden ble det stillet følgende spørsmål: Ukentlig fritid. Hvor ofte — fra klokken, og for sørn- og helligdagsfri samme spørsmål. Ved utformingen gikk man ut fra at det som regel er avtalt en noenlunde bestemt (om enn ikke ufravikelig) fritid,¹⁾ som kommer til fradrag i den ukentlige arbeidstid.²⁾ Spørsmålene later til å være nokså fullstendig svart på av begge parter. Særlig spørsmålet om fritidens hyppighet later til å ha vært greit å svare på. Om tidspunktet er svarene, som rimelig kan være, noe mере ubestemte. Det lar sig jo ikke gjøre i et hus å slutte arbeidet på klokkeslettet. Hovedtallene er stillet sammen i tabellen 16—17 i tabellavdelingen. Bearbeidelsen gjelder dem som bor hos arbeidsgiveren.

Ukefritiden viser følgende fordeling etter partenes opplysninger:

	I alt hushjelp	Hverdagsfri procentvis				
		Under 1 gang pr. uke	1 gang pr. uke	2 og fl. ganger pr. uke	Uoppgett hvor ofte	Ikke besvart
A-s k j e m a e r:						
Alle byer	12 665	0.7	92.0	2.8	2.8	1.7
Byer med over 20 000 innb.	9 428	0.6	92.0	3.2	2.8	1.4
» under 20 000 »	3 237	0.9	91.9	1.7	2.6	2.9
B-s k j e m a e r:						
Alle byer	12 665	0.7	93.1	1.9	2.2	2.1
Byer med over 20 000 innb.	9 428	0.5	93.3	2.2	2.3	1.7
» under 20 000 »	3 237	1.2	92.3	1.5	2.0	3.0

Regelen er å ha fri én gang i uken. Det er liten forskjell på tallene, både mellom byer av forskjellig størrelse og mellom de to parters oppgaver. — Av dem som har oppgitt å ha fri under én gang pr. uke, av husmorsvar 83 og av hushjelpsvar 87, har henholdsvis 51 og 56 oppgitt ikke å ha hverdagsfri i det hele. Dette må altså sies å forekomme som en ren undtagelse.

Av tabell 16 sees at kombinasjonen fri én gang pr. uke og annen hver søndag er det hyppigste. Men ellers er ordningen av søndagsfritiden som det vil fremgå av nedenstående tabell, meget variabel:

¹⁾ I den svenske undersøkelse ble spurt om hushjelpen hadde bestemte fritider, hvor ofte og fra hvilket klokkeslekt, sørn- og helligdager og hverdager.

²⁾ Altså ikke etter arbeidsdagens slutt som tidligere er gjort rede for.

	I alt hushjelp	Søndagsfri procentvis				
		Hver søndag	Hver annen	Hver tredje	Uoppitt hvor ofte	Ikke besvart
A-s k j e m a e r:						
Alle byer	12 665	16.4	51.6	26.6	3.4	2.0
Byer med over 20 000 innb.	9 428	15.2	50.2	29.6	3.3	1.7
» » under 20 000 »	3 237	19.9	55.4	17.8	3.9	3.0
B-s k j e m a e r:						
Alle byer	12 665	15.0	51.5	27.2	3.6	2.7
Byer med over 20 000 innb.	9 428	14.2	49.8	30.2	3.3	2.5
» » under 20 000 »	3 237	17.5	56.2	18.4	4.4	3.5

Også her er det liten forskjell på oppgavene fra partene. Til dem som har oppgitt fri hver søndag (ettermiddag) — i alt etter A-skjemene 2072 og etter B-skjemene 1901 — kommer endel i tillegg. Etter A-skjemene hadde nemlig 84 av dem med hel frisøndag annen hver uke og 331 av dem med helt fri hver tredje, fri om ettermiddagen de andre søndager (i alt 415). De tilsvarende tall etter B-skjemene var henholdsvis 22 og 54 — i alt 76. Gjennemgående vel halvparten har oppgitt fri hver annen søndag. Men mellom byer av ulike størrelse er det adskillig forskjell. I de middels og små byer har forholdsvis mange oppgitt å ha fri hver søndag ($\frac{1}{5}$ av A-skjemene, ca. $\frac{1}{7}$ av B-skjemene). Men det er mere almindelig i de store byer å ha fri hver tredje søndag.

For å undersøke om det er ulike skikk og bruk i de forskjellige landsdelene er det beregnet særskilte forholdstall for hver landsdel. For hyppigheten av søndagsfri gir tallene følgende bilde:

	Oslo med for- stæder	Øst- landet ellers	Op- landene	Sør- landet	Bergen Roga- land Horda- land	More	Trønde- lag	Nord- Norge
A-s k j e m a e r:								
Hushjelp i alt	5 795	1 377	299	516	2 965	527	598	588
Derav i pct. med fri:								
Hver søndag.....	19.3	21.3	20.7	10.9	3.4	18.4	24.6	33.8
» annen	69.2	60.1	61.9	50.6	6.4	66.8	65.0	54.3
» tredje	5.8	13.4	8.7	34.5	87.0	4.9	2.7	3.1
Uoppitt hvor ofte	3.9	3.3	6.7	2.1	1.5	4.6	5.7	5.1
Ikke besvart	1.8	1.9	2.0	1.9	1.7	5.3	2.0	3.7
B-s k j e m a e r:								
Derav i pct. med fri:								
Hver søndag.....	17.8	18.9	17.7	10.7	3.2	16.9	24.8	28.7
» annen	68.9	59.4	64.2	50.8	5.9	68.6	63.2	57.0
» tredje	6.4	13.9	10.0	34.7	88.0	4.7	3.2	2.8
Uoppitt hvor ofte	4.2	4.9	4.7	1.9	1.0	3.9	6.2	6.1
Ikke besvart	2.7	2.9	3.4	1.9	1.9	5.9	2.6	5.4

I store trekk stemmer opgavene fra partene godt overens. De viser typiske lokale vaner. På Østlandet og Oplandene er fri hver annen søndag mest alminelig. Men det er heller ikke så få med fri hver søndag, og endel med fri hver tredje. På Sørlandet har halvparten fri hver annen søndag og en tredjedel hver tredje. I Bergen og Fana, Stavanger og Haugesund er regelen fri hver tredje søndag. Men i Møre og Trøndelag har mellem 60 og 70 pct. fri hver annen søndag, men også mange — i Trøndelag $\frac{1}{4}$ — hver søndag. I Nord-Norge er også hver annen søndag det almindelige, men et stort antall — etter A-skjemaene $\frac{1}{3}$ — har fri hver søndag.

I tabell 16 er også hyppigheten av søndagsfri kombinert med fritidens varighet. Denne er svært variabel. Men en ting trer i hvert fall tydelig frem: Fri hver tredje søndag er kombinert med hele dagen fri.

Totaltallene gir følgende bilde:

	I alt hus- hjelp	Søndagsfriheten procentvis fordelt									Ikke be- svart
		Lørdag- mandag	Hele søndag	Eftermiddagsfri fra kl.							
				2	3-4	4-5	5-6	6	Uop- gitt når		
A-s k j e m a e r:											
Alle byer	12 665	3.4	32.9	3.4	9.2	17.3	6.8	0.6	7.6	18.8	
Byer med over 20 000 innb.	9 428	2.3	37.1	3.4	6.8	15.5	8.3	0.7	7.0	18.9	
» under 20 000 »	3 237	6.6	20.6	3.4	16.0	22.7	2.6	0.1	9.4	18.6	
B-s k j e m a e r:											
Alle byer	12 665	2.4	35.9	3.5	8.8	21.9	12.6	2.4	2.6	9.9	
Byer med over 20 000 innb.	9 428	1.7	40.3	3.2	6.2	18.9	14.4	3.0	2.8	9.5	
» under 20 000 »	3 237	4.6	22.9	4.2	16.4	30.3	7.5	0.6	2.5	11.0	

Da det er et betydelig større antall hvor svar på dette punkt mangler, eller hvor det bare er oppgitt eftersiddagsfri, uten å gi tiden for denne, i husmoropgavene enn i hushjelpopgavene, blir en jevnføring ikke helt fullstendig. Men man får det inntrykk at tidspunktet for fritidens begynnelse ligger litt senere på eftersiddagen etter hushjelpopgavene. Det er jo også naturlig at husmor og hushjelp her har en noe forskjellig opfatning. Eftersiddagsfri er det vanlige, og denne begynner som oftest mellom 4 og 5. Men det er en ganske stor del, i de større byer over $\frac{1}{3}$, som har fri hele søndagen. I de mindre byer forekommer dette for vel $\frac{1}{5}$.

Forskjellen mellom landsdelene i denne ordning viser sig av tabellen neste side. På Østlandet er hel søndagsfri nokså almindelig, men eftersiddagsfri er regelen, og da som oftest fra kl. 4—5. På Oplandene er eftersiddagsfri ennu mere almindelig. På Sørlandet har over $\frac{1}{3}$ hel søndagsfri. I Bergen, Hordaland og Rogaland er fri hele søndag regelen (og altså hver tredje søndag). — I Møre, Trøndelag og Nord-Norge er eftersiddagsfri det almindeligste. Denne

begynner på et noe senere tidspunkt i Trøndelag enn i de andre landsdeler. Enkelte steder er det ikke så få som får fri fra lørdag til mandag. Dette er antagelig hushjelp fra byenes nærhet som reiser til sine hjem.

	Oslo med forstæder	Østlandet ellers	Opplandene	Sørlandet	Bergen Rogaland Hordaland	Møre	Trøndelag	Nord-Norge
A-s k j e m a e r:								
Hushjelp i alt	5 795	1 377	299	516	2 965	527	598	588
Søndagsfri. Når?								
Lørdag—mandag	1.3	13.4	7.0	8.7	3.0	0.4	0.8	0.3
Hele søndag	25.6	18.7	13.0	34.2	70.0	7.2	10.2	6.5
Eftermiddag kl. 2	5.1	4.0	2.0	5.2	0.7	2.1	2.2	1.4
» » 3—4..	8.9	16.6	11.4	17.8	0.7	19.3	9.9	18.2
» » 4—5..	20.9	13.2	35.5	9.9	1.2	35.7	32.8	37.4
» » 5—6..	11.5	2.6	4.3	—	0.6	2.8	14.2	5.4
» » 6.....	1.0	0.4	—	—	0.1	—	1.3	0.3
» uopgitt når	8.3	12.4	9.4	5.4	1.7	12.0	9.0	14.8
Ikke besvart	17.4	18.7	17.4	18.8	22.0	20.5	19.6	15.7
B-s k j e m a e r:								
Lørdag—mandag	0.8	9.9	3.7	6.0	2.7	0.6	0.5	0.2
Hele søndag	25.6	21.3	14.1	37.6	81.3	5.9	9.7	5.4
Eftermiddag kl. 2	4.5	5.4	2.3	7.2	0.8	1.9	2.3	1.9
» » 3—4..	8.2	15.5	14.1	21.7	1.0	17.3	9.4	16.5
» » 4—5..	24.6	25.3	41.1	15.7	1.9	47.3	36.8	44.7
» » 5—6..	19.9	6.8	10.7	1.0	0.9	12.3	25.1	12.4
» » 6.....	3.8	1.0	1.0	0.2	0.9	0.2	4.2	1.2
» uopgitt når	3.4	2.9	0.3	1.0	1.1	2.7	1.3	5.8
Ikke besvart	9.2	11.9	12.7	9.6	9.4	11.8	10.7	11.9

Også tiden for hverdagsfri er variabel, og er i sine hovedtrekk følgende:

	I alt hus-hjelp	Eftermiddagsfri fra klokken: (Procentvis)									
		1-2	2-3	3-4	4	4½	5	5½	6 og over	Ube-stemt	Ikke besvart
A-s k j e m a e r:											
Alle byer	12 665	2.8	5.3	20.9	28.6	13.1	12.1	2.4	2.7	3.3	8.8
Byer med over 20 000 innb.	9 428	3.5	5.3	17.8	25.5	14.7	14.6	3.1	3.5	3.6	8.4
» » under 20 000 »	3 237	0.8	5.2	29.8	37.3	8.2	4.6	0.3	0.5	3.2	10.1
B-s k j e m a e r:											
Alle byer	12 665	2.5	4.5	18.7	28.6	14.7	15.8	4.1	4.2	1.2	5.7
Byer med over 20 000 innb.	9 428	3.1	4.6	16.2	24.8	15.8	18.8	5.0	5.3	1.0	5.4
» » under 20 000 »	3 237	0.7	4.4	25.9	39.5	11.7	7.4	1.2	0.7	2.0	6.5

Også disse rekker fra de to kildene, stemmer bra overens med den forskyvning man i hushjelpopgavene kunde vente mot litt senere tidspunkter. Det alminde-

ligste er fri fra kl. 4 og 3—4; men det er også mange som får fri mellom kl. 4—5 og ikke så få etter 5. — Det er vanligere i de mindre byer enn i de større å få fri tidligere på ettermiddagen.

Den lokale fordeling viser følgende bilde:

	Oslo med forstæder	Østlandet ellers	Opplandene	Sørlandet	Bergen Rogaland Hordaland	Møre	Trøndelag	Nord-Norge
A-s k j e m a e r:								
Hushjelp i alt	5 795	1 377	299	516	2 965	527	598	588
Eftm. fra kl. 1—2.....	5.2	1.8	—	0.8	0.6	0.2	—	0.3
» » 2—3.....	7.2	7.0	5.4	8.1	2.1	0.9	1.3	2.9
» » 3—4.....	18.4	31.6	20.4	38.2	17.4	24.7	15.9	25.0
» » 4—5.....	32.0	38.4	52.5	40.2	54.2	53.9	55.3	50.7
» » 5—6.....	19.6	7.2	7.3	2.3	14.4	3.4	13.8	7.1
» » 6 og senere	5.1	1.4	0.7	—	0.7	0.2	0.7	0.2
Ubestemt	2.6	2.4	1.7	5.2	5.6	2.3	3.0	3.4
Ikke besvart	9.9	10.2	12.0	5.2	5.0	14.4	10.0	10.4
B-s k j e m a e r:								
Eftm. fra kl. 1—2.....	4.8	1.7	—	0.8	0.4	0.2	—	0.1
» » 2—3.....	6.3	5.7	3.3	6.8	1.7	0.7	2.2	3.6
» » 3—4.....	16.9	28.8	21.3	36.2	14.7	16.9	13.2	22.1
» » 4—5.....	33.1	44.6	54.9	46.1	53.8	58.2	55.4	53.1
» » 5—6.....	24.7	9.4	10.7	2.9	22.6	12.2	19.5	11.3
» » 6 og over	7.5	1.5	1.0	0.2	1.6	0.4	2.0	0.7
Ubestemt	1.3	0.7	2.4	2.1	0.4	3.4	0.8	2.6
Ikke besvart	5.4	7.6	6.4	4.9	4.8	8.0	6.9	6.5

På Østlandet i byene utenfor Oslo og særlig på Sørlandet er det temmelig almindelig at friefermidagen begynner kl. 3—4. Ellers er 4—5 det vanlige. Over halvparten av oppgavene oppgir dette på Oplandene, i Hordaland og Rogaland, i Møre, Trøndelag og Nord-Norge. Særlig i Oslo er det nokså mange — etter hushjelppopgavene $1\frac{1}{4}$ — som begynner fritiden først kl. 5—6. Også i Bergen, Rogaland og Hordaland og i Trøndelag er det et ganske stort antall.

På dette punkt er det som nevnt ganske stor overensstemmelse mellom partenes opplysninger — i hvert fall når det gjelder hyppigheten av fritiden. Man skulde muligens her ha ventet full overensstemmelse i de tilsvarende materialer. Men det vil jo alltid bli differanser, i hvert fall som følge av at antallet ubestemte og ubesvarte er forskjellig; noe ulike opfatninger gjør sig naturligvis også her gjeldende.

Under skjemaets lønnspørsmål ble spurt om hushjelpen regelmessig fikk andre kontantydelser, f. eks. reisepenger på fridager. Da det siste er den vanligste form for tillegg, er det naturlig å ta dette spørsmål op i forbindelse med fritiden. Svarene er bare bearbeidet for Vinderen, Nordstrand og Fana, da det er i disse strøk utenfor de store byer reiseutgiftene spiller en rolle på fridagene. Her er bare tatt med de som har oppgitt å få regelmessige ekstraydelser, ikke de som bare får det engang i mellem. Undersøkelsen gir følgende resultat:

	I alt hushjelp	Derav med kontantydelser utenom lønnen						
		Alle		Herav med reisepenger på fridager		Uopgitt hvad		
		I alt	Pct.	I alt	Pct.	I alt	Pct.	
Vinderen	A-skjemaeer	1 365	602	44.1	461	33.8	141	10.3
	B-skjemaeer	1 365	613	44.9	417	30.5	196	14.4
Nordstrand	A-skjemaeer	501	317	63.3	236	47.1	81	16.2
	B-skjemaeer	501	317	63.3	209	41.7	108	21.5
Fana	A-skjemaeer	433	239	55.2	171	39.5	68	15.7
	B-skjemaeer	433	227	52.4	126	29.1	101	23.3

En stor del hushjelp i disse strøk — alt i alt ca. halvparten — får denslags kontantydelser. Og i almindelighet består disse i reisepenger på fridager. Dette er direkte oppgitt av gjennemgående over en tredjedel. Også i de tilfelle hvor arten ikke er oppgitt, er det antagelig mest reisepenger. Hvad det ellers kan dreie sig om er ikke oplyst.¹⁾ Opgavene stemmer forholdsvis bra overens for de to parter, når man ser bort fra den forskjell som ligger i at det blandt hushjelpene er flere som ikke har oppgitt arten av tillegg.

Det er mulig at noen har misforstått spørsmålet og har tatt med her reisepenger i ferien. I en del tilfelle er det oplyst at tilleggene består av dette (14 A-skjemaeer, 5 B). Disse er ikke regnet med i antallet her.

VII. Ferieordningen.

Sommerferie vurderes blandt de sociale fordeler i den nyere tid meget høit. Derfor er det viktig å få bragt på det rene hvorledes hushjelpenes stilling er på dette punkt. Begge parter blev spurta om hushjelpen hadde ferie med lønn og hvor lang, om det ble betalt kostpenger i ferietiden og hvor meget pr. dag. Hovedtallene — som omfatter både dem som bor på arbeidsstedet og andre — er gjengitt i tabell 18 a og b i tabellavdelingen. Efter partenes opplysninger er feriens omfang følgende:

	I alt hushjelp	Opplysninger om ferien, procentvis fordelt			
		Ferie med lønn	Intet av- talt om ferie	Uopgitt	Ferie uten lønn
A-s k j e m a e r :					
Alle byer	15 478	93.0	2.9	3.0	1.1
Byer med over 20 000 innb..	10 893	94.1	2.8	2.3	0.8
» » under 20 000 » .	4 585	90.7	3.3	4.6	1.4
B-s k j e m a e r :					
Alle byer	15 478	85.8	3.1	9.6	1.5
Byer med over 20 000 innb..	10 893	86.7	3.2	8.8	1.3
» » under 20 000 » .	4 585	83.6	2.9	11.5	2.0

¹⁾ Et par hushjelp får sin skatt betalt, et par får betalt for livrente.

Storparten — etter A-skjemaene 93, etter B-skjemaene 86 pct. — har oppgitt at de har ferie. Ferie betyr her ferie med lønn (eller med lønn og kostpenger). Det er dog også et fåtall som har oppgitt ferie uten lønn, som jo ikke kan regnes for ferie, men bare som en avbrytelse i arbeidstiden med avtale om å vende tilbake til samme post.

Noen almindelig, helt gjennemført ferieordning har man ikke på dette område. Men antagelig er det så at mange treffer muntlig avtale om dette ved arbeidsforholdets begynnelse. Men ellers blir det ordnet etter skikk og bruk på stedet, man går ut fra at man får eller gir de «vanlige» 14 dager, som endog av enkelte husmødre er kalt «den lovbealte ferie». Undersøkelsen blev foretatt midt på vinteren. Det er derfor ikke helt klart om det som er oppgitt er den ferieordning de hadde i 1937, eller den som skal praktiseres i 1938. Men er hushjelpen begynt i posten f. eks. våren 1937 og derfor har hatt bare en kort ferie det år, men også har oppgitt hva hun vil få i 1938, er den siste oppgave brukt. I almindeighet må man gå ut fra at det som er gitt er den ferieordning som er blitt praksis i vedkommende hus for hushjelp som har vært der en tid, en praksis som man da mener å fortsette med.¹⁾

Når hushjelpenes ferieoppgaver viser noe lavere tall enn husmødrenes, kan dette delvis henge sammen med denne usikkerhet i ferieordningen. De kan være nye i posten og vet ikke sikkert hva de kan gjøre regning på. Ferie synes å være noe mere almindelig i de store byer enn i de middels og mindre byer.

Ferieoppgavene er kombinert med hvor lenge vedkommende har vært i posten, da — som en husmor skriver — «sommerferie og kostpenger beror på hvor lenge hushjelpen har vært i tjenesten». Det er beregnet hvor mange prosent hushjelp som har ferie, og hvor mange prosent av dem med ferie som har kostpenger, når man deler op i grupper etter ansettelsestid i posten.

	I alt	Prosent hushjelp med ferie					
		Med en arbeidstid i posten på:					
		Under ½ år	½-1 år	1-3 år	3-5 år	5-10 år	10 år og over
A-skjemaer	93.0	87.4	94.4	97.1	97.6	97.9	96.1
B-skjemaer	85.8	70.9	88.1	97.0	97.8	97.5	97.0
		Det prosentvise antall med kostpenger i forhold til dem med ferie:					
A-skjemaer	45.6	40.5	41.5	47.7	52.9	55.0	56.6
B-skjemaer	42.8	33.2	36.9	47.1	52.9	53.6	58.2

Når det gjelder antall hushjelp med ferie i forhold til det hele antall, så er det bare dem som har vært i posten under 1 år som har en lavere prosent (for-

¹⁾ Det er dog også tilfelle hvor skjemaets spørsmål synes å ha ført til et noe endret syn på ferie, slik at man f. eks. oppgir at det herefter vil bli fulgt den og den praksis.

holdet er antagelig her oftere ikke ordnet), de med arbeidstid over 1 år ligger omtrent likt, uansett hvor lenge de har vært i posten. Men de med kostpenger i forhold til antallet av dem med ferie, viser jevnt stigende procenter med ansettelsetiden i posten.

Man har også undersøkt sammenhengen mellom feriens lengde og arbeidsstiden i posten. Dette viser følgende trekk:

	I alt hushjelp med ferie	Arbeidstiden i posten					
		Under $\frac{1}{2}$ år	$\frac{1}{2}$ -1 år	1-3 år	3-5 år	5-10 år	10 år og over
A-s k j e m a e r:							
I alt hushjelp	14 401	5 091	2 377	3 813	1 142	1 187	761 ¹⁾
Derav i pct. med ferie:							
8 dager	1.6	1.7	3.6	1.2	0.3	0.5	0.6
14 "	79.5	86.0	83.2	79.4	71.0	67.3	56.5
Over 14 dager.....	15.8	8.6	9.9	17.5	26.5	29.3	37.8
Uopgitt	3.1	3.7	3.3	1.9	2.2	2.9	5.1
B-s k j e m a e r:							
I alt hushjelp	13 279	4 128	2 219	3 809	1 144	1 183	768 ²⁾
Derav i pct. med ferie:							
8 dager	2.4	1.8	7.6	1.5	0.3	0.8	0.8
14 "	79.6	86.3	80.4	80.9	73.0	70.3	58.2
Over 14 dager.....	14.7	6.3	9.0	16.0	24.7	27.2	35.9
Uopgitt	3.3	5.6	3.0	1.6	2.0	1.7	5.1

Selv om 14 dagers ferie er regelen, så er det allikevel tydelig at det blandt dem med lengre arbeidstid er forholdsvis flest med lengere ferie. Det er også undersøkt om det er noen sammenheng mellom kostpengenes størrelse og arbeidsstid i posten. Noen regelmessig sammenheng er det ikke. Men for dem som har vært i posten over 1 år, synes det å være forholdsvis flere med høyere kostpenger blandt dem som har arbeidet lengere tid i posten.

Selv om partenes avtale om ferie kan være mere eller mindre fast, feriens lengde variabel og ordningen med kostpenger høist forskjellig, kan man altså

	I alt hushjelp med ferie	Feriens lengde procentvis				
		8 dager	14 dager	3 uker	1 måned og mere	Uopgitt
A-s k j e m a e r:						
Alle byer	14 401	1.6	79.5	11.7	4.1	3.1
Byer med over 20 000 innb..	10 244	1.1	76.4	14.7	5.1	2.7
" " under 20 000 " ..	4 157	2.9	87.1	4.4	1.6	4.0
B-s k j e m a e r:						
Alle byer	13 279	2.4	79.7	10.8	3.8	3.3
Byer med over 20 000 innb..	9 448	1.5	77.0	13.5	4.9	3.1
" " under 20 000 " ..	3 831	4.4	86.0	4.1	1.7	3.8

¹⁾ + 30 med uopgitt arbeidstid.

²⁾ + 28 " " " "

allikevel konstatere at det synes å ha utviklet sig visse sedvaner. Men da det ikke er noen almindelige bestemmelser, hverken om ferierett i det hele, dens sammenheng med arbeidstiden i posten eller om feriegodtgjørelse, viser det sig at skikk og bruk er høist forskjellig i byer av forskjellig storrelse og i forskjellige landsdeler.

Feriens lengde viser ingen vesentlig forskjell på forskjellige kanter av landet. Men mellom byer av forskjellig storrelse er det noen forskjell. Lengere ferie enn 14 dager forekommer mest i de store byer. — Det er god overensstemmelse mellom partenes oppgaver. Se tabell foregående side.

Mens ferie med lønn nu er det almindelige, er ferie med lønn og kostpenger¹⁾ bare delvis trengt igjennem, og ordningen er meget variabel i forskjellige landsdeler.

	I alt	Hushjelp med ferie							
		Derav i byer med:		Øst-landet	Op-landene	Sør-landet	Vest-landet	Trønde-lag	Nord-Norge
		Over 20 000 innb.	Under						
A-s k j e m a e r:									
I alt med ferie	14 401	10 244	4 157	8 091	381	649	3 830	798	652
Derav i pct. med:									
Kostpenger	45.6	53.8	25.3	50.3	24.7	27.0	47.8	36.1	16.1
Reisepenger eller reisebidrag	2.9	3.7	0.8	3.8	0.8	0.9	2.2	1.1	1.1
Delvis kostpenger ...	1.7	1.7	1.5	1.8	1.9	0.8	1.5	1.5	1.8
Ikke kostpenger	41.6	34.0	60.6	37.2	59.8	59.5	39.8	50.4	69.3
Uoppigg	8.2	6.8	11.8	6.9	12.8	11.8	8.7	10.9	11.7
B-s k j e m a e r:									
I alt med ferie	13 279	9 448	3 831	7 521	352	597	3 468	744	597
Derav i pct. med:									
Kostpenger	42.8	50.7	23.3	47.4	26.1	24.5	44.9	31.3	13.4
Reisepenger eller reisebidrag	0.9	1.3	0.2	1.2	0.3	0.2	0.5	0.4	0.2
Delvis kostpenger ...	0.7	0.8	0.6	0.9	0.9	0.3	0.6	0.8	0.7
Ikke kostpenger	45.4	38.4	62.8	41.0	59.6	62.4	44.0	54.7	72.0
Uoppigg	10.2	8.8	13.1	9.5	13.1	12.6	10.0	12.8	13.7

Kostpenger — eller i noen få tilfelle reisepenger — betales etter husmødrenes oppgaver til halvparten. Efter hushjelpopgavene oppgis det av vel 44 pct. Grunnen til at det procentvise antall etter hushjelpopgavene er mindre, kan tenkes å være at hushjelpen ikke alltid oppfatter det som kostpenger om hun får en ekstra sum før ferien. Ikke kostpenger er av husmødrene oppgitt i 42 pct. tilfelle, av hushjelpe i 45. Kostpenger er altså ikke noen regel. En husmor skriver f. eks.: — «M. h. t. kostpenger så har det ikke vært almindelig å betale det, og hushjelpen har ikke gjort krav på det.» Det er i de store byer det er mange med kostpenger, særlig i Bergen er antallet stort. I de middels og små byer er dette bare oppgitt for ca. $\frac{1}{4}$. På Østlandet og Vestlandet forekommer det oftere; men dette kommer

¹⁾ Spørsmålet om kostpenger kan undertiden være misforstått. Det kan være satt kostpenger om det bare er ferie med lønn (f. eks. $\frac{1}{2}$ månedslønn). Det er ikke mulig å se om det er tillegg til den alm. lønn).

av at det er så almindelig i Oslo og Bergen. Ser man på forholdene utenfor disse byer, blir det procentvise antall med kostpenger meget lavere. Dog har Østlandsbyene allikevel det forholdsvis største antall, men Vestlandsbyene viser en meget lavere prosent, omtrent som Sørlandet. Byene i Nord-Norge viser det minste antall med kostpenger (A 19 pet., B 14.3 pet.) — Når undtas Østlandet og Vestlandet, viser oversikten at adskillig over halvparten ikke har kostpenger i ferien, nordpå endog 70 pet.

På skjemaet ble spurt om kostpenger pr. dag. Svært ofte er imidlertid oppgitt en rund sum. Hvor meget dette blir pr. dag er regnet ut etter feriens lengde. Det lot sig på grunn av denne fremgangsmåte ikke konstatere om det f. eks. — når hushjelten får fri lenger enn 14 dager — bare betales kostpenger for 14. At så blir gjort er oplyst bare i noen få tilfelle. Kostpengene er altså delvis oppgitt som en bestemt godtgjørelse pr. dag, delvis regnet ut i en gjennemsnittlig godt-gjørelse pr. feriedag.

Også kostpengenes størrelse er forskjellig i forskjellige deler av landet.

	Hushjelp med ferie med kostpenger:								
	I alt	Derav i byer med:		Øst-landet	Op-landene	Sør-landet	Vest-landet	Tronde-lag	
		Over 20 000 innb.	Under 20 000 innb.						
A-s k j e m a e r:									
I alt med kostpenger	6 560	5 507	1 053	4 070	94	175	1 828	288	105
Derav i pet. med kost-penger pr. dag:									
Under kr. 1.00	6.0	4.9	11.7	4.6	7.4	12.0	7.4	9.5	11.4
» 1.00	20.7	19.7	25.9	15.5	27.8	23.4	28.7	34.7	35.2
» 1.00—1.50 .	13.0	12.9	13.7	12.4	12.8	15.4	14.2	15.3	10.5
» 1.50	10.1	10.5	7.8	10.2	7.4	10.3	10.3	8.3	5.7
» 1.50—2.00 .	6.6	6.8	5.3	7.6	5.3	6.9	5.5	1.7	1.0
» 2.00	20.0	22.3	8.1	26.6	8.5	7.4	10.3	4.5	9.5
Over » 2.00	6.5	7.3	2.2	7.7	7.4	0.6	5.1	2.4	—
Uoppigg	17.1	15.6	25.3	15.4	23.4	24.0	18.5	23.6	26.7
B-s k j e m a e r:									
I alt med kostpenger	5 678	4 786	892	3 569	92	146	1 558	233	80
Derav i pet. med kost-penger pr. dag:									
Under kr. 1.00	8.7	7.3	15.8	6.8	19.6	14.4	10.1	17.6	13.7
» 1.00	19.7	18.8	25.4	14.7	27.2	29.4	27.6	34.3	22.5
» 1.00—1.50 .	15.1	15.2	14.2	15.0	9.8	14.4	16.2	12.0	10.0
» 1.50	8.6	8.9	7.1	8.2	14.1	9.6	9.3	8.2	8.7
» 1.50—2.00 .	6.9	7.3	5.0	8.1	3.3	6.8	5.3	2.1	1.3
» 2.00	18.4	20.4	7.4	24.2	3.3	6.2	9.5	4.3	10.0
Over » 2.00	6.1	6.8	2.2	7.3	7.6	0.7	4.5	3.0	—
Uoppigg	16.5	15.3	22.9	15.7	15.1	18.5	17.5	18.5	33.8

En får inntrykk av at det på dette punkt er svært lite ensartede forhold. Men ser man bort fra det som skyldes at et forskjellig antall ikke har oppgitt beløp, er det i store trekk ganske god overensstemmelse mellom partenes oppgaver — kr. 1 og 2 er det almindelige, litt flere med kr. 1. — I de store byer er det flere med kr. 2 pr. dag i kostpenger, i de middels og små byer har ca. 40 pet. kr. 1 og 1.50.

Jevnföringen av landsdelene blir noe usikker på grunn av det variable antall med uopgitt beløp, men en får dog et noenlunde billede av forholdene. På Østlandet ligger kostpengene høiest. Dette gjelder særlig Oslo, Vinderen og Nordstrand. Der har over 30 pct. kr. 2 og over, mens det i de andre landsdeler bare faller mellom 7 og 15 pet. på denne gruppe. På Oplandene og i Nord-Norge er antallet av dem som har kostpenger så lite at tallene blir usikre. Ellers synes kostpengene å ligge lavest i Trøndelag.

Kostpengenes høide er ikke jevnført med lønningene på stedet eller med andre forhold av betydning, som verdiansettelsen av kosten. Noe sedvanemessig system for betalingen av kostpenger eller for deres høide kan det ikke sies å eksistere.¹⁾

VIII. Alderdom og sykdom.

Hushjelparbeidet er for en stor del et gjennemgangssyrke, som man forlater for å gifte sig eller gå over til annet arbeide. Men det er også et yrke hvor det vesentlig er efterspørsel etter unge folk. Allerede fra 40-årene regner man at utsiktene til bra poster blir vanskelige — eller som en hushjelp skriver «Hushjelpen faller så tidlig for aldersgrensen». — Under behandlingen av aldersfordelingen har vi tidligere vist at det bare er ganske få hushjelp i arbeide som er over 55 år. Spørsmålet om å sikre sig noe for de eldre år er derfor av særlig stor betydning. Det blev undersøkt om hushjelpene selv i noen grad har prøvet å trygge sin alderdom ved selvpensjonering. Hushjelpen ble spurt om hun hadde tegnet livsforsikring eller betalt for livrente fra en bestemt alder. I svarene blev det ikke skilt mellom disse to former. Det blev heller ikke oppgitt når livrenten i tilfelle skulde begynne å løpe. Svarene er derfor bearbeidet under ett, og gir altså bare opplysning om hvor mange som overhodet har tegnet en forsikring (livrente). — Forsikringsbeløpene størrelse kjenner man således ikke.

Svarene er bearbeidet for alle faste hushjelp. Fordelt etter alder gir de følgende billede:

Aldersgrupper	Hushjelp i alt	Hushjelp som har for- sikret sig	
		I alt	Pct.
15—17 år.....	1 415	110	7.8
18—20 »	3 394	427	12.6
21—25 »	5 542	1 149	20.7
26—30 »	3 174	843	26.6
31—55 »	3 777	1 199	31.7
56 år og over	194	11	5.7
Uopgitt	22	2	—
Tilsammen	17 518	3 741	21.4

¹⁾ Til tross for dette hender det at husmødrene opplyser at de betaler de «lovbestemte kostpenger». Endel husmødre oppgir at de i kostpenger betaler etter ligningsvesenets takster (verdiansettelse av kost?) eller etter trygdekassenes dagpenger (godtgjørelse i sykdoms-tilfelle?)

Vel en femtedel opp gir altså å ha tegnet forsikring. Den største procent — ca. $\frac{1}{3}$ — finnes blandt dem i alderen 31—55 år. Til en viss grad er det altså selvpensjonering; men hvad denne betyr av økonomisk sikkerhet vet man ikke. Hyppigheten er nokså forskjellig i de forskjellige deler av landet. Almindeligst synes dette å være i Bergen, Kristiansund, Trondheim og Namsos. — Det er noen få husmødre som har oppgitt at de betaler livrentepremie for sin hushjelp.

Skjemaet til hushjelpen tok også med et spørsmål om hun noen gang var blitt opdaget på grunn av sykdom. Dette spørsmål var omtrent ikke svart på. Hvor der var svart, var svaret nei. Men blandt hushjelp som uttaler sig, er det enkelte som nevner at de etter sykdom har hatt særlige yrkesmessige vanskeligheter å kjempe med.¹⁾

På begge skjemaer blev tatt med et spørsmål om hushjelpen får fri trygdekasse. I den oversikt Byrået gav i Kringkastingen blev nevnt at det med fri trygdekasse menes at arbeidsgiveren betaler hele premien, ikke bare den lovbestemte del. — Svarene, som gjelder alle faste hushjelp, er gjengitt i nedstående oversikt:

I alt	A-skjemaer			B-skjemaer		
	Ja	Nei	Uoppgett	Ja	Nei	Uoppgett
15 478	a) 15 073	371	34	b) 15 025	388	65

a) Heraf 89 delvis } d. v. s. halvparten eller
b) » 74 » } noe lignende.

De aller fleste arbeidsgivere betaler altså hele premien. Et par prosent svarer nei. Dette må bety at hushjelpen betaler.

Regelen synes nu å være at trygdekassepremien i sin helhet bæres av arbeidsgiveren. Ordningen har antagelig vist sig mest rasjonell, selv om syketrygdlagen forutsetter en fordeling av premien.

IX. Daghjelp.

For daghjelp som ikke har full post blev det, foruten de generelle spørsmål, under skjemaets del III tatt med noen særspørsmål om arbeidsvilkårene.

Det var på forhånd på det rene at det vilde være vanskelig å få fullstendige opplysninger for daghjelpene. Men man fant allikevel å måtte ta dem med, da denne arbeidsordning er blitt forholdsvis almindelig i de store byer. De uttalelser som er kommet frem i pressen om arbeidsvilkårene for disse, har gitt inntrykk

¹⁾ Syketrygdlagens bestemmelse om arbeidsgiverens plikt til å forpleie en hushjelp i hjemmet (§ 31.2) lyder slik: «Når en tjener som bor hos sin husbond, blir syk og etter lægens skjønn ikke uten ulemper kan innlegges i sykehus, skal husbonden yde ham forpleining i sitt hus i inntil 4 uker. Dog ophører husbondens plikt når tjeneren etter opsigelse eller annen årsak trer ut av tjenesteforholdet. Plikten bortfaller også hvis vedkomende er syk ved tiltredelsen av tjenesten og når det gjelder sinnssykdommer eller smittsomme sykdommer som er gjenstand for det offentliges forsorg.»

av at de i stor grad var preget av usikkerhet. Å kaste noe lys over forholdene for denne gruppe, skulde derfor være påkrevet.

Spørsmålene under III er formet forskjellig for husmødre og hushjelp. Husmoren kan her bare gi full opplysning om s i n arbeidsavtale med daghjelpen. Men hushjelen kan gi opplysninger om arbeidsavtalene i sine forskjellige poster. Derved får man rede på hennes hele lønn og arbeidstid, og om hun har eller ikke har de fordeler i form av ferie o. l. som den faste hushjelp nu som regel har.

Spørsmålene er i dette avsnitt stillet på en annen måte enn til den faste hushjelp, fordi kost og losji ikke for daghjelp kommer som et naturlig tillegg til kontantlønnen, men er gjenstand for særskilt avtale. Ellers er spørsmålene de samme, men noe forkortet.

Å trekke et bestemt skille mellom daghjelp og fast hushjelp er som tidligere nevnt vanskelig. De som bare hadde 1 post og arbeidet der alle dager ut over en viss arbeidstid pr. dag, blev tatt med under fast hushjelp, selv om de ikke bodde på stedet. Bare daghjelp i snevrere forstand er behandlet for sig, de som har en eller flere kortere poster eller ikke arbeider full uke. Det er jo en vesentlig forskjell mellom disse som i almindelighet er litt eldre og øvede mennesker og de som regel ganske unge, som nærmest er i lære hos en husmor, men fremdeles bor hos sine foreldre. Men noen helt sikker grense mellom disse to grupper er det ikke.

Daghjelpundersøkelsen er ikke fullstendig. På arbeidsgiversiden kunde det gjennem trygdekassene bare skaffes navn på én av arbeidsgiverne i tilfelle det var flere, nemlig den som hadde meldt daghjelpen inn i trygdekassen. De andre arbeidsgivere kunde man ikke få oppgit.¹⁾ Det skal også være nokså almindelig at daghjelp med flere arbeidsgivere selv ordner med trygdekassepremien, idet de står som frivillig trygdet. I endel av de kortere dagposter er det visstnok også tilfelle at trygdekassespørsmålet ikke er ordnet av noen av partene. — I Oslo ble det gjort et forsøk på å få med et større antall daghjelp, ved å sende spørreskjema til 865 frivillig trygdede som trygdekassen antok var hushjelp. Det kom i alt inn 232 svar; men 155 av disse falt bort, de fleste av den grunn at vedkommende ikke var hushjelp. Det blev altså bare 77 eller ca. 8 pet. brukbare svar, og da disse til dels var mindre tilfredsstillende utfyldt, blev de ikke bearbeidet.²⁾

Av disse grunner er daghjelpmaterialet tallmessig sett ikke fullstendig; men man antar at utvalget er stort nok til å gi et noenlunde billede av arbeidsforholdene for denne gruppe. — Men svarprosenten for disse, særlig fra hushjelpene, synes å være lavere enn for de andre.

Bearbeidelsen er vesentlig innskrenket til hushjelpsvarene. For endel punkters vedkommende hvor en sammenligning er av interesse, er også husmorskjemene bearbeidet. Noen gjennemført dobbeltbearbeidelse av tilsvarende

¹⁾ I noen få tilfelle sendte man også spørreskjema til de andre, da man underhånden fikk oppgitt deres navn.

²⁾ Av de 77 hadde 65 dagposter, 10 hadde full post og 2 hadde tilfeldige jobber.

materialer kunde her ikke gjøres, da de to parters opgave i alle de tilfelle hvor hushjelpen har flere poster, ikke svarer til hverandre. Derfor er alle husmor- og hushjelpopgaver her bearbeidet hver for sig.

Denne spesialundersøkelse er innskrenket til å omfatte de 5 største byer, hvor de fleste daghjelp i snevrere forstand arbeider. I alt omfatter den 1402 A-skjemaer og 1290 B-skjemaer, tilsammen 2689 (se tabell 19). Det hele antall daghjelp av denne kategori var 3884. Til jevnføring kan opplyses at det av dem som er regnet med under fast hushjelp — 17 518 hushjelpopgaver i alt — var 3219 som bodde utenfor arbeidsstedet og altså kan sies å være i faste dagposter. I de 5 største byer var antallet av disse 1640 tilsammen, derav 546 i Oslo. Det er egentlig bare i Oslo det er almindelig med kortere dagposter. Utenfor Oslo er ordningen med faste hel- og halvdagsposter det almindelige.

Under den tidligere bearbeidelse av materialet er daghjelpene fordelt etter fødested og etter arbeidsgiverens livsstilling. Nedenfor er foretatt en jevnføring av fødestedsopgaver for alle hushjelp etter hushjelpskjemaene (fast hjelp og daghjelp) og bare daghjelp for de 5 største byer.

	I alt hushjelpopgaver				Bare daghjelp			
	Total	Pet. født i			Total	Pet. født i		
		Samme by	Byer i alt	Bygder		Samme by	Byer i alt	Bygder
Oslo	6 086	6.8	23.6	76.4	970	14.9	32.8	67.2
Bergen	2 632	18.7	26.3	73.7	133	57.1	75.7	24.3
Trondheim ..	1 073	27.5	33.8	66.2	71	57.7	66.7	33.3
Stavanger ..	638	23.2	33.3	66.7	60	50.0	66.0	34.0
Drammen ..	771	20.9	31.0	69.0	56	62.5	76.5	23.5
Tilsammen	11 200	13.5	26.2	73.8	1 290	25.3	41.9	58.1

Av daghjelpene er det langt flere som er født i den by de arbeider i enn av hushjelpene under ett. Og det som er å merke seg er at det er færre av dem som er født i bygdene. Denne arbeidsordningen synes å passe bedre for dem som hører til på stedet. Oslo-tallene skiller seg her meget fra de andre byer. I Oslo er bare en liten del av daghjelpene født i byen, og storparten er født på landet. Men procenten av daghjelp som er født i Oslo ligger dog adskillig høiere enn for all hushjelp.

Efter tabell 2 blev det gjort rede for hvordan husholdninger og hushjelp fordeles sig etter arbeidsgiverens stilling og på hvilke grupper det faller flest hushjelp. Her er for de fem største byer sammenlignet hvordan antallet av hushjelp fordeles sig etter arbeidsgiverens sociale stilling, og hvordan daghjelpene fordeles sig (d. v. s. daghjelp i hus hvor det bare er én daghjelp); se tab. neste side.

Mens halvparten av all hushjelp var ansatt hos selvstendige næringsdrivende og høiere funksjonærer, og ca. 30 pct. hos kontorfunksjonærer, ekspeditører, arbeidere, formenn, enker og pensjonister, var det bare 28 pct. av daghjelpen som var ansatt hos de første og henimot 50 pct. hos de siste. Hadde man skilt

Social stilling	Hushjelp		Daghjelp	
	I alt	Pct.	I alt	Pct.
Selvstendig næringsdrivende	2 524	26.6	122	11.0
Selvstendig arbeidende	509	5.4	53	4.8
Høiere funksjonærer	2 092	22.0	188	17.0
Fagfunksjonærer: Ingeniører etc.	572	6.0	57	5.1
Lærere	376	4.0	64	5.8
Andre fagfunksjonærer	360	3.8	49	4.4
Kontorfunksjonærer	1 451	15.3	300	27.1
Ekspeditører	114	1.2	26	2.3
Arbeidere, formenn etc.	390	4.1	83	7.5
Pensjonister, enker	877	9.2	131	11.8
Formuesinntekt	231	2.4	36	3.2
Tilsammen	9 496	100.0	1 109	100.0
Livsstilling uopgitt	1 552	-	225	-

ut daghjelpene av den faste hushjelp, vilde antagelig forskjellen i social stilling blitt ennu mere utpreget.

I tabell 20 i tabellavdelingen er daghjelpene fordelt etter alder og antall poster (etter B-skjemene). Aldersfordelingen er sammenlignet med den tilsvarende for den faste hushjelp i de fem byer. Det er ingen egentlig forskjell. Hadde man fått svar fra de frivillig trygdede, vilde antagelig aldersfordelingen blitt en annen. Blandt de innkomne svar fra disse var det ganske få unge og et forholdsvis stort antall eldre.

Her er undersøkt om det er noen forskjell i alder blandt dem som har en og flere poster.

	I alt daghjelp	Derav i alderen ¹⁾		
		20 år og under	21—40 år	41 år og over
Antall daghjelp	1 290	305	838	121
Derav i pct. med:				
1 post	45.9	65.6	36.8	59.5
2 poster	39.5	27.9	45.5	28.9
3 »	11.1	5.2	13.2	9.9
4 »	3.1	1.3	4.1	1.7
5 »	0.4	-	0.4	-

De ganske unge har mest 1 post, men blandt dem mellom 21 og 40 år har storparten to eller flere poster.²⁾ Å merke er at skikken med å ha flere poster er mest utbredt i Oslo. Dette synes altså å være et typisk storbyfenomen. (Se tabellen neste side.)

¹⁾ + 26 med uopgitt alder.

²⁾ De 65 svar fra frivillig trygdede daghjelp viste at det blandt dem var meget alminnelig med flere poster.

	I alt daghjelp	Derav med:					
		1 post		2 poster		3 poster	
		I alt	Pct.	I alt	Pct.	I alt	Pct.
Oslo	970	312	32.2	477	49.2	181	18.6
Bergen	133	109	82.0	20	15.0	4	3.0
Trondheim	71	65	91.5	5	7.1	1	1.4
Stavanger	56	56	100.0	-	-	-	-
Drammen	60	50	83.3	8	13.3	2	3.4
Tilsammen	1 290	592	45.9	510	39.5	188	14.6

Arbeidstidsspørsmålet stiller sig anderledes for daghjelp enn for annen hushjelp. Mens de siste har en lang brutto arbeidsdag, hvorav det dog ikke er mulig å si hvor lang tid det er påkrevet å arbeide i hver husholdning, så har daghjelten som regel en bestemt arbeidsavtale. De arbeider fra og til bestemte klokkeslett, men i denne tid er de som regel — når undtas måltidspauser — ständig beskjeftiget. På skjemaet til daghjelpene blev spurt om de undertiden måtte arbeide lenger enn den avtalte tid uten særskilt godtgjørelse. Man tenkte sig dette kunde forekomme, da husarbeide er så vanskelig å avgrense. Dette spørsmål blev som regel ikke besvart, eller besvart med nei. Undertiden blev svart ja, men med særskilt godtgjørelse. Dagposter regnes i almindelighet for å være tyngre enn andre husposter. Et par daghjelp uttrykker det slik: «Det tyngste og groveste arbeide blir overlatt oss daghjelp, og vi blir dårligst betalt.» — «Alt det verste arbeide i huset skal gjøres på disse timer.» — Men samtidig sier en annen: «Jeg har søkt dagarbeide på grunn av fritiden, fordi der er mere bestemt arbeidstid. Da arbeider jeg den tiden som er betalt for.»

Men den arbeidstid det dreier seg om er høiest forskjellig etter husholdningens og arbeidets art. Efter husmorskjemena som altså her gir uttrykk for den enkelte arbeidsavtale, har man fordelt postene etter arbeidstid pr. dag og arbeidsdager pr. uke:

Dager pr. uke	Antall daghjelp- poster		Derav med arbeidstimer pr. dag					Arbeidstimer pr. dag i pct.			
			1-3	3-6	6-8	Over 8	Uopg.	1-3	3-6	6-8	Over 8
	I alt	Pct.									
1.....	25	1.7	-	1	10	8	6	-	5.3	52.6	42.1
2.....	134	9.6	5	37	42	26	24	4.5	33.7	38.2	23.6
3.....	455	32.5	3	64	118	201	69	0.8	16.6	30.6	52.0
4.....	96	6.8	-	12	24	48	12	-	14.3	28.6	57.1
5.....	57	4.2	-	21	17	16	3	-	38.9	31.5	29.6
6.....	511	36.4	26	291	157	10	27	5.4	60.1	32.4	2.1
7.....	86	6.1	1	43	38	-	4	1.2	52.4	46.4	-
Uopgitt ...	38	2.7	2	12	11	3	10	7.1	42.9	39.3	10.7
Tilsammen	1 402	100.0	37	481	417	312	155	3.0	38.6	33.4	25.0

Her er vanskelig å peke på noe typisk, da det er alle slags arbeidsordninger. Almindeligst synes dog å være 3 dager pr. uke, og da for de fleste over 8 timer pr. dag og 6 dager pr. uke med 3—6 timer pr. dag, altså heldagsposter hver annen dag eller halvdagsposter hver dag.

For å se den samlede arbeidstid avtalene går ut på er beregnet arbeidstiden pr. uke.¹⁾ Denne er kombinert med arbeidsdagenes antall.²⁾

Arbeidstid pr. uke A-skjemaer	Antall arbeids- avtaler	Arbeidsdager pr. uke								Uopg.
		I alt	Pct.	1	2	3	4	5	6	
Under 10 timer	74	5.4		20	27	12	—	—	—	15
10—20 »	213	15.3		—	77	77	6	3	46	2
20—30 »	411	29.3		—	6	220	16	18	133	17
30—40 »	398	28.4		—	—	77	37	13	246	25
40—50 »	117	8.3		—	—	—	24	10	47	36
50—60 »	19	1.3		—	—	—	—	10	7	2
60—70 »	4	0.2		—	—	—	—	—	4	—
Uopgitt	166	11.8		5	24	69	13	3	28	4
Tilsammen	1 402	100.0		25	134	455	96	57	511	86
										38

Arbeidsavtalen går for de fleste ut på en arbeidstid av 20—30 og 30—40 timer pr. uke. Men dette gir ikke uttrykk for den samlede arbeidstid, da daghjelpen hyppig har flere poster. For å vise denne er etter daghjelpenes egne oppgaver regnet ut hvor lang tid de i det hele arbeider, når man legger sammen arbeidstiden i de forskjellige poster og hvor mange ukedager de da arbeider.

Total arbeidstid pr. uke. B-skjemaer	Antall daghjelp	Daghjelp med arbeidsdager pr. uke									Uopg.
		I alt	Pct.	1	2	3	4	5	6	6+hver annen søndag	
Under 10 timer	15	1.5		3	7	5	—	—	—	—	—
10—20 »	89	6.9		—	23	29	5	3	28	—	1
20—30 »	174	13.4		—	4	53	14	13	64	8	18
30—40 »	244	18.9		—	—	9	27	15	150	24	19
40—50 »	238	18.3		—	—	—	6	38	123	22	49
50—60 »	227	17.5		—	—	—	—	8	161	29	29
60—70 »	141	10.9		—	—	—	—	—	57	33	51
70—80 »	11	0.9		—	—	—	—	—	2	—	9
80—90 »	2	0.2		—	—	—	—	—	—	—	2
Uopgitt	149	11.5		4	7	15	11	11	55	14	12
Tilsammen	1 290	100.0		7	41	111	63	88	640	130	190
											20

Det almindeligste er en arbeidstid på mellom 30 og 60 timer pr. uke. 6 dagers arbeide pr. uke er det vanligste her hvor det gjelder den samlede arbeidstid.

¹⁾ Brutto, da i hvert fall måltidspauser går fra.

²⁾ Tabellen svarer ikke helt til den forrige, da her er flere uopgitte.

³⁾ Her er tatt med de som har fri en søndag pr. måned.

Den gjennomsnittlige ukentlige arbeidstid kan settes til ca. 42 timer pr. uke, eller ca. 7 timer pr. dag.¹⁾ Arbeidstiden blir altså betydelig kortere enn for den faste hushjelp; men arbeidsordningen blir i det hele forskjellig, da det i dagposter regnes med stadig arbeide uten annet enn måltidspauser, så lenge arbeidstiden varer.²⁾

På skjemaet var tatt med et spørsmål om søndagsarbeide. Regelmessige avtaler om frisøndager som for hushjelp ellers, er nemlig mindre almindelig blandt daghjelp. — Men hel søndagsfri for daghjelp har jo den mangel at hun da må ha utgiften til kost om søndagen. Daghjelpenes svar på spørsmålet om søndagsarbeide³⁾ gir følgende bilde:

	I alt	Pct.
Spørsmålet ikke besvart	24	1.9
Nei.....	849	65.8
De arbeider:		
Hver søndag	175	Pct. 13.6
Und er 3 timer	29	16.4
3—6 »	70	40.0
6—8 »	56	32.1
Over 8 »	17	9.8
Uopgitt	3	1.7
Av og til, delvis, forskjellig	22	1.7
1 søndag pr. måned	25	1.9
2 » » »	174	13.5
3 » » »	21	1.6
Tilsammen..	1 290	100.0

Ordningen er temmelig uensartet. Men det almindeligste er at de ikke arbeider om søndagen.

Lønnen består her som for annen hushjelp i kontantlønn, kost og til dels losji; men da arbeidsordningen er en annen, blir lønnen og særlig den del som består i naturalier temmelig variabel.

I tabell 22 i tabellavdelingen er etter husmoropgavene satt op den ukentlige arbeidstid for hver post og hvad godt gjørelsen består i. Noen ganske få har ikke kontantlønn, men bare bolig eller bolig og kost, kontantlønnen må de da tjene i en annen post. — 68 i alt har lønn, bolig og kost, derav 61 alle mål, 51 har ikke kost. Men de fleste — 1270 i alt — har lønn og kost, men ikke bolig, derav 825 alle mål de dager de arbeider. Jevnfører man kontantbetalingen for dem med samme arbeidstid og et forskjellig antall måltider, er det ikke mulig

¹⁾ Det er ikke almindelig at de arbeider om søndagen.

²⁾ En daghjelp skriver: Vi må arbeide fort og uavbrutt til vi går.

³⁾ I forrige tabell er satt op 190 som arbeider 7 dager i uken, herunder regnet med dem som har fri 1 søndag pr. mnd. Summen av dem som arbeider hver søndag og 3 søndager i måneden blir 196, men her kan være med noen som arbeider hver søndag, men ikke alle ukedager, og derfor kommer på en lavere gruppe i forrige tabell.

å se noen bestemt sammenheng — antall måltider synes ikke å øve noen innflytelse på kontantbetalingens høide.

Kontantbetalingen er gjennemgående stigende med lengere ukentlig arbeidstid. Men beregner man kontantbetalingen pr. time, er denne fallende eftersom arbeidstiden stiger. Man betaler altså forholdsvis mere pr. time til daghjelp som arbeider kortere tid.

Tabell 22 i tabellavdelingen viser hvad husmødrene betaler daghjelpen pr. måned; men den viser ikke hvad daghjelpenes samlede lønn er, altså hva de tjener i alt hvis de har flere husposter. Dette er satt opp i tabell 23 i tabellavdelingen etter hushjelpenes oppgaver. Av 1290 oppgaver var det 1 som bare hadde bolig og kost, 30 hadde lønn og ikke kost og losji, 1069 hadde lønn og kost og 190 lønn, kost og losji. Også i disse oppgaver er det — når oppgavene over lønn og kost for daghjelp med samme arbeidstid jevnføres — vanskelig å påvise noen bestemt sammenheng mellom kontantlønnens høide og antallet av måltider. En skulde jo ventet at lønningene for dem med alle mål lå lavere enn for dem med færre mål. Men forholdet er variabelt. Dertil kommer at det ikke er mulig når man ikke samtidig kan se antall arbeidsdager pr. uke, å se hvor mange ukentlige måltider hver gruppe representerer. Også etter disse oppgaver er lønningene gjennemgående stigende med stigende arbeidstid. Men den gjennemsnittlige timelønn ligger allikevel høiest for dem med kortest arbeidstid. Fallet i timelønnen med stigende arbeidstid er ikke så regelmessig som for den enkelte post. Når arbeidstiden når en viss lengde, stiger timelønnen noe. Dette henger sammen med at oppgavene da mest gjelder daghjelp med flere kortere poster, hvor timelønnen da ligger forholdsvis høiere.

Jevnføres lønningene for dem med alle mål med og uten bolig, viser det sig når antallet er stort nok til å bygge på, at de med bolig ligger ca. kr. 10—15 lavere. Forskjellen må da ligge i vurderingen av hushjelpens bolig, som her (i motsetning til forholdet ved den almindelige hushjelp) regnes med som en særskilt del av lønnen.

En jevnføring av kontantlønnen for daghjelp og fast hushjelp lar sig på grunn av den forskjellige arbeidsordning vanskelig gjøre. I Oslo er gjennemsnittslønnen for fast hushjelp pr. måned kr. 52.94, for dem med bolig på arbeidstedet kr. 53.02, for de andre kr. 52.22. Arbeidstiden var for alle etter A-skjemæne 11.6 timer, etter B-skjemæne 12.1, for dem med bolig på arbeidstedet henholdsvis 11.9 og 12.3 timer, for de andre 9.7 og 9.8. For daghjelp i Oslo med en ukentlig arbeidstid av fra 45 til 70 timer¹⁾ var den gjennemsnittlige månedslønn for dem med bolig og alle mål kr. 49.81; uten bolig, men med alle mål, var lønnen kr. 64.84. Det siste tall ligger således adskillig høiere enn gjennemsnittslønnen for fast hushjelp som ikke bor på arbeidstedet, men tallet for daghjelp med bolig ligger lavere. — Men daghjelp med denne høieste inntekt har som regel flere poster og mere anstrengende arbeide enn annen hushjelp, og tar man hensyn til boligutgiftene, står de sikkert dårligere økonomisk enn fast hushjelp med bolig.

¹⁾ Her er sammenlignet med noe kortere arbeidstid enn for fast hjelp, da her må regnes med mør uavbrutt arbeide.

Lønningene for daghjelp med kortere arbeidstid ligger meget lavere; men da må man gå ut fra at de som oftest har annet arbeide samtidig eller økonomisk støtte av en eller annen art.

Som nevnt kan en ikke av tabell 23 se hvor mange måltider daghjelpen får i godt gjørelse ved siden av kontantlønnen. For å illustrere dette, er de med lønn og kost fordelt etter hvor mange dager pr. uke de arbeider.

Arbeidsdager pr. uke	Daghjelp med lønn og kost	Daghjelp med følgende måltider			
		Frokost	Frokost og form. mat	Middag	Alle mål
7 dager	142	22	17	8	95
6 + annenhver søndag	101	8	8	17	68
6 dager	544	87	91	24	342
5 »	73	10	6	6	51
4 »	52	5	6	2	39
3 »	102	11	10	6	75
2 »	31	4	—	—	27
1 »	7	2	—	—	5
Uopgitt	17	1	1	—	15
	1 069	150	139	63	717

Av de 717 som har alle mål, har 505 dette i alle ukens dager og til dels også søndag, mens 197 eller 27.5 pet. har alle mål i én til fem av ukens 6 dager. Hvis det lønnede husarbeide er det de skal leve av, og ikke bare bierhverf for kvinner med egen husholdning eller med annet arbeide, så er spørsmålet med fullstendig eller delvis kost selv sagt av meget stor betydning. En jevnføring av lønningene for dem som arbeider alle ukedager eller færre, er vanskelig fordi den tid de arbeider pr. dag kan være så forskjellig.

Daghjelpenes boligforhold er av stor interesse; men også på dette punkt er ordningen meget uensartet. Efter daghjelpenes oplysninger er boligsørsmålet i de 5 byer ordnet slik:

Byer	I alt daghjelp	Bor gratis hos familie	Gift, har leilighet	Leier rum			Uopgitt
				Mot betaling	Mot be- taling og husarb.	Mot hus- arbeide	
Oslo	970	146	50	497	63	182	32
Bergen	133	90	—	22	—	6	15
Trondheim	71	51	2	10	—	—	8
Stavanger	56	48	—	6	—	2	—
Drammen	60	45	—	7	—	—	8
Tilsammen	1 290	380	52	542	63	190	63

Relative tall.

Oslo	100.0	15.0	5.2	51.2	6.5	18.8	3.3
Bergen	100.0	67.7	—	16.5	—	4.5	11.3
Trondheim	100.0	71.8	2.8	14.1	—	—	11.3
Stavanger	100.0	85.7	—	10.7	—	3.6	—
Drammen	100.0	75.0	—	11.7	—	—	13.3
Tilsammen	100.0	29.5	4.0	42.0	4.9	14.7	4.9

Det er altså omrent bare i Oslo daghjelpene leier rum. I de andre byer bor de hos familien. Det blir der bare en annen gruppe av dem som er behandlet under fast hushjelp, som ikke bor på arbeidsstedet.

De 542 som leier værelse betaler følgende leie:

	Husleie pr. måned
Under 10 kr.	10
10—20 »	118
20—30 »	290
30—40 »	80
40—50 »	13
50—60 »	10
Uopgitt	21
Tilsammen	542

Det almindeligste er mellem kr. 20 og 30 pr. måned. Herunder er da ikke regnet med de som dels betaler med kontanter, dels med husarbeide, i Oslo 63.

Det husarbeide som da ydes som delvis betaling for rum er, sett i sammenheng med kontantleien, følgende:

Kontantleie pr. måned	I alt hushjelp	Hesarbeide som tillegg						
		Trappe- vask	Trappevask og litt ren- gjøring	stør- vask	1 dag eller 1 formidd. pr. uke	Stor- vask	Litt ren- gjøring hver dag	Passe barna om aftenen
10—15 kr.	5	1	—	—	1	—	3	—
15—20 »	24	7	5	1	1	—	8	2
20—25 »	15	6	3	—	—	1	4	1
25—30 »	13	9	1	—	1	—	2	—
30—35 »	1	—	—	—	1	—	—	—
35—40 »	3	1	—	—	—	—	2	—
Uopgitt	2	—	—	—	—	—	2	—
Tilsammen	63	24	9	1	4	1	21	3

I tabell 23 er oppgitt 190 daghjelp med lønn, kost og losji. Daghjelp med losji kan ha lønn, kost og losji i samme post, eller losji i en post og lønn og kost i en annen. Av de 190 hadde de fleste, 133 i alt, værelse og lønn på samme sted. Men 57 i Oslo hadde i en av sine poster bare værelse i godtgjørelse. Og for dette ydet de følgende arbeide:

Hesarbeide under 10 timer pr. uke	3
» 10—15 » » »	12
» 15—20 » » »	16
» 20—25 » » »	8
» 25—30 » » »	2
» 30—35 » » »	1
» 35—40 » » »	1
Kontorrensingjøring	1
Daglig rengjøring av leilighet	9
Diverse rengjøring og vask	3
Uopgitt	1
Tilsammen	57

Fra arbeidsgiversiden er det vanskelig å få rede på arbeidsforhold som består i utleie av værelse mot husarbeide, da dette som regel ikke fører til noen melding til trygdekassen. Men antagelig er ordningen meget mere almindelig enn disse tall tyder på. Hvordan det ved utleie av værelser på denne måte blir ordnet med opvarming er ikke undersøkt.

For de 542 daghjelp som leier værelse er foretatt en tilnærmet jevnføring av husleieutgiften med deres totalinntekt som hushjelp.

Totalinntekt pr. måned som daghjelp	I alt dag- hjelp som leier rum	Deres husleie i pet. av kontantinntekten som daghjelp							
		10–20 %	20–30 %	30–40 %	40–50 %	50–60 %	60–80 %	80–100 %	100% og over
10— 20 kr.	11	—	—	—	2	—	—	7	2
20— 30 »	36	—	1	3	7	3	3	5	10
30— 40 »	60	—	6	1	7	9	13	8	9
40— 50 »	53	1	8	9	5	9	14	1	3
50— 60 »	85	4	7	18	26	14	10	3	3
60— 70 »	151	7	31	58	36	15	2	1	—
70— 80 »	93	3	36	37	10	4	3	—	—
80— 90 »	39	3	16	13	6	—	—	—	1
90—100 »	8	2	3	1	—	2	—	—	—
100—110 »	5	—	4	1	—	—	—	—	—
Uoppgett	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Tilsammen	542	29	112	141	97	58	45	18	29
Relative tall	100.0	3.7	20.7	26.0	17.9	10.7	8.3	3.3	5.3
									4.1

For de fleste ligger husleieprosenten på 30—40, for en mindre del mellom 20 og 30 og mellom 40 og 50. Dette synes svært høit. Men for det første er husleien jevnført bare med kontantlønnen, og for det annet er denne sikkert i mange tilfelle bare en del av vedkommendes inntekt, da de ikke arbeider med lønnet husarbeide full uke eller full dag. Dette kommer tydelig frem når man ser at husleien for noen er like stor eller større enn inntekten. Det viser sig da at dette til dels er gifte kvinner, hvis mann antagelig tjener, eller som, i tilfelle han er arbeidsløs, har forsorgshjelp. Enkelte opp gir annen inntekt ved siden av, som rengjøring, selskapskokking. Noen opp gir at de er sykelige, så de bare delvis kan arbeide og må vel da ha understøttelse eller bidrag ved siden av i en eller annen form.

Sammenligningen mellom daghjelpenes inntekt og husleie blir derfor ufullstendig; men tallene tyder dog på at denne utgift betyr meget i deres budgett.

I tabell 21 i tabellavdelingen er etter A-skjemaene gjort rede for daghjelps ferieordning. Mens husmødre med fast hushjelp ble spurt om «hushjelpen får sommerferie med lønn», blev husmødre med daghjelp spurt om de hadde truffet noen avtales om å gi hushjelpen ferie med lønn. For de første anså man nemlig ferie for å være av de fordeler som etterhånden var trengt igjennem, men for daghjelp som ikke har full post, blir ordningen også på dette punkt en annen og mindre selvfølgelig. Men slik som spørsmålet her var formet, forekom det i

ikke så få tilfelle at det blev opgitt ingen aftale om ferie, men hushjernen har allikevel fått (eller skal få) ferie.

For 47.8 pet. var opgitt at de havde ferie med lønn, for 42.1 pet. at det ingen aftale var, for 7.6 pet. var spørsmålet ikke besvart, og 2.5 pet. havde svart nei, altså ingen ferie. — 39 pet. af dem som ingen aftale havde, opgav at hushjernen får ferie. Alt i alt er opgitt at 901 eller 64.3 pet. har ferie. Av disse havde 2.4 pet. 8 dagers ferie, 75.6 pet. 14 dager og 19.3 pet. over 14 dager. — Ordningen med kostpenger er også for disse variabel. 44.3 pet. havde ingen kostpenger, 27.3 pet. havde kostpenger, men for 28.4 pet. var dette ikke oplyst. Her er altså meget færre enn blandt den faste hushjelp som har kostpenger. — Kostpengenes høide blev ikke undersøkt for daghjelp.

Opsigelsesfristens længde blev bare spurt om på husmorskjemene. Svarene viser følgende fordeling:

	I alt dagposter	Pet.
14 dager	842	60.0
3 uker	1	—
1 måned	14	1.0
2 måneder	1	—
Ingen aftale	350	25.0
Ikke opgitt længde	16	1.2
Ikke besvart	178	12.8
Tilsammen	1 402	100.0

14 dager er almindelig som for den faste hushjelp. Men for en fjerdedel var ingen bestemt opsigelsesfrist aftalt.

Hvad trygdekassepremien angår, blev husmoren spurt om hun betalte hushjelpens trygdekassepremie helt eller delvis, hushjernen blev spurt om hvem som betalte trygdekassepremien. Husmorsvarene viser følgende fordeling:

	Dagposter i alt	Pet.
Premien betales:		
Delvis av arbeidsgiveren	280	20.0
Den lovbestemte del af arbeidsgiveren	10	0.7
Betalingen fordeles mellem arbeidsgiverne	41	2.9
Helt af arbeidsgiveren	914	65.2
Spørsmålet er ikke besvart	17	1.2
Besvart med nei	140	10.0
Tilsammen	1 402	100.0

Det almindeligste er altså at premien helt betales af arbeidsgiveren. Men fordelingen vilde antagelig blitt en annen om man havde fått med «alle arbeidsgivere som deler» hushjelp, ikke bare den som har ordnet med meldingen til trygdekassen.

Daghjelpsvarene fordeler sig på følgende måte:

	Daghjelp i alt	Pet.
Premien betales av:		
En arbeidsgiver	846	65.6
Arbeidsgiverne deler	206	16.0
Dels av arbeidsgiveren, dels av hushjelpen	86	6.7
Av hushjelpen	122	9.4
Ikke besvart	30	2.3
Tilsammen	1 290	100.0

Også disse svar viser at det er almindeligst at premien betales av arbeidsgiveren. Men de viser forholdsvis flere tilfelle hvor premien betales av flere arbeidsgivere.

Undersøkelsen over arbeidsvilkårene for daghjelp er dessverre av flere grunner blitt mindre tilfredsstillende. Dels er dette en så uensartet gruppe at det er vanskelig å finne typiske trekk for den, dels har det på grunn av den tekniske fremgangsmåte ikke vært mulig å få et helt fullstendig materiale, og dels har selve utfyllingen av skjemaene, særlig fra hushjelpenes side, her vært mindre tilfredsstillende. Allikevel kan bearbeidelsen av dette lille materiale, som overveiende skriver sig fra Oslo, antagelig i noen grad klargjøre variasjonen i arbeidsforholdene for denne gruppen, og de spesielle vanskeligheter og usikkerhetsmønster som her kommer frem.

Daghjelpenes uttalelser om yrket er gjennemgått for sig. Mange synes å foretrekke denne arbeidsordning til tross for større arbeidspress og forholdsvis mindre lønn. En skriver pessimistisk: «Har en fast huspost, arbeider en til langt på natt, og har en dagpost, har en pengesorger.» — Noen nevner at det må fastsettes godt gjorelse for husleie. — En uttaler: «I fast post har man lang tid og lite fri. Men skal man ha dagpost, må man ha flere poster for å greie sig. Og det blir slitsomt.» En annen: «Jeg har dagpost fordi en i fast post aldri føler sig fri og uavhengig.» «Dagpost er altfor dårlig betalt. Når jeg allikevel foretrekker dagpost, kommer det av at jeg får mere tid til min egen rådighet.»

X. Kritikk av den nuværende ordning i husarbeidet. Forslag til reformer.

Under skjemaets punkt IV blev husmødre og hushjelp anmodet om å uttale sig om mulige reformer i arbeidsordningen for husarbeidet. Til hushjelp var spørsmålet formet anderledes enn til husmødre. Hushjelpen ble spurt om hun vilde foretrekke et annet yrke — og i tilfelle hvorfor.¹⁾ Hushjelvenes svar²⁾ er ordnet i omstående tabell:

¹⁾ Denne form ble sterkt kritisert i pressen. Mange hevdet at det vilde være naturlig for alle som ikke hadde vært særlig heldige i kampen for tilværelsen å si at de vilde foretrekke noe annet. Dog tyder svarene på at spørsmålets hensikt gjennemgående er rett forstått. Spørsmålet gir dem som trives med husarbeide anledning til å svare nei, noe de ikke hadde gjort om man direkte hadde spurte om hvilke innvendinger de har mot husarbeide.

²⁾) Dette gjelder den faste hushjelp.

	I alt hus- hjelp	Hushjelp som ønsker annet yrke, pet.vis fordelt etter grunnen												
		Derav ønsker annet yrke		Ingen grunn opgitt		Lang arbeidstid, lite fri		Lav lønn		Lav lønn og meget arbeide		Ingen fremtid	Dårlig anseelse, lite fri og lite lønn	Lyst til noe annet
		I alt	Pct.											
I alt hushjelp	17 518	7 773	44.4	18.7	34.3	5.1	16.8	3.3	14.8	7.0				
Derav: 30 år og under	13 520	6 135	45.4	18.2	32.1	5.7	18.8	3.5	13.7	8.0				
31 » » over	3 970	1 634	41.2	20.4	42.3	2.8	9.5	2.5	19.2	3.3				
Uopgitt alder	28	4	-	-	-	-	-	-	-	-				
Hushjelp i byer med over 20 000 innbyggere	12 534	6 185	49.3	16.8	36.5	4.5	15.5	3.7	16.5	6.5				
Hushjelp i byer med under 20 000 innbyggere	4 984	1 588	31.9	25.8	25.6	7.1	22.0	2.0	8.5	9.0				
Hushjelp med særutdannelse	3 365	1 829	54.4	20.2	30.2	4.8	14.8	3.9	18.8	7.3				
Hushjelp som før har hatt annet yrke	2 323	1 235	53.2	17.2	33.7	6.2	15.5	3.0	15.6	8.8				

Over 40 pct. ønsker sig et annet yrke, flest blandt dem som er under 30 år. Henimot halvparten av alle hushjelp i de store byer ønsker noe annet, men ikke fullt tredjeparten i de middels og mindre byer. Av hushjelp med særutdannelse og hushjelp som før har hatt annet yrke, ønsker over halvparten en forandring. En del har ikke oppgitt noen grunn til at de er utilfreds med husarbeide. Men de fleste oppgir en bestemt eller flere grunner. Den hyppigste grunn er for lang arbeidstid og for lite fri. Lave lønninger oppgis sjeldent som grunn alene, men meget arbeide og lav lønn samtidig oppgis ofte. Dessuten nevner temmelig mange, særlig blandt dem over 30 år og av dem med særutdannelse, den dårlige sociale anseelse, samtidig som de nevner liten fritid og lave lønninger. I alt 7 pct. oppgir et bestemt annet arbeide de har interesse for. Noen få procent peker på at det i husarbeidet er så dårlige fremtidsutsikter.

Tabellen gir i det hele inntrykk av at svært mange av dem som er beskjeftiget i lønnet husarbeide, er lite fornøiet med arbeidsforholdene, når de sammenligner dem med andre yrker. Hovedinnvendingen er den lange arbeids-tid og stor bundethet.

Tabellen viser bare i store trekk den kritikk som er kommet frem. Både blandt husmødre og hushjelp er det mange som har uttalt sig, både om tilstanden nu og om de reformer de finner påkrevet. — En del har sendt inn særskilte skriveler og forslag, eller henvist til avisartikler om saken. Det er imidlertid vanskelig på grunnlag av et så stort materiale å gi en oversikt over alle uttalelser. Svært mange er også temmelig ens. Her er etter materiale fra forskjellige kanter av landet samlet en del uttalelser, som kan ansees som karakteristiske. Noen er allerede brukt ved siden av statistikken, de andre skal en gjøre rede for her.

Blandt husmødrene er det adskillige som anser det for upåkrevet med reformer på dette område, eller som mener det ikke lar sig gjøre å gå etter en bestemt ordning i et hus:

«Enhver må få innrette sig med sin hushjelp som det passer for de enkelte forhold, da et husarbeide ikke kan sidestilles med en fabrikk.» — «Ingen reform er påkrevet.» — «Det går best når husmor og hushjelp tar gjensidig hensyn til hinannen både med krav og ydelse.» — «Jeg ønsker ingen forandring i arbeidsordningen. Husmor og hushjelp må kunne samarbeide og må kunne innrette sig etter hverandre.» — «Hensynsfullhet og hjertelag fra begge sider er den eneste lov mulig i et privat hjem, og de som ikke viser dette, beholder hverken hushjellen eller postene.»

Blandt hushjelp er det flere som sier at de er fornøiet med husarbeide. Men selv om dette er tilfelle, føier de gjerne til at de ønsker mere ordnede forhold og mere respekt for sitt yrke.

Også blandt husmødre er det svært mange som ønsker reformer. Deres hypsigste krav går ut på at hushjelpene bør ha en virkelig fagutdannelse og at lønnen bør graderes etter hushjelpenes kvalifikasjoner:

«Arbeidsordningen i huset avhenger av hushjelpens dyktighet og kunnskaper. Derfor må der husstellskoler til eller lang praksis hos en dyktig husmor.» — «Hvis en hushjelplov skal ha noen gagnlig innflytelse, må vi også ha en lov om hushjelp-utdannelsen.» — «Der bør være lettere adgang for hushjelp til å utdanne seg til husarbeide slik at de kan gjøre krav på bedre lønn og mere faste lover for sitt yrke.» — «Når man har utdannelse, følger rettigheter av sig selv.» — «Der bør sørges for husmorskoler til oplæring av hushjelp. Det er første betingelse for å høine deres lønnsvilkår og stilling i samfundet. Kursene bør være ett-årige.» — «En bestemt utdannelse på minst $\frac{3}{4}$ til 1 års varighet, dette særlig på grunn av det spesielle sesongarbeide i huset.» — «Fagutdannet hushjelp som kan sine ting har krav på lover og beskyttelse hvad tid, lønn og ekstrabetaling angår. Men elever som skal lære, må ha ganske andre lover.» — «En ung pike som tar huspost med god lønn, må ha minst 1 års husmorskole, 5 måneders kurser er for lite, da der til de forskjellige årstider brukes forskjellig kost.» — «En kvinnelig statens aftenskole.» — «Det offentlige bør hjelpe unge piker til oplæring i husstell og sørge for at særlig de som kommer langveis fra får et trygt og godt ophold i læretiden, i et internat.»

Om den nuværende almindelige ordning at hushjelpene får dyktighet og erfaring gjennem arbeidet, er det en rekke uttalelser:

«Om reformer skal innføres, bør der også tas i betraktnsing de mange husmødres arbeide med å lære op helt uøvet hushjelp.» — «Hjemmet er en læreanstalt for uøvet hushjelp. Og hushjelpene er en urolig stand som ikke blir lenge på hvert sted.» — «Oplæring av hushjelp føles som et upåaktet og dårlig forstått samfundsarbeide.» — «For unge kvinner er den praktiske deltagelse i husarbeide med en husmor som selv er med i alt, den beste skole for en vordende husmor.» — «Hushjellen må ha sine læreår som alle andre.»

En hushjelp skriver:

«Jeg synes husarbeidet er morsomt og meget lærerikt for en fremtidig husmor.»

Noen husmødre gir forslag om en bestemt prøve for hushjelp.

En del mener den praktiske oplæring er bedre enn skoler:

«Mine dyktigste hushjelp har ingen av dem vært på husmorskole, men har praksis fra gode, velordnede hjem. En sådan praksis bringer efter min mening bedre resultater enn et kortere ophold på en husmorskole.»

På den annen side er det også dem som nevner at ikke alle husmødre er skikket som lærermestre. Et par husmødre skriver således:

«Angående oplæring under husmor, som altså skulde erstatte de altfor få husmorskoler, så må det ikke glemmes at det finnes en masse husmødre som selv trengte et husstellkursus og øvelse, før de blev tillatt å ta elever.» — «Den mest nærliggende forbedring er tvungen fagutdannelse for alle husarbeidere, både for husmor og hushjelp. En ukyndig hushjelp bruker dobbelt så lang tid til sitt arbeide og går da fort trett. Og en ukyndig husmor blir lett for fordriingsfull, når hun ikke aner hvor sent og trettende husarbeidet kan være.»

At det bør være en lønnsgradering med lavere lønn for de unge og ukyndige — slik som det altså faktisk viser sig å være — nevnes av mange husmødre:

«En bestemt lønn må svare til en bestemt utdannelse og arbeidsydelse.» — «For fast hushjelp bør innføres en begynnerlønn. Man må ha et års praksis i hus for å være utlært.» — «Lønnen bør reguleres. De med husmorskole bør betales mer enn en som må læres op.» — «Det bør være lavere lønn i læretiden. Men husmødre som tar læringer må kunne sitt fag.»

Fra hushjelpens side blir spørsmålet om en planmessig utdannelse lite nevnt. — Den statistiske undersøkelse viste at det i alt var 19 pct. hushjelp som hadde utdannelse, men meget av denne kunde ikke karakteriseres som fagutdannelse.

Spørsmålet om en fagutdannelse, særskilt beregnet på en hushjelps arbeide, er i den senere tid blitt mere aktuelt.¹⁾ ²⁾

Den lange arbeidstid og knappe fritid er som oftere nevnt hovedgrunden til at hushjelpyrket er så upopulært. Og en rekke hushjelp nevner dette spørsmål. En del svarer at de foretrekker et annet yrke fordi:

«Hushjelpen arbeider under så dårlig ordnede forhold. Vi har ingen rett til fritid uten annenhver søndag.» — «Fordi det ikke er noen begrenset arbeidstid. Dersom det kunde gjennemføres bestemt arbeidstid og hele frisondager, ville det bli noe helt annet, for arbeidet ellers er trivelig.» — «Det er så rart at «de»

¹⁾ Danmark har helt siden 1906 hatt en spesiell fagskole for hushjelp i København. — Den svenske sakkyndige komité til utredning av hushjelppørsmålet leverte i april 1937 sitt første forslag. Det gikk ut på forholdsregler for å bedre utdannelsesmulighetene for hushjelp. Det forutsetter at staten skal oprette en yrkesskole for hushjelp, som skal bli forbilled for andre skoler utover landet. Utdannelse gjennem aftenkurser kunde ikke anbefales. Statens Hushjelppskole skal ha til mål å gi kvinnelige yrkesutøvere i husarbeide en yrkesduelighet som gjør dem istrand til å yde godt arbeide på eget ansvar. Dette er en forutsetning for yrkets sociale anseelse. — Oplæring i private hjem anså man for mindre tilfredsstillende. Utdannelsen må bli ensidig etter husmødrene forskjellige innstilling. Husmødrene kan neppe sies å ha samme kvalifikasjoner for å undervise som utdannede lærerinner. Og erfaring viser at den ene husmor ofte ikke respekterer resultatet av en annens undervisning.

²⁾ Ifølge Bergens Arbeiderblad er kravet om en moderne yrkesoplæring for hushjelp tatt med i socialprogrammet for Arbeidernes Ungdomsfylking. — Yrkesoplæring er en viktig forutsetning for at hushjelpene kan opnå høiere lønn og bedre arbeidsforhold. Først da kan man stille krav til hushjelpen som man gjør til en annen fagarbeider, og hushjelpen på sin side kan stille krav igjen. Det vil skaffe respekt for hushjelpen og det samfunnsviktige arbeide hun utfører.

ikke kan forstå at en hushjelp kan bli trett.» — «Jeg liker husarbeidet bare jeg hadde fast arbeidstid og faste pauser.» — «Med den lange arbeidstid og korte fritid ser det ut som vi hverken trenger til frisk luft eller hvile som et almindelig menneske. Dertil kan vi sjeldent føle at vi råder over oss selv.» — «Man er ikke regnet som et menneske, men som en maskin, som kan gå 15—16 timer i døgnet.»

En hushjelp som har fri én ettermiddag i uken og annenhver søndag ettermiddag, nevner hvor nødvendig det er med noen timers formiddagsfri en hverdag, så en kan gå ørend for sig selv.

Men også blandt husmødrene er det mange som kommer med forslag om at arbeidstiden og fritiden bør reguleres.

«10-timers arbeidsdag med 1 times pause formiddag og ettermiddag. Vakt 3 aftener i uken.» — «Det bør bli fast arbeidstid og faste normer for husarbeidet med de modifikasjoner som uforutsett omstendigheter fører med seg.» — «Fast fritid om dagen for hushjelpen, så hun kan komme ut ørend for sig selv eller gå tur.» — «Fritiden bør være 2 ganger i uken og hel søndagsfri annenhver uke.» — «Arbeidstiden må fastsettes til 8 timer, målene ikke iberegnet. Fritiden bør hushjelpen fritt disponere — men husmoren må kunne forlange at hushjelpen er inne 2—3 aftener i uken. En fast friettermiddag f. eks. fra kl. 3. Fri annenhver søndag hele dagen.» — «Fast arbeidstid, men dette krever fagutdannelse for husarbeidet som i erhvervslivet ellers.»

Mange husmødre opplyser at det er almindelig at deres hushjelp får fri om aftenen. En skriver:

«Så ofte vi er hjemme om aftenen får hushjelpen fri. Det kan bli flere ganger om uken. Ellers får hun ha sine venner hos sig og by på aftens.»

Mange husmødre uttaler sig bestemt mot faste regler for arbeidstid og mener det ikke er mulig i et privat hus.

«8-timers dag vil skade både hushjelten og hjemmene.» — «Det vil gjøre det vanskelig for sene hushjelp å få arbeide og skape et spent forhold mellom husmor og hushjelp m. h. t. tempo, utnyttelse av tiden etc.» — «Jeg har selv vært hushjelp og vet at det ikke går med fast arbeidstid.» — «I et hjem kan man ikke innrette alt på minuttet. Da må det bli slutt med fast hushjelp.»

I sammenheng med arbeidstiden nevner mange at det er nødvendig at husarbeidet organiseres mere planmessig:

«Om både husmødre og hushjelp vilde arbeide for å få husarbeidet mere planmessig lagt an, ville det bli betydelig lettere å få ordnet med en bestemt arbeidstid.» — «En bestemt skrevet arbeidsplan må ikke mangle i noe hjem.¹⁾

Blandt hushjelps innvendinger mot yrket er det foruten den lange arbeidstid almindelig å nevne yrkets dårlige sociale anseelse.

«Husarbeidet er lite vurdert. En hushjelp blir sett ned på.» — «Har imot husarbeidet, ikke på grunn av arbeidets art, men på grunn av den måte en blir behandlet på. La oss få vekk det mindreverdigetsstempel en hushjelp har vært preget av alle år.» — «Bare ordet hushjelp har likesom noe mindreverdig ved sig,

¹⁾ I denne sammenheng kan nevnes den konkurransen om fremstillingen av den beste totalplan for hushjelpens arbeide i en måned som våren 1938 ble utskrevet av tidsskriftet «Vi Selv og Våre Hjem».

derfor føler vi oss ringere enn alle andre. Ingen synes at en husmor som gjør husarbeidet selv, blir simpel. Hvad kan være forskjellen?»

En del beklager sig over å bli tiltalt ved fornavn.

«En hushjelp har en så dårlig posisjon. Hvem som helst kan nevne henne ved fornavn.»

Husmødrenes uttalelser om denne side av saken blir av en annen art. De mener yrkets manglende anseelse delvis kommer av at hushjelpene selv ikke setter det høit eller har nok interesse for det. De betrakter det som et gjennemgangsyrke. Dertil kommer at det er så mange som ikke har fagkunnskap.

«Husarbeide er blitt en nødhjelp som de tar av mangel på det de interesserer sig for.» — «Husarbeide blir betraktet helst av hushjelpen selv som noe lavt, hvorfor hun ikke får interesse for det. Tvert imot er det et sundt og respektabelt arbeide under rimelige vilkår, og hushjelpen må føle at hun er en person vi er meget avhengig av og som må aktes.» — «Hushjelpens sociale stilling bør heves betydelig. Men bare svannene — de som virkelig kan — bør telle når det gjelder høyere lønn. Det er utrolig fullt av fuskere i faget.»

Ved spørsmålet om et virkelig yrkesvalg spiller selvsagt fremtidsutsiktene i yrket, mulighetene for etter hvert å bedre sine kår og regne med beskjeftigelse også i noe eldre alder, en stor rolle.

Også om dette punkt foreligger en del uttalelser. Et par hushjelp skriver:

«De fleste andre yrker byr på større fremtidsmuligheter på grunn av at man ved flid og interesse kan arbeide sig frem.» — «Der finnes ikke trappetrin som man kan klatre opp av, om man vil frem her i verden.»

Vanskhetene for eldre hushjelp er tidligere pekt på. Fra hushjelpenes side nevnes at den siste utvei er forsorgsvesent, og det er triste utsikter etter et langt arbeidsliv. Hushjelpen får som andre pensjon når hun blir 70 år. Men det er bare et fåtall som kan arbeide så lenge i husarbeide.

Det har i den offentlige diskusjon mellom husmødrene vært anført at det opstår vanskeligheter for hushjelp allerede fra 40-årene, fordi efterspørselen vesentlig gjelder de yngre. Men andre mener at disse vanskeligheter er overdrevet. Hushjelp som ikke gifter sig eller går over til annet yrke, kan ofte skaffe seg et bra utkomme ved å ta vask og strykning eller ved å gå ut og koke.

Hvor mange hushjelp som blir husmødre, og hvordan yrkesvekslingen foregår for dem som ikke gifter seg, er imidlertid ikke statistisk undersøkt.¹⁾

At utryggheten for arbeide i noe eldre alder er et av de vanskelige punkter ved hushjelpyrket er ikke til å komme forbi. Noen få husmødre oplyser at de setter inn penger på bankbok eller betaler livrente for hushjelpen. Dette gjelder da arbeidsforhold som er blitt temmelig stabile. Det er vel heller ikke sjeldent, selv om det ikke lar sig statistisk konstatere, at man, hvis man har anledning økonomisk, sørger for eller støtter hushjelp som har vært i lang tid i ens hjem. Men ellers blir det nevnt av flere husmødre at det burde bli en ordning med pensjonering.

¹⁾ En husmor skriver riktig nok at 90 pct. av hushjelpene i Norge etter 3—4 år går over i husmorens stilling. Men hvad hun bygger dette på er ikke nevnt.

«Sørg for en pensjonsinnretning for de eldre som sitter tilslutt uten chanse til en post og uten forsørger».

Om spørsmålet a t t e s t e r eller oplysningsbøker og særskilte lægeattester er det flere uttalelser fra husmødre:

«Det vilde være bra om hushjelpen kunde ha en skussmålsbok, hvori der kunde anføres hvad hun kunde.» — «Attester — trykte blanketter med spesifiserte spørsmål som utfilles ved tjenestens ophør. Trygdekassene må tilpliktes å yde refusjon ved profylaktisk lægeundersøkelse ved tjenestens begynnelse.»

En skriver at det ønskes mere pålitelige attester. En foreslår bl. a.:

«Enhver hushjelp tilpliktes å ha en opholdsbok som inneholder navn, fødselsår og sted, utdannelse og opplysning om når hun har tiltrådt og fratrådt sine stillinger, men uten kommentar eller attester. Sundhetsattest av ny dato må kunne forlanges. Hushjelpen på sin side må få sikkerhet for at hun selv ingen risiko løper. Trykte skjemae til attester.» — «1. a) Sykeattest for hushjelp hvert år av trygdekassen. b) Sykeattest for familien. 2. a) Paginert attestebok med trykte husfag og god plass for personlige attester for moralske kvaliteter. b) Husmor tilpliktes å holde hushjelpbok med attestkopier.» — «Lægeattest må begge parter ha rett til å forlange fremlagt om ønskes. I familier med små barn bør det være tvungent.»

Av statistikken fremgår at opsigelsesfristen gjennemgående er 14 dager, men at den varierer meget for de forskjellige deler av landet. Et par husmødre skriver:

«En bestemt opsigelsestid for hele landet vilde være godt. Nu er den $\frac{1}{2}$ år, 2 måneder, 14 dager etter avtale.» — «I gamle dager med $\frac{1}{2}$ års opsigelse falt både husmor og hushjelp mer til ro.»

En arbeidsgiver beklager at det ofte hender hushjelpen sier op til jul, og da er det omrent umulig å få hjelp.

I avsnittet om daghjelp er nevnt at det for dem ofte ikke er truffet noen bestemt avtale om opsigelsesfrist, noe som kan føre til vanskeligheter, idet det hender hushjelpen går på dagen eller må slutte på dagen.

Det fremgikk av oversikten over hushjelpens innvendinger mot yrket at det var mange, særlig blandt de yngre, som mente det i forhold til arbeidsmengden var for lave lønninger. Oftest ble det nevnt i de middels og mindre byer, hvor lønningene også ligger på et meget lavere nivå enn i de store byer. En hushjelp skriver:

«Husarbeidet er, takket være mangelen på en sterk organisasjon, det yrke som skaffer arbeideren de færreste rettigheter, den lengste arbeidstid og den dårligste lønn.»

Forskjellige uttalelser om boligforholdene er tidligere nevnt. En del husmødre er av den mening at hushjelpen ikke burde bo i huset.

«I familier som består av kun voksne, synes jeg hushjelpen burde bo utenfor huset. Derfor har jeg støttet «Østkantens Kvinnenes Hus» og «Vestkantens Kvinnenes Hus».»

Enkelte nevner mangelen på hushjelprum i moderne leiligheter, og foreslår at det i større bygg bør være en del enkeltrum disponibele som leieboere som ønsker det, kan leie til sin hushjelp.

Det er fra husmødrenes side adskillige som advarer mot noe som helst offentlig inngrep i hjemmenes arbeidsforhold.

«Det er best når reformene kommer med utviklingen. Lovbud skaffer bare unødig uro i våre hjem.» — «Staten bør holde sig mest mulig borte fra husarbeidet.» — «Hvor hushjelpen liker sig og er fornøiet med sitt yrke, er reformer bare av det onde. Det kan føre til opsigelse av hushjelp og derav følgende øket arbeidsledighet.» — «Det bør overlates til hushjelp og husmor å avslutte en passende avtale uten noe inngrep fra det offentlige. Forholdet vil reguleres av sig selv.» — «Hvis Staten setter for strenge vilkår, vil en mengde mennesker slutte å ha hushjelp.» — «Husarbeidet kan ikke reguleres gjennem forskrifter, da hjemmene og deres økonomi er forskjellig.» — «Saken er ikke bare et spørsmål om hushjelpens fremtidige stilling i samfendet, men om hjemmenes stilling. En lov som griper inn i den tidsmessige beregning av hushjelpens arbeide, vil ramme de økonomisk dårligst stillede hjem.» — «Det farligste som kan gjøres er hvis det offentlige blander sig i arbeidsordningen i husarbeide. Dette må overlates til husmor og hushjelp. Hjemmenes fred og gode ånd er avhengig av at uvedkommende holder sig borte herfra. Fastsettelse ved lov om arbeidstid vil føre til dagpiker, og vil ytterligere øke faren for helt barnløse familier.»

I det hele nevner mange vanskelighetene for familier med barn.

«Ved lovforslag må der tas hensyn til familier med barn.» — «48 timers arbeidsuke kan man ikke vente i et hus hvor der er barn og hvor der ikke er anledning til ubegrenset hjelp.» — «Jeg vil uttale ønsket om at husmødre med mange barn og med småbarn også må tilgodeses. La oss føre en familievennlig politikk samtidig som vi trygger hushjelpens kår.»

En del husmødre advarer særlig mot organisasjon på dette arbeidsfelt:

«Det vil skape et motsetningsforhold mellom husmor og hushjelp. Jeg er avgjort mot organisasjon, men mener hushjelp ved lov bør kunne fordre adskilt bedre arbeidsvilkår enn nu er tilfelle.»

Mange, både husmødre og hushjelp, mener dog det bør bli visse offentlige fastsatte regler for arbeidsvilkårene for hushjelp, så begge parter vet hvad de har å holde seg til.¹⁾

Angående løsning av tvistespørsmål foreslår en husmor at der i hver by og hvert herred skal oprettes et hushjelpråd som ved siden av å være behjelplig også skulle ha myndighet til å avgjøre mulige uoverensstemmelser.

Mange av de husmødre som er for at det blir lovregler, nevner at disse i tilfelle må gjøres elastiske og ikke for trange, da de ellers vil bli uheldige både for hjemmene og for hushjelpstanden.

¹⁾ I Sverige har man nu det inntrykk at det ikke egentlig lenger gjøres noen innvendinger mot at samfendet skal prøve å ordne op i de vanskelige arbeidsforhold i husarbeidet. Tvert imot reiser dette krav sig stadig sterkere fra husmødrenes side selv om man ikke ser bort fra at en regulering er vanskelig på grunn av de spesielle forhold. Statsmaktenes interesse for hushjelprådet har rykket spørsmålet op på et høiere nivå.

T A B E L L E R

Tabell 1. Tellingens omfang og de innkomne og brukbare svar.

Byer (og forstadsstrøk)	Utsendte skjemaer			Innkomne svar, antall og i pet. av utsendte						Brukbare svar	
	I alt	Derav til		I alt		fra hus- mødre		fra hus- hjelp		I alt	I pet. av ut- sendte
		hus- mødre	hus- hjelp	Antall	Pet.	Antall	Pet.	Antall	Pet.		
1. Sarpsborg	682	341	341	585	85.8	295	86.5	290	85.0	571	83.7
2. Fredrikstad	992	496	496	980	98.8	489	98.6	491	99.0	827	83.4
3. Oslo ^{1) 2)}	19 259 ³⁾	9 633 ³⁾	9 626	13 988	72.7	7 043	73.1	6 945	72.2	12 201	63.4
4. Hamar	824	412	412	567	68.8	280	68.0	287	69.7	524	63.6
5. Lillehammer	574	287	287	486	84.7	245	85.4	241	84.0	460	80.1
6. Drammen	1 940	970	970	1 326	68.4	647	66.7	679	70.0	1 248	64.3
7. Kongsvinger	304	152	152	283	93.1	141	92.8	142	93.4	244	80.3
8. Tønsberg	1 084	542	542	803	74.1	406	74.9	397	73.2	709	65.4
9. Sandefjord	538	269	269	452	84.0	227	84.4	225	83.6	437	81.2
10. Larvik	496	248	248	456	91.9	229	92.3	227	91.5	410	82.7
11. Skien	926	463	463	719	77.5	351	75.8	368	79.3	688	74.3
12. Notodden	220	110	110	220	100.0	110	100.0	110	100.0	209	95.0
13. Arendal	530	265	265	463	87.4	231	87.2	232	87.5	453	85.5
14. Kristiansand S.	1 628	814	814	1 215	74.6	601	73.8	614	75.4	1 134	69.7
15. Stavanger	2 330	1 165	1 165	1 615	69.3	800	68.7	815	70.0	1 530	65.7
16. Haugesund	850	425	425	643	75.6	308	72.5	335	78.8	620	72.9
17. Bergen	7 300	3 650	3 650	5 581	76.5	2 756	75.5	2 825	77.4	5 196	71.2
18. Ålesund	1 246	623	623	1 132	90.9	557	89.4	575	92.3	964	77.4
19. Kristiansund N.	848	424	424	646	76.2	316	74.5	330	77.8	626	73.8
20. Trondheim	4 006	2 003	2 003	2 348	58.6	1 137	56.8	1 211	60.5	2 073	51.7
21. Namsos	158	79	79	158	100.0	79	100.0	79	100.0	128	81.0
22. Bodø	556	278	278	425	76.4	200	71.9	225	80.9	415	74.6
23. Narvik	932	466	466	483	51.8	238	51.1	245	52.6	434	46.6
24. Harstad	340	170	170	240	70.6	117	68.8	123	72.4	238	70.0
25. Tromsø	556	278	278	379	68.2	179	64.4	200	71.9	371	66.7
26. Hammerfest ...	282	141	141	232	82.3	111	78.7	121	85.8	222	78.7
27. Nordstrand ¹⁾ ..	2 016	1 008	1 008	1 458	72.3	729	72.3	729	72.3	1 324	65.7
28. Vinderen ¹⁾	4 450	2 225	2 225	3 468	77.9	1 744	78.4	1 724	77.5	3 270	73.5
29. Fana	1 354	677	677	1 015	75.0	501	74.0	514	75.9	979	72.3
I alt	57 221	28 614	28 607	42 366	74.0	21 067	73.6	21 299	74.5	38 505	67.3

¹⁾ Antallet av innkomne svar er litt større, da et mindre antall skjemaer ikke lot seg identifisere.

²⁾ Dessuten til 865 frivillig trygdede i Oslo. Av disse kom det bare svar fra 232, og storparten — 155 svar — falt bort.

³⁾ Daghjelp har ofte flere arbeidsgivere. Da bare en av dem står oppført i trygdekassen, har vi som regel bare fått med en arbeidsgiver. I noen få tilfelle har vi fått opplysning om de andre arbeidsgivere og sendt skjema til dem. Dette er grunnen til forskjellen mellom de 2 tall.

Tabell 2. Husholdninger og innsendte skjemaer fra husmødre (A) fordelt etter arbeidsgiverens stilling og antallet av hushjelp.

Arbeidsgiverens livsstilling	I alt		Husholdninger med flg. antall hushjelp							
	Hus- hold- ninger	Hus- hjelp (Efter A- skjema)	1		2		3		4	
			Hus- hold- ninger	Hus- hjelp	Hus- hold- ninger	Hus- hjelp	Hus- hold- ninger	Hus- hjelp	Hus- hold- ninger	Hus- hjelp
1. Fabrikkeiere	177	215	133	133	39	68	4	⁴⁾ 11	1	⁴⁾ 3
2. Apotekere, læger, tannlæger	915	1 081	713	713	198	359	4	9	—	—
3. Advokater, sakførere.	404	478	316	316	85	154	3	8	—	—
4. Skibsredere	173	238	112	112	52	99	7	19	2	8
5. Grosserer etc.	426	516	326	326	95	175	5	15	—	—
6. Kjøpmenn etc.	2 155	2 284	1 991	1 991	160	281	4	12	—	—
7. Selvst. håndverkere .	784	812	741	741	40	62	3	9	—	—
8. Innehavere av systuer etc.	170	171	167	167	3	4	—	—	—	—
9. Høiere private funk- sjonærer	2 261	2 502	1 993	1 993	246	449	22	60	—	—
10. Høiere offentlige funk- sjonærer	876	920	822	822	52	92	2	6	—	—
11. Offiserer.....	270	287	251	251	19	36	—	—	—	—
12. Ingenierer, arkitekter	981	1 055	893	893	86	156	2	6	—	—
13. Lærere	649	662	629	629	20	33	—	—	—	—
14. Andre fagfunksjonærer	493	505	475	475	18	30	—	—	—	—
15. Lavere funksjonærer .	2 218	2 233	2 193	2 193	25	40	—	—	—	—
16. Ekspeditører	163	163	162	162	1	1	—	—	—	—
17. Skibsførere, styrmenn	151	151	149	149	2	2	—	—	—	—
18. Maskinister, sjømenn.	86	86	86	86	—	—	—	—	—	—
19. Formenn, betjenter .	366	368	362	362	4	6	—	—	—	—
20. Arbeidere.....	238	238	238	238	—	—	—	—	—	—
21. Pensjonister, enker ..	1 188	1 212	1 155	1 155	30	48	3	9	—	—
22. Formuesinntekt	322	337	300	300	21	34	1	3	—	—
23. Uopgitt stilling	2 510	2 596	2 393	2 393	114	194	3	9	—	—
Tilsammen	17 976	19 110	¹⁾ 16 600	16 600	²⁾ 1 310	2 323	³⁾ 63	176	3	11

¹⁾ Derav 1 875 husholdninger med 1 daghjelp.

²⁾ Derav 174 husholdninger med 1 fast og 1 daghjelp og 1 husholdning med 2 daghjelp.

³⁾ Derav 8 husholdninger med 2 faste og 1 daghjelp og 1 husholdning med 1 fast og 2 daghjelp.

⁴⁾ En del husholdninger har ikke sendt oppgaver for alle hushjelp.

**Tabell 3. Hushjelp fordelt etter arbeidssted og månedslønnens høide.
(A-skjemaer).**

Byer (og forstadsstrøk)	I alt hus- hjelp 20 kr.	Derav med nedenstående kontantlønn pr. mnd. kr.										Gj.sn. lønn pr. mnd. kr.
		Un- der 20	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90 og over	Uop- gitt	
1. Byer med over 20 000 innbyggere (+ forstæder ved Oslo og Bergen).												
Oslo	5 063	6	92	528	1 046	1 464	1 125	522	164	99	17	52.81
Vinderen	1 539	1	12	87	248	459	423	211	60	36	2	56.17
Nordstrand	599	1	16	93	164	179	95	41	4	3	3	48.17
Bergen	2 413	17	459	851	561	319	117	57	17	6	9	38.06
Fana	470	3	53	165	139	67	21	12	8	—	2	39.93
Trondheim	926	34	264	348	175	70	24	4	—	1	6	33.04
Stavanger	697	14	148	292	156	63	16	3	2	2	2	34.69
Drammen	547	2	83	148	151	86	55	14	5	2	1	40.85
Tilsammen	12254	78	1 127	2 512	2 640	2 707	1 876	864	260	148	42	46.55
2. Byer med 10—20 000 innbyggere.												
Sarpsborg	233	5	57	85	45	23	13	3	1	—	1	35.41
Fredrikstad	379	12	95	129	94	25	14	3	4	1	2	34.78
Tønsberg	338	4	58	78	86	65	31	8	3	1	4	40.63
Larvik	187	10	58	54	40	20	4	1	—	—	—	32.91
Skien	292	13	79	88	66	32	7	3	2	—	2	34.46
Arendal	216	4	29	74	65	26	9	5	1	—	3	38.07
Kristiansand	503	1	96	186	133	63	15	5	2	—	2	36.76
Haugesund	294	12	96	110	44	23	3	—	1	1	4	31.77
Ålesund	458	44	203	155	38	14	2	—	—	—	2	27.74
Kristiansund	283	28	112	78	41	15	5	2	—	—	2	29.64
Tromsø	167	14	69	61	17	5	—	1	—	—	—	28.23
Tilsammen	3 350	147	952	1 098	669	311	103	31	14	3	22	33.80
3. Byer med under 10 000 innbyggere.												
Hamar	218	6	55	71	43	32	9	2	—	—	—	35.57
Lillehammer	220	7	36	75	64	26	8	3	1	—	—	36.80
Kongsberg	97	5	32	38	17	4	1	—	—	—	—	30.54
Sandefjord	205	1	48	68	53	23	12	—	—	—	—	36.50
Notodden	85	2	18	27	22	11	4	—	—	1	—	36.79
Bodø	186	12	92	67	12	1	1	—	—	—	1	27.11
Narvik	206	22	115	58	10	1	—	—	—	—	—	24.93
Namsos	63	8	23	24	7	1	—	—	—	—	—	27.76
Harstad	113	48	40	22	3	—	—	—	—	—	—	25.60
Hammerfest	106	4	50	37	9	6	—	—	—	—	—	28.82
Tilsammen	1 499	115	509	487	240	105	35	5	1	1	1	31.56
2+3 tilsammen.....	4 849	262	1 461	1 585	909	416	138	36	15	4	23	33.10
I alt	17103	340	2 588	4 097	3 549	3 123	2 014	900	275	152	65	42.74

Tabell 4. Hushjelp fordelt etter alder og gjennemsnittslønn. Bygrupper. (A-skjemaer).

Byer (og forstadsstrøk)	I alt hus- hjelp	Derav i flg. alder:								Uop- gitt alder
		15–17 år	18–20 år	21–25 år	26–30 år	31–40 år	41–50 år	51–55 år	56 år og over	
1. Byer med over 20 000 innbyggere.										
Oslo	5 046	250	694	1 488	1 030	1 048	345	76	85	30
Vinderen	1 537	59	243	467	320	304	103	23	13	5
Nordstrand	596	44	133	201	118	70	13	7	3	7
Bergen	2 404	167	440	735	420	389	165	37	31	20
Fana	468	38	80	160	77	62	31	14	6	—
Trondheim	920	67	179	267	184	129	52	13	18	11
Stavanger	695	69	156	234	116	84	28	2	3	3
Drammen	546	66	133	180	97	43	14	5	3	5
Tilsammen	12 212	760	2 058	3 732	2 362	2 129	751	177	162	81
Gjennemsnittslønn kr..	46.55	28.31	36.71	44.47	50.61	56.06	58.44	57.58	55.77	43.02
2. Byer med 10–20 000 innbyggere.										
Sarpsborg	232	41	56	82	38	9	1	1	2	2
Fredrikstad	377	53	98	133	54	29	5	1	2	2
Tønsberg	334	48	80	115	38	32	12	3	1	5
Larvik	187	31	51	60	24	16	3	—	2	—
Skien	290	34	57	120	38	31	6	—	1	3
Arendal	213	21	56	60	36	29	6	3	2	—
Kristiansand	501	47	131	162	84	51	17	4	4	1
Haugesund	290	36	81	96	35	36	3	2	1	—
Ålesund	456	60	130	132	57	55	13	2	3	4
Kristiansund	281	32	66	71	55	34	8	6	4	5
Tromsø	167	8	30	75	28	20	5	—	—	1
Tilsammen	3 328	411	836	1 106	487	342	79	22	22	23
Gjennemsnittslønn kr..	33.80	22.44	29.38	34.55	39.30	44.65	46.90	38.86	38.18	29.63
3. Byer med under 10 000 innbyggere.										
Hamar	218	38	47	70	30	24	4	1	4	—
Lillehammer	220	31	47	56	46	18	6	5	8	3
Kongsberg	97	21	29	30	10	5	2	—	—	—
Sandefjord	205	24	66	71	24	15	2	—	2	1
Notodden	85	13	23	28	12	7	2	—	—	—
Bodo	185	10	39	72	32	21	6	1	3	1
Narvik	206	17	51	62	36	35	3	1	1	—
Namsos	63	6	12	24	15	3	2	1	—	—
Harstad	113	18	22	40	17	11	3	1	—	1
Hammerfest	106	9	29	45	14	4	2	—	—	3
Tilsammen	1 498	187	365	498	236	143	32	10	18	9
Gjennemsnittslønn kr..	31.56	22.37	27.99	32.45	36.36	38.07	39.77	42.20	38.61	32.78
2+3 Tilsammen	4 826	598	1 201	1 604	723	485	111	32	40	32
Gjennemsnittslønn kr..	33.10	22.42	28.95	33.89	38.33	42.71	44.84	39.91	38.38	30.52
I alt Antall	1) 17 038	1 358	3 259	5 336	3 085	2 614	862	209	202	113
Gjennemsnittslønn kr..	42.74	25.71	33.85	41.29	47.73	53.59	56.69	54.87	52.32	39.48

¹⁾ 65 hushjelp med uoppgett lønn er her utelatt.

Tabell 5. Gjennemsnittslønninger for hushjelp

Byer (og forstadsstrøk)	I. Alle hushjelp					
	I alt	Derav i en alder av:				
		15–17 år	18–20 år	21–25 år	26–30 år	31–55 år
1. Byer med over 20 000 innbyggere.						
Oslo	52.94	32.74	41.81	50.01	56.15	61.81
Vinderen	56.07	34.43	46.26	53.10	59.40	65.34
Nordstrand	48.25	31.38	41.19	48.37	54.44	58.44
Bergen	37.89	23.86	30.14	35.65	41.25	47.95
Fana	39.86	25.00	32.19	38.81	41.46	50.73
Trondheim	32.64	19.99	26.72	31.26	36.61	41.56
Stavanger	34.17	23.80	28.93	35.30	38.30	42.24
Drammen	40.65	27.29	34.67	41.60	47.62	53.28
	Tilsammen	46.33	27.90	36.45	44.13	50.64
2. Byer med under 20 000 innbyggere.						
Sarpsborg	34.87	24.37	30.90	36.59	44.75	49.00
Fredrikstad	34.70	23.21	30.32	35.49	41.64	50.28
Hamar	35.61	24.46	30.00	37.05	44.06	45.33
Lillehammer	36.41	23.67	32.37	36.47	41.52	48.65
Kongsberg	30.22	20.10	30.36	32.33	40.00	35.00
Tønsberg	40.46	24.30	35.37	42.22	49.04	55.61
Sandefjord	36.30	25.85	31.97	39.50	45.00	44.29
Larvik	33.09	23.83	29.04	34.83	41.20	44.71
Skien	34.64	21.24	30.44	34.64	38.59	47.95
Notodden	36.95	25.38	31.74	39.41	42.08	52.78
Arendal	38.05	24.05	33.12	37.16	41.26	50.79
Kristiansand	36.25	25.53	32.46	36.18	42.01	45.21
Haugesund	32.10	22.67	26.90	31.62	39.43	44.77
Ålesund	27.81	18.54	24.13	29.49	30.77	35.82
Kristiansund	29.76	17.38	24.03	31.51	34.00	39.40
Namsos	27.23	19.17	23.50	27.24	30.57	31.10
Bodø	26.80	15.82	23.92	27.25	28.32	32.59
Narvik	25.01	18.39	21.08	25.77	28.33	29.46
Harstad	25.83	20.63	21.92	27.79	29.12	28.44
Tromsø	27.29	20.50	22.18	26.83	30.50	33.57
Hammerfest	28.43	21.36	26.25	28.16	33.67	40.71
	Tilsammen	32.91	22.39	28.79	33.66	38.45
	I alt	42.51	25.47	33.66	40.97	47.73

Anm. Hvor tallene er satt i parentes er det ganske få, under 5 opgaver.

¹⁾ 43 med uoppgett lønn er ikke regnet med.

efter alder og arbeidssted. (B-skjemaer).

II. Hushjelp som bor hos arbeidsgiveren							Alle hushjelp I	Derav med bolig hos arb.giveren II		
I alt	Derav i en alder av:							I alt	Pct.	
	15–17 år	18–20 år	21–25 år	26–30 år	31–55 år	56 år og over				
53.02	32.26	41.13	49.77	56.10	62.40	64.67	5 101	4 556	89.3	
56.09	34.05	46.38	53.09	59.26	65.39	61.86	1 533	1 484	96.8	
48.55	31.83	41.26	48.49	54.47	58.64	(46.25)	600	578	96.3	
40.02	24.91	31.51	37.02	42.59	49.33	47.79	2 492	2 028	81.4	
40.87	26.67	32.79	39.08	42.32	50.73	53.75	486	451	92.8	
36.01	22.96	28.75	33.69	38.52	42.52	31.92	1 000	687	68.7	
36.03	25.26	30.52	36.20	39.64	43.73	(33.33)	714	593	83.1	
45.11	31.38	38.41	44.19	50.38	55.35	(66.67)	578	384	66.4	
47.94	29.81	37.90	45.12	51.43	57.66	56.16	12 504	10 761	86.1	
40.67	26.92	35.63	41.43	47.67	53.13	—	231	119	51.5	
40.05	29.17	33.33	38.44	46.29	51.14	—	379	222	58.6	
39.21	27.58	32.96	39.67	46.46	45.52	(37.50)	227	159	70.0	
39.69	26.67	34.26	38.75	41.98	50.43	39.38	218	161	73.9	
35.14	22.50	34.38	38.33	41.25	(36.25)	—	98	35	35.7	
45.17	26.18	40.00	44.21	50.48	56.67	(42.50)	329	233	70.8	
40.40	27.15	35.15	43.04	45.65	47.08	—	203	133	65.5	
39.76	(32.50)	34.52	39.33	44.71	48.64	—	186	85	45.7	
39.51	21.43	34.29	38.16	41.61	48.11	—	307	188	61.2	
40.59	24.38	37.50	42.18	43.00	52.78	—	84	54	64.3	
41.30	27.50	35.58	38.98	43.45	51.67	(47.50)	218	162	74.3	
38.72	27.38	33.90	37.83	44.52	46.94	(33.33)	518	381	73.6	
33.33	24.14	27.57	32.24	39.92	45.12	(43.33)	318	281	88.4	
29.62	20.55	25.36	30.32	31.39	36.85	(32.50)	475	376	79.2	
33.62	21.25	26.16	33.25	35.08	40.53	(33.75)	300	210	70.0	
30.16	—	27.50	28.33	32.08	31.10	—	61	37	60.7	
28.20	(18.00)	24.77	27.79	29.44	32.69	(25.00)	187	154	82.4	
25.95	20.00	21.31	26.48	29.14	30.00	—	213	178	83.6	
26.48	20.83	22.38	28.43	29.38	28.44	—	118	106	89.8	
28.99	25.00	23.68	27.90	30.86	34.10	—	186	145	78.0	
30.37	21.67	28.50	29.72	33.46	40.71	—	115	82	71.3	
35.72	24.73	30.66	35.31	39.78	43.51	36.54	4 971	3 501	70.4	
44.94	28.23	35.66	42.48	48.79	55.27	51.68	17 475 ¹⁾	14 262	81.6	

**Tabell 6. Gjennomsnittslønn for hushjelp med og uten utdannelse.
(B-skjemaer.)**

Stillinger Bygrupper	I alt hus- hjelp	Derav i en alder av:						Antall hus- hjelp		
		15-17 år	18-20 år	21-25 år	26-30 år	31-55 år	56 år og over			
		Gjennomsnittslønn pr. mnd. kr.:								
I alt	{ med særutdannelse	47.97	30.65	37.92	45.28	51.43	58.91	71.92	3 365	
	{ uten	—»—	41.21	25.20	32.81	39.63	46.69	53.38	48.72	14 153
Enepiker	{ med	—»—	45.28	30.75	37.09	43.73	49.60	53.91	46.67	2 749
	{ uten	—»—	39.39	25.14	32.38	38.72	45.05	50.00	43.11	12 489
Kokker.....	{ med	—»—	63.51	—	47.05	54.85	59.08	72.15	93.57	385
	{ uten	—»—	58.48	29.44	40.91	48.64	55.47	66.34	47.06	784
Stuepiker	{ med	—»—	52.93	—	44.71	48.40	58.86	66.36	—	118
	{ uten	—»—	57.62	29.25	40.46	49.60	60.00	69.94	76.50	562
Barnestuepiker	{ med	—»—	50.75	—	39.17	55.20	55.00	(59.20)	—	55
	{ uten	—»—	47.26	31.25	38.57	47.90	53.67	68.89	—	180
Barnepiker ...	{ med	—»—	59.56	—	45.00	59.00	61.67	80.00	—	58
	{ uten	—»—	33.76	22.40	31.74	42.21	48.75	(73.00)	—	138
Byer og forstadsstrøk med over 20 000 innbyggere.										
I alt	{ med særutdannelse	51.28	32.78	40.97	48.41	53.79	60.81	71.25	2 568	
	{ uten	—»—	45.05	27.60	35.52	42.71	49.68	55.89	52.46	9 966
Enepiker	{ med	—»—	48.59	33.02	40.20	46.95	52.02	55.85	46.67	2 062
	{ uten	—»—	43.07	27.46	35.09	41.80	48.08	52.50	46.38	8 700
Kokker.....	{ med	—»—	66.35	—	48.61	57.67	62.20	73.87	95.83	308
	{ uten	—»—	61.99	(40.00)	42.31	50.81	58.48	68.71	85.45	588
Stuepiker	{ med	—»—	55.43	—	46.36	50.12	60.75	67.25	—	94
	{ uten	—»—	61.10	30.36	45.31	51.36	61.99	71.65	79.82	442
Barnestuepiker	{ med	—»—	52.63	—	40.63	55.21	55.50	(59.20)	—	48
	{ uten	—»—	50.07	32.92	40.60	52.00	54.64	72.67	—	143
Barnepiker ...	{ med	—»—	59.82	—	45.91	58.54	61.67	80.00	—	56
	{ uten	—»—	38.76	25.43	34.68	45.00	50.00	(73.00)	—	93
Byer med under 20 000 innbyggere.										
I alt ¹⁾	{ med særutdannelse	37.30	26.48	32.16	36.54	41.19	47.32	—	797	
	{ uten	—»—	32.07	22.23	28.15	32.91	37.88	41.62	35.26	4 187
Enepiker	{ med	—»—	35.36	26.32	31.57	35.27	38.96	42.64	—	687
	{ uten	—»—	30.91	22.28	27.77	32.14	36.32	38.70	30.33	3 789
Kokker	{ med	—»—	52.33	—	(40.00)	46.73	50.50	61.52	—	77
	{ uten	—»—	47.91	(21.00)	38.89	43.47	48.64	55.15	(49.00)	196
Stuepiker	{ med	—»—	42.83	—	41.67	42.50	—	—	—	24
	{ uten	—»—	44.69	26.67	35.00	44.06	50.23	58.13	—	120

Anm.: Tallene er satt i parentes hvis antallet av opgaver er 5 og under.

¹⁾ I spesifikasjonen nedenfor er ikke tatt med 9 barnestuepiker og barnepiker med særutdannelse og 82 uten særutdannelse.

Tabell 7. Hushjelp fordelt etter stilling, bygrupper og alder, med opplysning om arbeidstid i yrket
og gjennemsnittslønninger. (B-skjemaer).

Bygrupper Stilling Aldersgrupper	I alt		Arbeidstid i yrket:											
			Under 1 år		1–2 år		2–5 år		5–10 år		Over 10 år		Uopgitt	
	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn
I alt byer (+ forstæder) ...		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
Enepiker	17 475	42.51	1 728	31.53	1 676	34.81	4 124	38.09	4 450	43.81	4 449	53.53	1 048	37.95
Kokker	15 203	40.45	1 568	30.65	1 510	33.83	3 721	37.09	3 928	42.39	3 556	49.97	920	36.51
Stuepiker	1 166	60.14	35	46.29	53	51.32	166	49.35	278	55.39	584	67.19	50	59.10
Barnestuepiker	676	56.81	57	41.32	46	45.35	130	47.50	156	54.70	261	68.87	26	49.23
Barnekjøpmester	233	48.10	29	39.66	39	40.90	64	46.33	57	51.84	32	64.72	12	39.33
Barnebarnetjener	197	41.34	39	33.51	28	30.54	43	40.12	31	51.45	16	74.06	40	36.93
Byer med over 20 000 innb.	12 504	46.33	1 150	34.48	1 106	38.51	2 835	41.33	3 183	47.23	3 587	56.35	643	42.57
Enepiker	10 738	44.13	1 027	33.41	977	37.39	2 541	40.28	2 792	45.78	2 844	52.80	557	40.78
Kokker	893	63.49	27	49.44	43	54.77	112	52.46	200	58.84	473	69.71	38	62.89
Stuepiker	534	60.12	42	44.40	35	48.60	94	51.12	119	57.27	228	70.55	16	51.88
Barnestuepiker	191	50.71	27	39.44	30	43.50	53	49.15	46	55.33	28	65.39	7	47.86
Barnekjøpmester	148	46.59	27	39.81	21	33.57	35	43.57	26	54.23	14	77.14	25	44.00
Byer med under 20 000 innb.	4 971	32.91	578	25.67	570	27.62	1 289	30.97	1 267	35.22	862	41.82	405	30.62
Enepiker	4 465	31.60	541	25.41	533	27.30	1 180	30.23	1 136	34.05	712	38.69	363	29.95
Kokker	273	49.18	8	35.63	10	36.50	54	42.91	78	46.54	111	56.42	12	47.08
Stuepiker	142	44.39	15	32.67	11	35.00	36	38.06	37	46.43	33	57.27	10	45.00
Barnestuepiker	42	36.24	2	(42.50)	9	32.22	11	32.73	11	37.27	4	(60.00)	5	(27.40)
Barnekjøpmester	49	25.49	12	19.33	7	21.43	8	25.00	5	(37.00)	2	(52.50)	15	25.13
I alt byer:														
Hushjelp i en alder av ¹⁾														
20 år og under	4 802	31.25	1 215	28.45	1 074	30.38	1 891	33.18	330	35.67	—	—	292	28.72
21–25 år	5 532	40.97	378	38.66	459	41.35	1 686	40.91	2 537	41.52	198	44.14	274	36.54
26–30 »	3 169	47.73	88	38.90	100	47.60	367	46.69	1 142	48.61	1 281	48.82	191	41.18
31 år og over	3 951	54.21	46	40.54	42	46.31	180	45.81	439	50.70	2 965	56.21	279	47.42
Byer med over 20000 innb. ²⁾														
Hushjelp 20 år og under ..	2 945	34.17	758	31.15	662	33.37	1 181	35.99	190	38.88	—	—	154	32.55
21–25 år	3 863	44.13	288	40.80	331	44.55	1 229	43.67	1 730	44.89	127	48.06	158	41.49
26–30 »	2 411	50.64	67	41.34	76	52.17	284	49.55	897	51.20	964	51.86	123	43.60
31 år og over ...	3 273	56.71	36	41.53	37	48.38	141	49.08	365	52.87	2 491	58.52	203	50.88
Byer med under 20000 innb. ³⁾														
Hushjelp 20 år og under ..	1 857	26.64	457	23.96	412	25.56	710	28.49	140	31.31	—	—	138	24.44
21–25 »	1 669	33.66	90	31.83	128	33.09	457	33.50	807	34.30	71	37.14	116	29.79
26–30 »	758	38.45	21	31.10	24	33.12	83	36.89	245	39.09	317	39.56	68	36.81
31 år og over ...	678	42.15	10	37.00	5	(31.00)	39	33.97	74	40.00	474	44.03	76	38.16

¹⁾ 21 med uopgitt alder. ²⁾ 12 med uopgitt alder. ³⁾ 9 med uopgitt alder.

Tabell 8. Hushjelp fordelt etter stilling, bygrupper og arbeidstid i yrket med

Arbeidstid i yrket	Bygrupper Stilling	I alt		Arbeidstid					
		Antall	Gj sn. lønn	Under 1 mnd.		1–3 mndr.		3–6 mndr.	
				Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn
I alt byer (+ forstæder) ...		17 475	Kr. 42.51	620	Kr. 38.65	3 961	Kr. 39.36	2 071	Kr. 38.06
Enepiker		15 203	40.45	571	37.80	3 532	38.00	1 871	36.87
Kokker		1 166	60.14	23	53.91	221	55.39	96	55.63
Stuepiker		676	56.81	16	45.94	127	49.04	52	50.10
Barnestuepiker		233	48.10	7	42.86	39	43.64	26	41.35
Barnepiker		197	41.34	3	(36.67)	42	36.36	26	31.54
Byer med over 20 000 innb.		12 504	46.33	393	43.68	2 800	42.96	1 467	41.60
Enepiker		10 738	44.13	357	42.71	2 459	41.54	1 316	40.25
Kokker		893	63.49	16	59.69	173	58.23	76	59.14
Stuepiker		534	60.12	12	50.42	100	52.30	39	53.59
Barnestuepiker		191	50.71	6	45.83	35	44.00	19	43.95
Barnepiker		148	46.59	2	(42.50)	33	38.94	17	37.94
Byer med under 20 000 innb.		4 971	32.91	227	29.95	1 161	30.69	604	29.46
Enepiker		4 465	31.60	214	29.60	1 073	29.88	555	28.86
Kokker		273	49.18	7	40.71	48	45.17	20	42.25
Stuepiker		142	44.39	4	(32.50)	27	36.96	13	39.62
Barnestuepiker		42	36.24	1	(25.00)	4	(40.50)	7	34.29
Barnepiker		49	25.49	1	(25.00)	9	26.89	9	19.44
I alt byer:									
Hushjelp	{ Under 1 år	1 728	31.53	116	30.95	789	31.54	391	31.27
med en	{ 1—2 »	1 676	34.81	77	35.13	456	36.27	272	33.97
arbeidstid	{ 2—5 »	4 124	38.09	164	37.51	1 081	38.35	568	36.65
i yrket av:	{ 5—10 »	4 450	43.81	132	43.10	861	43.38	432	42.49
	{ Over 10 »	4 450	53.53	89	49.55	525	50.51	287	49.03
	Uopgitt	1 047	37.94	42	33.81	249	36.79	121	33.95
Byer med over 20 000 innb.:									
Hushjelp	{ Under 1 år	1 150	34.48	67	34.25	536	34.44	261	34.14
med en	{ 1—2 »	1 106	38.51	41	41.59	305	40.04	183	37.27
arbeidstid	{ 2—5 »	2 835	41.33	102	41.72	749	41.52	399	39.59
i yrket av:	{ 5—10 »	3 183	47.23	91	47.27	638	46.62	319	45.58
	{ Over 10 »	3 587	56.35	68	53.68	409	53.87	234	52.13
	Uopgitt	643	42.57	24	40.00	163	41.25	71	38.94
Byer med under 20000 innb.:									
Hushjelp	{ Under 1 år	578	25.67	49	26.43	253	25.39	130	25.52
med en	{ 1—2 »	570	27.62	36	27.78	151	28.64	89	27.18
arbeidstid	{ 2—5 »	1 289	30.97	62	30.60	332	31.19	169	29.72
i yrket av:	{ 5—10 »	1 267	35.22	41	33.83	223	34.12	113	33.75
	{ Over 10 »	863	41.82	21	36.19	116	38.65	53	35.38
	Uopgitt	404	30.58	18	25.56	86	28.34	50	26.86

oplysning om arbeidstid i posten og gjennemsnittslønninger. (B-skjemaer.)

i posten:

										Uoppgett arbeids-tid Antall	
6-12 mndr.		1-3 år		3-5 år		5-10 år		Over 10 år			
Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn		
	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		
2 827	40.11	4 375	42.73	1 341	46.96	1 310	51.07	821	59.32	149	
2 469	38.41	3 806	40.95	1 126	44.45	1 065	47.68	630	54.32	133	
162	55.96	284	58.13	113	61.66	146	67.12	112	75.18	9	
101	52.58	165	54.97	71	62.82	73	64.56	67	76.31	4	
45	46.89	72	47.38	20	48.50	15	65.00	7	85.71	2	
50	41.30	48	43.38	11	47.27	11	57.73	5	(69.00)	1	
2 005	43.89	3 098	46.39	980	50.60	997	54.43	686	61.57	78	
1 722	42.09	2 667	44.48	814	47.93	807	50.96	526	56.50	70	
127	59.25	211	61.24	86	64.92	110	70.77	89	78.76	5	
78	55.40	130	57.96	55	66.91	59	67.17	60	77.53	1	
39	49.23	55	51.65	16	51.88	13	66.92	6	85.00	2	
39	45.26	35	50.57	9	52.78	8	65.63	5	69.00	-	
822	30.89	1 277	33.86	361	37.08	313	40.36	135	47.84	71	
747	29.95	1 139	32.69	312	35.37	258	37.41	104	43.30	63	
35	44.00	73	49.14	27	51.30	36	55.97	23	61.30	4	
23	43.04	35	43.86	16	48.75	14	53.57	7	65.00	3	
6	31.67	17	33.53	4	(35.00)	2	(52.50)	1	(90.00)	-	
11	27.27	13	24.00	2	(22.50)	3	(36.67)	-	-	1	
404	32.31	-	-	-	-	-	-	-	-	28	
346	34.73	513	34.14	-	-	-	-	-	-	12	
762	37.95	1 217	38.68	308	38.48	-	-	-	-	24	
684	42.79	1 421	44.23	453	45.89	452	44.50	-	-	15	
447	52.24	997	51.10	491	53.73	778	55.37	821	59.32	15	
184	36.90	227	37.70	89	44.44	80	46.38	-	-	55	
271	35.47	-	-	-	-	-	-	-	-	15	
239	38.12	331	37.90	-	-	-	-	-	-	7	
532	41.13	838	41.87	201	42.40	-	-	-	-	14	
494	46.44	999	47.83	326	48.73	308	48.18	-	-	8	
357	55.16	796	53.74	393	56.81	634	57.79	686	61.57	10	
112	42.54	134	41.10	60	47.50	55	50.73	-	-	24	
133	25.87	-	-	-	-	-	-	-	-	13	
107	27.18	182	27.29	-	-	-	-	-	-	5	
230	30.59	379	31.63	107	31.11	-	-	-	-	10	
190	33.29	422	35.71	127	38.57	144	36.62	-	-	7	
90	40.63	201	40.61	98	41.36	144	44.72	135	47.84	5	
72	28.13	93	32.81	29	38.10	25	36.80	-	-	31	

**Tabell 9. Hushjelp i leiligheter og husholdninger av forskjellig størrelse etc.
Antall og gjennomsnittslønn. Bygrupper. (A-skjemaer.)**

	I alt ¹⁾		De 5 største byer		Vinderen, Nordstrand, Fana		Byer med 10–20 000 innbyggere		Byer med under 10 000 innbyggere		
	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	Antall	Gj.sn. lønn	
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.	
Leilighetens størrelse.											
Antall værelser o. kjøkken											
1—2	913	29.34	579	32.24	48	35.42	175	22.61	111	22.17	
3—4	5 582	36.58	3 487	39.71	480	42.79	1 090	28.17	525	27.60	
5—6	5 675	44.54	3 252	47.74	956	49.69	1 046	34.64	421	32.70	
7—8	2 644	50.46	1 214	53.68	650	55.86	534	41.68	246	39.30	
9 og flere	979	57.93	464	61.99	233	62.23	195	50.41	87	41.61	
Uopgitt antall	1 245	43.69	615	46.29	234	56.26	288	32.96	108	30.19	
Tilsammen	17 038	42.74	9 611	45.24	2 601	51.41	3 328	33.80	1 498	31.56	
Enebolig	4 815	48.51	1 769	49.95	1 636	54.83	1 007	40.26	403	37.13	
Leilighet	8 880	42.31	6 235	45.17	736	45.83	1 402	31.83	507	31.07	
Uopgitt	3 343	35.57	1 607	40.31	229	44.87	919	29.72	588	28.15	
Husholdningens størrelse.											
2 personer	920	41.96	625	45.22	79	47.22	140	31.56	76	28.72	
3—5 »	11 145	42.25	6 500	44.78	1 592	49.93	2 132	33.56	921	31.23	
6 og flere personer	4 282	44.52	2 110	46.76	845	54.48	883	35.40	444	33.06	
Uopgitt	691	40.69	376	44.59	85	52.47	173	30.35	57	28.79	
Tilsammen	17 038	42.74	9 611	45.24	2 601	51.41	3 328	33.80	1 498	31.56	
Husholdn. med barn	7 453	40.92	3 740	42.67	1 430	50.32	1 548	32.74	735	30.98	
» uten »	8 808	44.44	5 450	46.95	1 082	52.90	1 600	35.21	676	32.50	
Uopgitt	777	40.99	421	45.91	89	50.84	180	30.37	87	29.09	
Husmor med erhvervsarb. utenf. hjemmet	Ja Nei Uopg.	2 717 12 476 1 845	39.95 43.91 38.93	1 562 7 030 1 019	41.77 46.28 43.35	355 2 071 175	47.88 51.97 51.89	526 2 384 418	33.58 34.72 28.82	274 991 233	31.54 32.39 28.01

¹⁾ 65 hushjelp med uopgitt lønn er her utelatt.

Tabell 10 a. Årslønninger for hushjelp 1900—1920.

Byer	Årslønninger for hushjelp med kost og losji					Verdi av kost og losji etc. i 1920
	1900	1905	1910	1915	1920	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I. Alle byer	130	133	168	217	677	914
Oslo	160	160	—	240	840	1 236
Bergen	120	120	180	190	600	1 000
Trondheim	150	150	—	250	600	600
Stavanger	120	140	150	200	684	—
Drammen	160	162	180	200	800	1 200
II. Byene fylkesvis:						
Østfold	134	148	183	227	765	1 140
Akershus.....	145	143	195	258	807	750
Hedmark	157	150	155	225	750	900
Opland	125	150	172	280	700	700
Buskerud	145	134	165	239	827	1 240
Vestfold	139	126	168	243	734	1 001
Telemark	138	129	156	230	605	793
Aust-Agder.....	100	113	139	187	615	930
Vest-Agder	105	123	133	238	580	840
Rogaland	93	106	127	201	629	857
Sogn og Fjordane	80	100	100	150	400	600
Møre og Romsdal	100	107	145	170	540	797
Nord-Trøndelag	107	130	155	220	613	833
Nordland	90	102	127	197	487	730
Troms	100	100	120	180	480	600
Finnmark	103	110	117	180	493	600

Tabell 10 b. Månedslønninger for hushjelp med kost og losji 1914—36. Opgaver efter meldinger til trygdekassene i 18 byer.

Byer Aldersgrupper	Absolutive tall, kr.																			
	April					Oktober														
	1914	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Oslo	17-19 år	16.00	30.00	41.00	58.00	60.00	57.00	53.00	51.00	50.00	47.00	41.00	37.00	36.00	36.00	32.00	31.00	30.00	32.00	34.00
	20-24 »	20.00	35.00	50.00	67.00	70.00	67.00	62.00	64.00	61.00	55.00	51.00	47.00	46.00	45.00	43.00	41.00	39.00	39.00	42.00
	25-54 »	23.00	40.00	54.00	77.00	80.00	76.00	71.00	72.00	70.00	64.00	59.00	57.00	53.00	54.00	51.00	48.00	48.00	47.00	51.00
Bergen	17-19 år	12.00	26.00	40.00	49.00	46.00	41.00	42.00	40.00	36.00	35.00	33.00	26.00	29.00	27.00	27.00	25.00	24.00	24.00	27.00
	20-24 »	14.00	30.00	45.00	56.00	55.00	50.00	47.00	48.00	46.00	43.00	38.00	36.00	36.00	35.00	33.00	31.00	26.00	31.00	31.00
	25-54 »	16.00	34.00	50.00	65.00	61.00	59.00	59.00	53.00	53.00	52.00	50.00	46.00	46.00	40.00	42.00	38.00	39.00	38.00	40.00
Trondheim	17-19 år	13.00	22.00	31.00	40.00	42.00	38.00	35.00	37.00	34.00	31.00	28.00	26.00	25.00	24.00	24.00	25.00	23.00	23.00	21.00
	20-24 »	15.00	27.00	39.00	49.00	49.00	44.00	42.00	43.00	41.00	36.00	34.00	32.00	31.00	31.00	30.00	27.00	27.00	27.00	28.00
	25-54 »	16.00	29.00	48.00	53.00	53.00	49.00	45.00	48.00	43.00	41.00	38.00	35.00	37.00	36.00	34.00	32.00	31.00	31.00	30.00
Stavanger	17-19 år	12.00	29.00	33.00	49.00	44.00	41.00	38.00	38.00	40.00	36.00	31.00	28.00	28.00	27.00	24.00	25.00	24.00	23.00	25.00
	20-24 »	15.00	36.00	45.00	59.00	52.00	48.00	46.00	46.00	47.00	42.00	40.00	36.00	36.00	32.00	33.00	32.00	29.00	29.00	32.00
	25-54 »	19.00	40.00	55.00	60.00	58.00	54.00	51.00	51.00	52.00	48.00	47.00	42.00	43.00	39.00	38.00	38.00	36.00	33.00	34.00
Drammen	17-19 år	14.00	26.00	34.00	53.00	53.00	49.00	45.00	45.00	47.00	43.00	34.00	36.00	34.00	35.00	31.00	30.00	28.00	25.00	32.00
	20-24 »	18.00	32.00	42.00	60.00	54.00	60.00	57.00	55.00	55.00	48.00	47.00	43.00	40.00	40.00	37.00	36.00	35.00	34.00	36.00
	25-54 »	22.00	40.00	45.00	58.00	73.00	66.00	63.00	66.00	67.00	58.00	50.00	48.00	44.00	51.00	46.00	39.00	40.00	47.00	49.00
Gj.snitt for 18 byer	17-19 år	14.00	26.00	36.00	51.00	51.00	48.00	45.00	44.00	43.00	40.00	36.00	32.00	31.00	31.00	29.00	28.00	27.00	26.00	27.00
	20-24 »	18.00	32.00	45.00	60.00	60.00	57.00	53.00	54.00	52.00	47.00	43.00	41.00	39.00	38.00	37.00	35.00	33.00	33.00	34.00
	25-54 »	21.00	37.00	51.00	68.00	68.00	64.00	60.00	61.00	60.00	55.00	51.00	48.00	47.00	45.00	44.00	42.00	40.00	40.00	42.00
Relative tall:																				
Gj.snitt for 18 byer	17-19 år	100	186	257	364	364	343	321	314	307	286	257	229	221	221	207	200	193	186	193
	20-24 »	100	178	250	333	333	317	294	300	289	261	239	228	217	211	206	194	183	183	194
	25-54 »	100	176	243	324	324	305	286	291	286	262	243	229	224	214	210	200	190	190	200

Tabell 11. Hushjelp med bolig hos arbeidsgiveren fordelt etter boligens art. (B-skjemaaer).

	I alt hus- hjelp	Derav med:							
		Eget værelse	Delt værelse	Sovepl. i leiligheten	Derav i:			Uop- gitt	
Absolutte tall.									
I. Byer (og forstæder) med over 20 000 innbyggere . . .	10 788	9 096	814	814	88	32	195	499	64
Derav Oslo.....	4 570	3 789	330	415	58	27	79	251	36
II. Byer med 10–20 000 innb.	2 407	2 034	206	146	6	1	33	106	21
III. » » under 10 000 »	1 104	848	113	129	15	—	15	99	14
I alt hushjelp	14 299	11 978	1 133	1 089	109	33	243	704	99
Derav i leiligheter med:									
1—2 værelser (og kjøkken) . . .	385	126	—	245	46	5	13	181	14
3—4 —»— ..	4 013	3 365	61	537	46	20	96	375	50
5—6 —»— ..	4 976	4 608	190	160	9	5	64	82	18
7—8 —»— ..	2 635	2 178	396	55	—	2	37	16	6
9 og flere —»— ..	1 228	835	371	19	—	—	14	5	3
Uopgitt antall	1 062	866	115	73	8	1	19	45	8
Relative tall.									
I. Byer med over 20000 innb.	100.0	84.4	7.5	7.5	0.8	0.3	1.8	4.6	0.6
Derav Oslo.....	100.0	82.9	7.2	9.1	1.3	0.6	1.7	5.5	0.8
II. Byer med 10–20 000 innb.	100.0	84.5	8.6	6.0	0.2	—	1.4	4.4	0.9
III. » » under 10 000 »	100.0	76.8	10.2	11.7	1.3	—	1.4	9.0	1.3
I alt hushjelp	100.0	83.8	7.9	7.6	0.8	0.2	1.7	4.9	0.7
Derav i leiligheter med:									
1—2 værelser (og kjøkken) . . .	100.0	32.7	—	63.7	11.9	1.3	3.4	47.1	3.6
3—4 —»— ..	100.0	83.8	1.5	13.4	1.1	0.5	2.4	9.4	1.3
5—6 —»— ..	100.0	92.6	3.8	3.2	0.2	0.1	1.3	1.6	0.4
7—8 —»— ..	100.0	82.7	15.0	2.1	—	0.1	1.4	0.6	0.2
9 og flere —»— ..	100.0	67.9	30.2	1.6	—	—	1.2	0.4	0.3
Uopgitt antall	100.0	81.5	10.8	6.9	0.8	0.1	1.8	4.2	0.8

Anm. Delt værelse d. v. s. de som deler med annen hushjelp. De som deler med en av familiene er plasert i gruppen spisestue og ellers. Uopgitt er de som har svart at de bor hos arbeidsgiveren, men ikke oppgitt hvordan de bor.

Tabell 12. Hushjelpenes daglige bruttoarbeidstid i leiligheter av forskjellig storrelse.

Bruttoarbeidstidens lengde	I alt ¹⁾ hus- jelp	Antall hushjelp fordelt etter leilighetens storrelse, kjøkken og antall rum					
		1-2	3-4	5-6	7-8	9 o. fl.	Uop- gitt
A-s k j e m a e r.							
Under 8 timer	414	65	238	80	11	3	17
8—9 »	622	81	331	146	38	6	20
9—10 »	706	73	339	205	47	7	35
10—11 »	1 357	107	584	426	141	43	56
11—12 »	2 184	147	793	698	327	102	117
12—13 »	4 246	167	1 423	1 500	677	245	234
13—14 »	4 031	76	944	1 510	910	381	210
14—15 »	554	8	98	210	137	60	41
15 timer og over	30	1	9	6	8	3	3
Uopgitt arbeidstid	1 334	59	382	460	193	116	124
Alle byer	15 478	784	5 141	5 241	2 489	966	857
{ Antall Gj.sn. arb.tid	11.8	10.6	11.3	12.0	12.4	12.6	12.0
Byer med over 20 000 innb.	10 893	520	3 576	3 798	1 729	671	599
{ Antall Gj.sn. arb.tid	11.9	10.5	11.4	12.0	12.4	12.6	12.1
Byer med under 20 000 innb.	4 585	264	1 565	1 443	760	295	258
{ Antall Gj.sn. arb.tid	11.7	10.9	11.1	11.9	12.3	12.6	11.8
B-s k j e m a e r.							
Under 8 timer	346	61	201	55	11	2	16
8—9 »	579	77	308	131	29	8	26
9—10 »	662	75	319	189	45	8	26
10—11 »	1 100	108	492	340	88	20	52
11—12 »	1 794	129	686	572	241	65	101
12—13 »	3 613	158	1 267	1 261	539	176	212
13—14 »	4 908	102	1 239	1 832	1 063	427	245
14—15 »	1 523	18	326	560	344	185	90
15 timer og over	143	8	27	49	24	23	12
Uopgitt arbeidstid	810	48	276	252	105	52	77
Alle byer	15 478	784	5 141	5 241	2 489	966	857
{ Antall Gj.sn. arb.tid	12.1	10.8	11.6	12.4	12.7	13.0	12.3
Byer med over 20 000 innb.	10 893	520	3 576	3 798	1 729	671	599
{ Antall Gj.sn. arb.tid	12.2	10.7	11.8	12.4	12.8	13.0	12.4
Byer med under 20 000 innb.	4 585	264	1 565	1 443	760	295	258
{ Antall Gj.sn. arb.tid	11.9	11.0	11.3	12.2	12.6	13.0	12.0

¹⁾ Her er bare tatt med oppgaver hvor det er svar fra begge parter.

Tabell 13. Daglig bruttoarbeidstid for hushjelp som bor på eller utenfor arbeidsstedet. — Hushjelp som bor på arbeidsstedet fordelt etter bruttoarbeidstid og husholdningens størrelse etc.

Bruttoarbeidsdagens lengde	I alt hus- hjelp	Antall hus- hjelp		Hushjelp med bolig på arbeidsstedet fordelt etter:						
		med	uten	I. Husholdnin- gens størrelse			II. Husholdninger		Derav med spe- barn	Uopg. hush. stør- relse og barn
		bolig på arbeidsstedet		2 pers.	3-5 pers.	6 o. fl.	barn	uten	med	
A-s k j e m a e r .										
Under 8 timer	414	21	393	6	14	1	16	5	-	-
8—9 »	622	66	556	18	39	5	52	10	1	4
9—10 »	706	203	503	41	138	15	147	47	3	9
10—11 »	1 357	822	535	55	640	106	562	239	31	21
11—12 »	2 184	1 789	395	89	1 277	373	940	799	99	50
12—13 »	4 246	3 981	265	186	2 571	1 090	1 692	2 155	259	134
13—14 »	4 031	3 969	62	114	2 438	1 315	1 973	1 894	206	102
14—15 »	554	551	3	14	281	243	273	265	27	13
15 timer og over	30	29	1	3	16	8	15	12	5	2
Uopgitt arbeidstid	1 334	1 234	100	151	783	260	829	365	30	40
Alle byer	15 478	12 665	2 813	677	8 197	3 416	6 499	5 791	661	375
	{ Antall	11.8	12.3	9.6	11.8	12.2	12.6	12.2	12.4	-
Byer med over 20 000 innb.	10 893	9 428	1 465	544	6 206	2 420	5 009	4 161	473	258
	{ Gj.sn. arb.tid	11.9	12.3	9.5	11.7	12.2	12.6	12.2	12.3	-
Byer med under 20 000 innb.	4 585	3 237	1 348	133	1 991	996	1 490	1 630	188	117
	{ Gj.sn. arb.tid	11.7	12.5	9.7	11.9	12.5	12.7	12.4	12.7	-
B-s k j e m a e r .										
Under 8 timer	346	24	322	8	13	1	18	4	-	2
8—9 »	579	43	536	13	24	1	33	5	-	5
9—10 »	662	153	509	29	103	11	115	28	1	10
10—11 »	1 100	560	540	52	430	59	398	143	15	19
11—12 »	1 794	1 394	400	97	1 009	246	801	551	79	42
12—13 »	3 613	3 297	316	168	2 205	799	1 484	1 688	216	125
13—14 »	4 908	4 809	99	180	3 024	1 500	2 387	2 317	241	105
14—15 »	1 523	1 513	10	34	841	614	796	693	75	24
15 timer og over	143	142	1	6	71	59	62	74	9	6
Uopgitt arbeidstid	810	730	80	90	477	126	405	288	25	37
Alle byer	15 478	12 665	2 813	677	8 197	3 416	6 499	5 791	661	375
	{ Antall	12.1	12.7	9.8	12.0	12.6	13.0	12.6	12.8	-
Byer med over 20 000 innb.	10 893	9 428	1 465	544	6 206	2 420	5 009	4 161	473	258
	{ Gj.sn. arb.tid	12.2	12.6	9.7	12.1	12.6	13.0	12.6	12.7	-
Byer med under 20 000 innb.	4 585	3 237	1 348	133	1 991	996	1 490	1 630	188	117
	{ Gj.sn. arb.tid	11.9	12.7	10.3	12.0	12.7	13.1	12.6	13.0	-

Tabell 14. Hushjelp som bor på arbeidsstedet fordelt etter daglig bruttoarbeidstid og pauser i arbeidstiden.

Bruttoarbeidsdagens lengde	I alt hus- hjelp	Regelm. pauser i arb. (utenom spisepauser)			Hvor pauser forekommer; varighet:					
		Uop- gitt	Nei	Ja	Under 1 time	1–2 timer	2–3 timer	3 ti- mer og mere	Uop- gitt	
A-s k j e m a e r.										
Under 8 timer	21	1	3	17	—	2	—	1	14	
8—9 »	66	7	2	57	2	4	4	—	47	
9—10 »	203	18	18	167	4	18	17	4	124	
10—11 »	822	49	88	685	18	74	78	14	501	
11—12 »	1 789	117	215	1 457	33	193	167	69	995	
12—13 »	3 981	269	478	3 234	44	418	566	280	1 926	
13—14 »	3 969	264	394	3 311	31	398	876	434	1 572	
14—15 »	551	31	45	475	5	74	135	46	215	
15 timer og over	29	3	6	20	1	2	2	3	12	
Uopgitt arbeidstid	1 234	184	51	999	5	22	50	29	893	
Alle byer	{Antall Pct. fordeling	12 665	943	1 300	10 422	143	1 205	1 895	880	6 299
		—	—	—	100.0	1.4	11.6	18.2	8.4	60.4
Byer med over 20 000 innb.	{Antall Pct. fordeling	9 428	612	861	7 955	110	909	1 554	701	4 681
		—	—	—	100.0	1.4	11.4	19.5	8.8	58.9
Byer med under 20 000 innb.	{Antall Pct. fordeling	3 237	331	439	2 467	33	296	341	179	1 618
		—	—	—	100.0	1.3	12.0	13.8	7.3	65.6
B-s k j e m a e r.										
Under 8 timer	24	5	3	16	—	2	1	—	13	
8—9 »	43	4	3	36	—	4	2	1	29	
9—10 »	153	11	31	111	5	18	8	5	75	
10—11 »	560	24	116	420	18	63	60	15	264	
11—12 »	1 394	67	427	900	33	151	121	40	555	
12—13 »	3 297	156	1 119	2 022	68	404	375	167	1 008	
13—14 »	4 809	190	1 798	2 821	104	726	778	233	980	
14—15 »	1 513	65	755	693	39	238	212	47	157	
15 timer og over	142	4	100	38	4	8	12	1	13	
Uopgitt arbeidstid	730	109	171	450	2	32	38	3	375	
Alle byer	{Antall Pct. fordeling	12 665	635	4 523	7 507	273	1 646	1 607	512	3 469
		—	—	—	100.0	3.6	21.9	21.4	6.8	46.3
Byer med over 20 000 innb.	{Antall Pct. fordeling	9 428	423	3 190	5 815	208	1 343	1 337	412	2 515
		—	—	—	100.0	3.6	23.1	23.0	7.1	43.2
Byer med under 20 000 innb.	{Antall Pct. fordeling	3 237	212	1 333	1 692	65	303	270	100	954
		—	—	—	100.0	3.8	17.9	16.0	5.9	56.4

Tabell 15. Hushjelpen fordelt etter om det i husholdningene brukes ekstrahjelp, og etter leilighetens størrelse.

Leilighetens størrelse. Kjøkken og antall rum.	I alt hushjelp med bolig på arbeids- stedet	Ekstrahjelp brukes			Ekstrahjelp brukes			Ekstrahjelp til			
		Nei, eller ikke opgitt	Derav opgitt at vask sen- des bort	Ja	under- tiden	regel- messig	hyppighet uopgitt	stovask	ren- gjøring	begge deler	Ikke opgitt til hvad
A-s k j e m a e r:											
1—2.....	363	290	—	73	15	7	51	13	8	8	44
3—4.....	3 648	2 437	47	1 211	296	211	704	340	180	230	461
5—6.....	4 587	2 226	65	2 361	561	589	1 211	616	272	654	819
7—8.....	2 352	924	27	1 428	283	444	701	347	171	439	471
9 og flere	939	308	5	631	100	225	306	133	53	240	205
Uopgitt	776	590	—	186	26	48	112	48	22	45	71
Tilsammen	12 665	6 775	144	5 890	1 281	1 524	3 085	1 497	706	1 616	2 071
I byer {over 20 000 innb. med {under 20 000 »	9 428 3 237	4 910 1 865	138 6	4 518 1 372	892 389	1 242 282	2 384 701	1 276 221	486 220	1 302 314	1 454 617
B-s k j e m a e r:											
1—2.....	363	302	—	61	11	4	46	18	10	3	30
3—4.....	3 648	2 580	16	1 068	200	137	731	346	147	139	436
5—6.....	4 587	2 487	25	2 100	445	376	1 279	741	231	380	748
7—8.....	2 352	1 069	16	1 283	267	268	748	440	136	253	454
9 og flere	939	386	1	553	96	150	307	192	49	143	169
Uopgitt	776	569	2	207	28	35	144	58	24	35	90
Tilsammen	12 665	7 393	60	5 272	1 047	970	3 255	1 795	597	953	1 927
I byer {over 20 000 innb. med {under 20 000 »	9 428 3 237	5 319 2 074	60 —	4 109 1 163	727 320	807 163	2 575 680	1 510 285	421 176	785 168	1 393 534

Tabell 16. Hushjelp med bolig på arbeidsstedet fordelt etter hyppigheten av hverdagsfri og sondagsfri og sondagsfridagens varighet.

Hverdagsfri	Søndagsfri											
	A-skjemær						B-skjemær					
	I alt	Hver sondag	Hver annen søndag	Hver tredje søndag	Uopg. hvor ofte	Ikke besvart	I alt	Hver søndag	Hver annen søndag	Hver tredje søndag	Uopg. hvor ofte	Ikke besvart
Under 1 g. pr. uke	83	22	30	18	6	7	87	21	30	10	10	16
1 g. » »	11 648	1 780	6 284	3 275	209	100	11 789	1 680	6 325	3 365	276	143
2 o. fl. g. » »	360	157	137	31	21	14	244	110	84	27	11	12
Uopgitt hvor ofte	349	60	44	16	184	45	282	43	36	11	140	52
Ikke besvart	225	53	37	26	17	92	263	47	43	28	19	126
Tilsammen	12 665	2 072	6 532	3 366	437	258	12 665	1 901	6 518	3 441	456	349
I byer med over 20 000 innb.	9 428	1 431	4 738	2 787	311	161	9 428	1 335	4 700	2 844	313	236
under 20 000 »	3 237	641	1 794	579	126	97	3 237	566	1 818	597	143	113
Søndagsfridagens varighet												
Lørdag til mandag	428	7	118	296	7	—	310	4	80	217	9	—
Hele sondagen (el- ler fra kl. 11) ..	4 167	99	1 560	2 482	26	—	4 543	110	1 480	2 915	30	8
Eftermiddagsfri:												
Fra kl. 2	435	70	350	6	9	—	437	73	340	16	7	1
» » 3—4	1 160	218	919	5	18	—	1 119	216	881	7	13	2
» » 4—5	2 190	534	1 624	5	27	—	2 769	588	2 117	13	45	6
» » 5—6	865	337	509	2	17	—	1 598	501	1 029	9	45	14
» 6	76	44	27	—	5	—	299	141	125	12	18	3
uopgitt fra når	963	469	423	18	53	—	334	108	170	39	17	—
Ikke besvart	2 381	294	1 002	552	275	258	1 256	160	296	213	272	315
Tilsammen	12 665	2 072	6 532	3 366	437	258	12 665	1 901	6 518	3 441	456	349

Tabell 17. Hverdagsfri. Hyppighet og varighet.

Når begynner fritiden?	A-skjemær						B-skjemær					
	I alt	Under 1 g. pr. uke	1 g. pr. uke	2 o. fl. g. pr. uke	Uopg. hvor ofte	Ikke besvart	I alt	Under 1 g. pr. uke	1 g. pr. uke	2 o. fl. g. pr. uke	Uopg. hvor ofte	Ikke besvart
Om ettermidd..:												
Kl. 1—2	354	— ⁹	352	2	—	—	317	2 ¹⁰	310	2	3	—
» 2—3	665	3	647	14	1	—	573	4	559	9	1	—
» 3—4	2 646	5	2 603	25	13	—	2 364	4	2 335	15	9	1
» 4	3 616	11	3 530	64	11	—	3 618	2	3 564	44	6	2
» 4½	1 655	2	1 611	34	8	—	1 865	3	1 838	23	—	1
» 5	1 529	4	1 454	60	11	—	2 009	4	1 941	46	9	9
» 5½	305	1	264	36	4	—	513	1	475	30	7	—
» 6 og senere ..	340	—	244	82	14	—	527	2	446	61	15	3
Ubestemt	431	4	368	9	50	—	157	3	99	4	51	—
Ikke besvart	1 124 ¹¹	53	575	34	237	225	722 ¹²	62	222	10	181	247
Tilsammen	12 665	83	11 648	360	349	225	12 665	87	11 789	244	282	263
I byer med over 20 000 innb.	9 428	55	8 671	305	267	130	9 428	46	8 801	197	218	166
under 20 000 »	3 237	28	2 977	55	82	95	3 237	41	2 988	47	64	97

Anm. Uopgitt hvor ofte = svart: «forskjellig». — Ubestemt = de som ikke har fri fra noe bestemt tidspunkt. — Søndagsfri, uopgitt fra når = svart: «søndag ettermiddag».

¹⁾ 20 med etterm.fri hver søndag har en hel frisøndag i måneden. ²⁾ 79 med etterm.fri annenhver søndag har en hel frisøndag pr. mnd., 84 med helt fri annenhver søndag har ettermiddagsfri de andre søndager. ³⁾ 331 med helt fri hver 3. søndag har etterm.fri de andre søndager. ⁴⁾ 4 har ikke søndagsfri i det hele tatt. ⁵⁾ 8 med etterm.fri hver søndag har en hel frisøndag pr. måned. ⁶⁾ 78 med etterm.fri annenhver søndag har en hel frisøndag pr. måned, 22 med helt fri annenhver søndag har etterm.fri de andre søndager. ⁷⁾ 54 med helt fri hver 3. søndag har etterm.fri de andre søndager. ⁸⁾ 15 har ikke søndagsfri i det hele tatt. ⁹⁾ Derav fikk 41 fri tidligere på dagen (kl. 10 og 11). ¹⁰⁾ Derav fikk 74 fri tidligere på dagen (kl. 11—12). ¹¹⁾ Derav 51 ikke hverdagsfri. ¹²⁾ Derav 56 ikke hverdagsfri.

**Tabell 18 a. Ferieordningen kombinert med ansettelsestid i posten.
(A-skjemaer).**

Ferieordningen	I alt hushjelp	Hushjelp i byer med		Hushjelp i alt fordelt etter anset- telsestid						
		over 20 000 innb.	under ½ år	Un- der ½ år	½–1 år	1–3 år	3–5 år	5–10 år	10 år og mere	Uop- gitt
I alt hushjelp	15 478	10 893	4 585	5 819	2 517	3 928	1 170	1 213	792	39
Ikke truffet avtale om ferie		454	303	151	346	62	38	1	2	5
Uopgitt	¹⁾ 467	254	213	335	50	31	11	15	21	4
Ferie med lønn	14 401	10 244	4 157	5 091	2 377	3 813	1 142	1 187	761	30
Ferie uten lønn	156	92	64	47	28	46	16	9	10	–
Feriens varighet:										
8 dager		227	106	121	82	86	44	4	6	5
14 »	²⁾ 11 455	7 831	3 624	4 383	1 977	3 030	811	799	430	25
3 uker	1 692	1 509	183	315	168	486	225	279	217	2
1 mnd. og mere	587	522	65	122	67	179	78	69	71	1
Uopgitt	440	276	164	189	79	74	24	34	38	2
Tilsammen	14 401	10 244	4 157	5 091	2 377	3 813	1 142	1 187	761	30
Feriepenger:										
Kostpenger	³⁾ 6 560	5 507	1 053	2 064	987	1 817	604	653	430	5
Reisepenger eller -bidrag	414	382	32	104	60	126	39	57	28	–
Delvis kostpenger	⁴⁾ 241	177	64	50	33	81	27	32	16	2
Ikke kostpenger	6 005	3 486	2 519	2 251	1 089	1 587	416	398	247	17
Uopgitt	1 181	692	489	622	208	202	56	47	40	6
Kostpenger pr. dag (opgitt eller beregnet).										
Under kr. 1.00	392	269	123	80	62	144	43	49	14	–
» 1.00	1 358	1 085	273	438	206	430	128	103	53	–
» 1.00–1.50 ...	856	712	144	177	127	284	108	112	48	–
» 1.50	660	578	82	247	110	162	53	49	38	1
» 1.50–2.00 ...	432	376	56	114	46	140	40	57	35	–
» 2.00	1 315	1 230	85	464	200	329	111	126	84	1
Over » 2.00	423	400	23	93	51	104	51	58	65	1
Uopgitt	1 124	857	267	451	185	224	70	99	93	2
Tilsammen	6 560	5 507	1 053	2 064	987	1 817	604	653	430	5

¹⁾ Derav 1 ikke ferie, men feriegodtgjørelse.

²⁾ Derav 1 med 14 dagers ferie med lønn + 1 uke uten lønn.

³⁾ 11 har også opgitt reisepenger, 4 litt reisepenger.

⁴⁾ Derav 1 med litt reisepenger også, og 1 med kr. 2,50 pr. dag i 14 dager og 5 ukers ferie.

**Tabell 18 b. Ferieordningen kombinert med ansettelsestiden i posten.
(B-skjemaer).**

Ferieordningen	I alt hushjelp	Hushjelp i byer med		Hushjelp i alt fordelt etter anset- telsestid						
		over 20 000 innb.	under ½ år	Un- der ½ år	½–1 år	1–3 år	3–5 år	5–10 år	10 år og mere	Uop- gitt
I alt hushjelp	15 478	10 893	4 585	5 819	2 517	3 928	1 170	1 213	792	39
Ikke truffet avtale om ferie	486	352	134	351	94	34	2	2	1	2
Uopgitt	1 485	959	526	1 246	147	37	12	18	17	8
Ferie med lønn	13 279	9 448	3 831	4 128	2 219	3 809	1 144	1 183	768	28
Ferie uten lønn	¹⁾ 228	134	94	94	57	48	12	10	6	1
Feriens varighet:										
8 dager	318	151	167	74	168	58	3	9	6	—
14 »	10 570	7 276	3 294	3 564	1 786	3 081	836	832	447	24
3 uker	1 438	1 280	158	193	141	440	202	252	208	2
1 mnd. og mere	511	446	65	66	58	168	80	70	68	1
Uopgitt	442	295	147	231	66	62	23	20	39	1
Tilsammen	13 279	9 448	3 831	4 128	2 219	3 809	1 144	1 183	768	28
Feriepenger:										
Kostpenger	²⁾ 5 678	4 786	892	1 372	818	1 795	605	634	447	7
Reisepenger eller -bidrag	114	107	7	17	11	38	14	26	8	—
Delvis kostpenger.....	101	79	22	12	13	34	10	23	9	—
Ikke kostpenger	6 031	3 627	2 404	1 912	1 194	1 726	459	455	270	15
Uopgitt	1 355	849	506	815	183	216	56	45	34	6
Kostpenger pr. dag (opgitt eller beregnet).										
Under kr. 1.00	492	351	141	60	66	209	69	62	26	—
» 1.00	1 121	894	227	274	172	417	113	99	46	—
» 1.00—1.50 ...	855	728	127	110	141	305	123	110	65	1
» 1.50	490	427	63	136	66	149	47	57	34	1
» 1.50—2.00 ...	393	348	45	68	57	151	34	52	31	—
» 2.00	1 042	977	65	298	148	300	107	108	80	1
Over » 2.00	346	326	20	48	34	86	43	58	75	2
Uopgitt	939	735	204	378	134	178	69	88	90	2
Tilsammen	5 678	4 786	892	1 372	818	1 795	605	634	447	7

¹⁾ Derav 1 kostpenger. ²⁾ 3 også reisepenger.

Tabell 19. Daghjelp i de 5 største byer.

Antall skjemaer	I alt	Oslo	Bergen	Trondheim	Stavanger	Drammen
Fra husmødre A	1 402	1 052	151	74	62	63
» hushjelp B	1 287	970	130	71	56	60
Tilsammen	2 689	2 022	281	145	118	123
Fast hushjelp som ikke bor på arbeidsstedet. B-skjema	1 640	546	465	314	121	194

Anm. Daghjelp vil altså her si daghjelp i snevrere forstand, de som har en eller flere kortere poster eller ikke arbeider full uke i samme post. De som har en post og arbeider der utover en viss daglig arbeidstid alle ukedager, er tatt med under fast hushjelp selv om de ikke bor på arbeidsstedet.

Tabell 20. Daghjelps aldersfordeling. Antall poster. (B-skjemaer).

Aldersgrupper	I alt	Derav med flg. antall poster				
		1	2	3	4	5
15—17 år	110	93	12	4	1	—
18—20 »	195	107	73	12	3	—
21—25 »	348	133	158	46	9	2
26—30 »	258	88	121	33	15	1
31—40 »	232	87	102	32	10	1
41—50 »	70	41	20	7	2	—
51—55 »	20	11	7	2	—	—
56—60 »	12	7	4	1	—	—
61—65 »	17	11	4	2	—	—
66—70 »	2	2	—	—	—	—
Uopgitt alder	26	12	9	4	—	1
Tilsammen	1 290	592	510	143	40	5

Tabell 21. Daghjelps ferieordning. (A-skjemaer).

Ferie med lønn	I alt	Ikke opplyst om kostpenger	Ingen kostpenger	Med kostpenger
Ja. I alt	670	190	280	200
Derav med 8 dager	13	3	7	3
» » 14 »	517	140	211	166
» » over 14 »	122	32	61	29
» uopgitt	18	15	1	2
Ing. avtale om ferie ..	590	66	119	46
Herav får allikevel ferie ..	(231)			
Derav med 8 dager	9	2	4	3
» » 14 »	164	54	79	31
» » over 14 »	52	9	31	12
» uopgitt	6	1	5	
Ikke besvart feriespørsmålet	107			
Nei	35			
Tils. { Med opg. over ferie ..	901	256	399	246
I alt	1 402			

Tabell 22. Arbeidstid pr. uke og godtgjørelse i kontanter og naturalier for dagposter. (A-skjemaer).

Arbeids-timer pr. uke	I. Ingen kontantlønn			II. Lønn, ikke kost			III. Lønn og kost						IV. Lønn, bolig og kost						Tils.				
	Bare bolig	Bolig og kost		An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	Frokost		Frokost og form. mat		Middag		Alle mål		Frokost		Frokost og form.mat		Middag			
		1 mål	2 mål					An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn		
Under 5 t.	-	-	-	-	3	21.67	6	25.33	2	11.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
5—10 »	-	-	-	-	8	23.73	15	25.06	14	21.07	3	24.00	23	22.13	-	-	-	-	-	-	-	-	63
10—15 »	-	1	1	-	8	21.88	27	23.78	22	22.50	4	20.00	24	23.46	-	-	-	-	-	-	-	-	87
15—20 »	-	3	-	1	10	27.80	19	24.58	20	25.25	7	22.57	63	23.94	1	35.00	-	-	-	-	2	12.50	126
20—25 »	-	-	-	1	15	28.00	29	26.76	26	28.65	15	26.33	109	28.77	1	15.00	-	-	-	-	2	27.00	198
25—30 »	-	-	-	1	-	-	20	28.25	28	28.89	15	30.62	140	30.92	1	10.00	-	-	1	5.00	7	15.87	213
30—35 »	-	-	-	-	2	42.50	25	21.52	40	31.38	29	34.21	135	32.07	1	15.00	2	22.50	-	-	12	18.33	246
35—40 »	-	-	-	1	-	-	9	32.44	20	31.50	15	32.47	102	29.36	-	-	-	-	-	-	5	26.00	152
40—45 »	-	-	-	-	-	-	2	32.50	-	-	2	30.00	72	34.69	-	-	-	-	-	-	7	26.00	83
45—50 »	-	-	-	-	-	-	-	-	2	50.00	1	35.00	29	39.31	-	-	-	-	-	-	2	35.00	34
50—55 »	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	50.00	-	-	-	-	-	-	-	2	17.50	17
55—60 »	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	25.00	2
60—65 »	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	47.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
65—70 »	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	55.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Uopgitt ...	2	-	1	1	5	28.00	13	27.31	14	28.93	1	20.00	109	26.46	-	-	-	-	-	-	20	24.75	166
Tilsammen	2	4	2	5	51	26.47	165	25.62	188	27.98	92	29.99	825	30.11	4	18.75	2	22.50	1	5.00	61	22.49	1 402

Tabell 23. Total arbeidstid pr. uke og samlet godtgjørelse i kontanter og naturalier for daghjelp. (B-skjemær).

Arbeids-timer pr. uke	I. Ingen kon-tantlønn		II. Lønn, ikke kost		III. Lønn og kost						IV. Lønn, bolig og kost						Tils. (an-tall)			
	Bare bolig	Bolig, kost og 3 mål. Antall			Frokost	Frokost og form.mat	Middag	Alle mål	Frokost	Frokost og formiddag	Middag	Alle mål								
	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn	An-tall	Gj.sn. lønn				
5—10 t.	—	—	3	20.00	7	23.29	—	—	4	16.00	1	15.00	—	—	—	—	—	15		
10—15 »	—	—	6	26.50	8	24.38	4	23.50	4	24.50	3	14.00	1	20.00	2	15.50	—	28		
15—20 »	—	1	6	28.33	17	29.41	8	29.63	6	22.00	23	25.04	—	—	—	—	—	61		
20—25 »	—	—	3	23.33	25	29.08	18	34.11	5	24.00	22	25.05	3	21.67	1	30.00	—	78		
25—30 »	—	—	6	27.00	25	27.84	11	30.45	3	23.33	48	32.81	1	60.00	1	18.00	—	96		
30—35 »	—	—	1	20.00	31	31.52	28	33.68	10	34.40	34	29.76	2	30.00	2	60.00	—	114		
35—40 »	—	—	1	60.00	14	35.71	20	42.45	7	37.86	80	30.93	1	65.00	1	45.00	—	130		
40—45 »	—	—	1	40.00	7	45.57	13	44.38	7	47.71	83	39.16	1	50.00	—	—	8	120		
45—50 »	—	—	—	—	2	67.50	11	61.27	5	60.00	86	56.13	1	30.00	—	—	1	118		
50—55 »	—	—	—	—	—	4	65.75	3	68.33	97	63.22	—	—	2	71.00	—	22	49.91	128	
55—60 »	—	—	—	—	—	2	60.00	2	71.50	70	64.97	1	61.00	3	50.00	1	70.00	20	99	
60—65 »	—	—	—	—	1	43.00	2	75.00	5	65.00	63	63.00	—	—	2	72.50	1	60.00	29	103
65—70 »	—	—	—	—	—	—	1	80.00	3	65.00	18	67.72	1	70.00	—	—	1	65.00	14	38
70—75 »	—	—	—	—	—	—	—	—	5	57.00	—	—	—	—	—	—	5	58.60	10	
75—80 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	55.00	1	
80—85 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	55.00	1	
85—90 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	49.00	1	
Uopgitt ..	—	—	3	33.33	13	38.15	17	48.88	3	45.00	81	43.73	2	38.00	7	38.86	1	60.00	22	149
Tilsammen	—	1	30	28.03	150	31.67	139	41.49	63	42.30	717	47.51	15	38.13	21	45.38	5	61.00	149	47.06
																		1 290		

DET STATISTISKE CENTRALBYRÅ
Kronprinsensgate 2, Oslo

Skjema A nr.....
(Svar fra husmødre).

Hushjelplovkomitéen har ønsket å få grundig kjennskap til arbeidsvilkårene for hushjelp ved en statistisk undersøkelse før noe lovforslag fremsettes. I henhold til lov av 25. april 1907 og kgl. res. av 1. oktober 1937 har De *plikt* til å svare på skjemata og gi så korrekte og fullstendige opplysninger som mulig. — Svarene vil bare bli brukt i statistikken og kommer ikke til uvedkommendes kjennskap. Husmor og hushjelp må personlig utfylle hvert sitt skjema. Svarene sendes inn *hver for sig* i den medsendte konvolutt, lukket og uten porto. De sendes inn snarest mulig, senest *innen 14 dager*.

Er det flere hushjelp i husholdningen, utfyller husmoren ett skjema for hver. Kvinnelige landbruksarbeidere, hotell- og restaurantpersonale, hushjelp på anstalter og i pensjonater og husholdersker som styrer hus alene, skal *ikke* tas med. Heller ikke vask- og rengjøringshjelp (storvask og hovedrengejøring). *All annen hushjelp, også daghjelp*, som ikke har full post i vedkommende husholdning, *skal tas med*.

- I. Almindelige opplysninger (gjelder så vel fast hushjelp i full post som daghjelp):
1. Hushjelpens navn
 2. Født år..... i (by, herred).
 3. Stilling: Enepike, kokke, stuепike, barnestupike, barnepike, daghjelp. (Det som passer understrekkes).
 4. Har hun særskilt utdannelse for husarbeide?..... (ja eller nei).
I tilfelle hva slags.....
Opgi neie skolens navn, art og utdannelsens varighet.
 5. Når begynte hun hos Dem?.....
- II. Opplysninger om arbeidsvilkår for *fast hushjelp* i full post.
Hérunder tas med ikke bare hushjelp som bor på arbeidsstedet, men også de som bor utenfor.
1. Lønn.....kr. pr. mnd.
Har hushjelen fri trygdekasse?..... (ja eller nei).
Får hushjelen regelmessig også andre kontantytelser, f. eks. reisepenger på fridager?..... (ja eller nei. Strek under eller føi til).
 2. Arbeidstid.
 - a. Når begynner som regel dagens arbeide? Kl.
» slutter » » » »
b. Er det under alm. forhold anledning til pauser i arbeidet i dagens løp?..... (ja eller nei).
I tilfelle når og hvor lenge?.....
 - c. Må hushjelen på grunn av selskapelighet o. l. ofte regne med arbeide etter den vanlige arbeidstids slutt? (ja eller nei).
Gis i tilfelle noen ekstragodtgjørelse for dette i form av kontanter eller fritid?..... (Strek under det som passer).
 3. Ukentlig fritid. Hvor ofte?..... fra kl.....
Søn- og helligdagsfri. Hvor ofte? »
Får hushjelen disponere sin aften etter arbeidstidens slutt..... (ja eller nei).
Gå ut om hun ønsker?..... (ja eller nei).
 4. Får hushjelen sommerferie med lønn..... Hvor lang?.....
Får hushjelen kostpenger i ferien?..... I tilfelle hvor meget pr. dag..... (ja eller nei).
 5. Hvor lang opsiglestid?.....
 6. Boligforhold.
 - a. *For hushjelp som bor i huset.*
1. Har hun eget værelse?..... Værelsets størrelse.....
(ja eller nei). (gulvets lengde og bredde).
Hvor ligger det? (i leiligheten eller annetsteds).....
Deler hun værelse med annen hushjelp? (ja eller nei).

2. Sover hushjelpen i hall, kjøkken, barneværelse eller annet sted i huset?.....
 Strek under eller føl til vedkommende rum.
- b. *For hushjelp i full post som bor utenfor huset.*
 Bor hun gratis hos familie? (ja eller nei).
 Leier hun rum? Hvad må hun betale?
 Har hun værelse mot husarbeide?.....
 Betaler De hennes husleie helt eller delvis?..... ja eller nei. (Strek under).
7. a. Hvor mange personer består husholdningen av (hushjelpen regnet med)?.....
 voksne:..... barn under 15 år:..... (spebarn.....)
 b. Leilighetens størrelse: kjøkken og antall rum.....
 med/uten centralvarme i leilighet/enebolig. (Strek under det som passer).
 c. En eller flere hushjelp. Hvor mange?.....
 d. Har husmoren erhvervsarbeide utenfor hjemmet? (ja eller nei).
 e. Har hushjelpen foruten husarbeidet også annet arbeide for familien (f. eks. i forretning).....(ja eller nei). I tilfelle hvad slags?.....
 f. Brukes undertiden eller regelmessig ekstrahjelp (til storvask, rengjøring etc.)?..... ja eller nei og strek under.
-

III. Oplysninger om arbeidsvilkår for *daghjelp* som ikke har full post.

1. Lønn..... kr. pr. mnd. (dag). Kost?..... Hvilke måltider?.....
 (ja eller nei).
- Værelse mot husarbeide? (ja eller nei).
2. Arbeidsavtale. Antall arbeidstimer pr. dag..... (Ikke søndag)
 Antall dager pr. uke..... Søndagsarbeide..... Antall timer.....
 (ja eller nei).
- Bestemte arbeider å utføre?..... Hvilke?.....
3. Leilighetens størrelse?..... rum og kjøkken med/uten centralvarme (strek under).
 Antall personer?..... voksne:..... barn under 15 år.
4. Kjenner De til om hushjelpen også har andre dagposter?..... Hvor mange?.....
 (ja eller nei).
5. Betaler De hennes trygdekassepremie helt eller delvis?.....
 (Strek under det som passer). (ja eller nei).
6. Avtalt opsigelsestid.....
7. Har De truffet noen avtale om å gi Deres hushjelp ferie med lønn?
 Kostpenger?..... Hvor lang ferie?.....
8. Har De kjennskap til hushjelpens boligforhold?.....(ja eller nei). I tilfelle hvordan
 bor hun og hvad betaler hun?.....
-

IV. Vil De uttale Dem om mulige reformer i arbeidsordningen for husarbeidet?.....

V. Særskilte oplysninger som kan utfylle og forklare foranstående.....

.....den.....193

husmorens navn. yrke (eget eller ektefellens).

.....Adresse.

DET STATISTISKE CENTRALBYRÅ

Kronprinsensgate 2, Oslo

Skjema B nr.....
(Svar fra hushjelp)

Hushjelplovkomitéen har ønsket å få grundig kjennskap til arbeidsvilkårene for hushjelp ved en statistisk undersøkelse før noe lovforslag fremsattes. I henhold til lov av 25. april 1907 og kgl. res. av 1. oktober 1937 har De *plikt* til å svare på skjemaet og gi så korrekte og fullstendige opplysninger som mulig.

Svarene vil bare bli brukt i statistikken og kommer ikke til utedokkommendes kjennskap. Husmor og hushjelp må personlig utfylle hvert sitt skjema. Svarene sendes inn *hver for sig* i den medsendte konvolutt, lukket og uten porto. De sendes inn snarest mulig, senest *innen 14 dager*.

Hver hushjelp må utfylle ett skjema. Kvinnelige landbruksarbeidere, hotell- og restaurantpersonale, hushjelp på anstalter og i pensjonat og husholdersker som styrer hus alene, skal *ikke* tas med. Heller ikke vask- og rengjøringshjelp (stovvask og hovedrennigjøring). *Også daghjelp* som ikke har full post i vedkommende husholdning, må utfylle ett skjema og da på samme skjema gi oppgave også over andre dagposter hun måtte ha samtidig.

I. Almindelige opplysninger (gjelder såvel fast hushjelp i full post som daghjelp):

1. Deres navn
 2. Født år i (by, herred).
 3. Stilling: Enepike, kokke, stuepike, barnestupike, barnepike, daghjelp. (Det som passer understrekes.)
 4. Har De særskilt utdannelse for husarbeide?.....(ja eller nei).
- I tilfelle hvad slags?..... Opgi noe skoleens navn, art og utdannelsens varighet.
5. Når (hvilket år) begynte De å arbeide som hushjelp?.....
- Har De stadig arbeidet som hushjelp?.....(ja eller nei). Hvis ikke i hvor lang tid tilsammen?.....Når begynte De i Deres nuværende post?.....
6. Har De også hatt arbeide i annet lønnet yrke?.....(ja eller nei).
- I så tilfelle hvilket?..... Og hvor lenge?.....

II. Oplysninger om arbeidsvilkår for *fast hushjelp* med full post.

Gjelder ikke bare hushjelp som bor på arbeidsstedet, men også de som bor utenfor.

1. Lønn..... kr. pr. mnd. Får De fri trygdekasse?.....(ja eller nei). Får De regelmessig også andre kontantydeler utenom lønnen, f. eks. reisepenger på fridager?.....(ja eller nei, og strek under eller føi til).
2. Arbeidstid.
 - a. Når begynner som regel dagens arbeide? Kl.....
» slutter —— »
 - b. Har De under alm. forhold anledning til pauser i arbeidet i dagens løp?.....
I tilfelle når og hvor lenge?.....
- c. Må De på grunn av selskapelighet o. l. ofte regne med arbeide etter den vanlige arbeidstids slutt?.....(ja eller nei). Får De i tilfelle noen ekstra godtgjørelse for dette i form av kontanter eller ekstra fritid?.....(ja eller nei) (Strek under det som passer.)
3. Ukjentlig fritid. Hvor ofte? fra kl..... Søn- og helligdagsfri. Hvor ofte? fra kl..... Kan De som regel disponere Deres after etter arbeidstiden?.....(ja eller nei). Gå ut om De ønsker?.....(ja eller nei).
4. Får De sommerferie med lønn?.....(ja eller nei). Hvor lang?.....
- Får De kostpenger i ferien?.....(ja eller nei). I tilfelle hvor meget pr. dag?.....
5. Hvor lang opsiglestid?.....
6. Er De som hushjelp noen gang blitt op sagt på grunn av sykdom?.....(ja eller nei). Har De tegnet livsforsikring?.....Betaler De for livrente fra en bestemt alder?.....
7. Boligforhold.
 - a. Bor De hos arbeidsgiveren?.....1. Har De eget værelse?.....Værelsets størrelse (gulvets lengde og bredde) Hvor ligger det? (i leiligheten eller annetsteds) Deler De værelset med annen hushjelp?.....2. Sover De i hall, kjøkken, barneværelse eller annet sted i huset?.....(Strek under eller føi til vedkommende rum).

- b. Har De full post, men bor utenfor huset?..... Gratis hos familie?.....
 Leier De værelse?..... Hvad må De betale?..... Har De værelse mot hjelp i huset?..... Hvad kreves da av Dem?.....
 Får De husleiegodtgjørelse eller -bidrag av arbeidsgiveren?.....
8. a. Hvor mange personer består husholdningen av?..... (hushjelten regnet med)voksne.....barn under 15 år (spebarn.....).
 b. Leilighetens størrelse: Kjøkken og antall rum?.....uten/med centralvarme i leilighet/enebolig. (Strek under det som passer).
 c. En eller flere hushjelpe. Hvor mange?.....
 d. Har husmoren erhvervsarbeide utenfor hjemmet?.....(ja eller nei).
 e. Har De foruten husarbeidet også annet arbeide for arbeidsgiveren (f. eks. i forretning)?.....(ja eller nei). I tilfelle hva slags?.....
 f. Bruker husholdningen undertiden eller regelmessig ekstrahjelp (til storvask, ren gjøring etc.)?.....(ja eller nei. Strek under det som passer).

III. Oplysninger om arbeidsvilkår for daghjelp som ikke har full post.

Har De en eller flere kortere dagposter? Hvor mange? (Hvis De har fått spørre-skjema på flere steder, må De bare fylle ut ett).

Opgi lønn og arbeide for hver post på dette skjema.

	Post a.	Post b.	Post c.	Post d.
1. Lønn. Kr. pr. mnd.				
Kost. Hvilke måltider				
Rum mot husarbeide				
2. Arbeidsavtale.				
Antall timer pr. dag. (ikke sønner)				
Antall dager pr. uke				
Søndagsarbeide, antall timer				
Bestemte husarbeider, hvilke				
Ferie med lønn og hvor lenge....				

3. Hender det at De må arbeide betydelig lengre enn den avtalte tid uten særskilt godtgjørelse?.....

4. Leilighetens og husstandens størrelse (hushjelten regnet med):

	Post a.	Post b.	Post c.	Post d.
Kjøkken og antall rum				
Med centralvarme				
Uten »				
Antall personer, voksne.....				
Barn under 15 år				

5. Hvem betaler Deres trygdekassepremie?.....

6. Hvordan bor De? a. Gratis hos familie?..... b. Leier De værelse?..... Til hvilken betaling?..... c. Har De værelse mot hjelp i huset?..... Hvad kreves da av Dem?

NB. Herfra besvares spørsmålene av alle, både fast hushjelp med full post og daghjelp.

IV. Vilde De foretrekke et annet yrke?.....(ja eller nei). I tilfelle hvorfor?

.....

.....

V. Særskilte oplysninger som kan utfylle og forklare foranstående.....

.....den.....193.....

Hushjeltpens navn.

Skriv her: Husmorens (eller en av husmødrenes) navn:.....
 Husmorens (eller husfarens) yrke..... Adresse.....

Norges Offisielle Statistikk, rekke IX.
(Statistique Officielle de la Norvège, série IX.)

Rekke IX.

Trykt 1937 (forts. suite):

- Nr. 113. Norges postverk 1936. (*Statistique postale.*)
- 114. Norges handel 1936. (*Commerce.*)
- 115. Pelsdyrtellingen i Norge 1936. (*Élevage d'animaux à fourrure au 1er septembre 1936.*)
- 116. Det civile veterinasvesen 1935. (*Service vétérinaire civil.*)
- 117. Kommunenes skatteligning og budgetter 1936—37. (*Répartition d'impôts et budgets des communes.*)
- 118. Industriarbeidertrygden 1934. (*Assurances de l'État contre les accidents du travail.*)
- 119. Norges civile, geistlige, rettslige og militære inndeling 1 juli 1937. (*Les divisions civiles, ecclésiastiques, judiciaires et militaires du royaume de Norvège le 1er juillet 1937.*)
- 120. Norges private aktiebanker og sparebanker 1936. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne pour l'année 1936.*)
- 121. Norges bergverksdrift 1936. (*Mines et usines.*)
- 122. Folkemengdens bevegelse 1935 og 1931—35. (*Mouvement de la population.*)
- 123. Kommunenes gjeld m. v. pr. 30. juni 1937. (*Dette etc. des communes.*)
- 124. Meieribruket i Norge 1936. (*L'industrie laitière de la Norvège 1936.*)
- 125. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1935. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 126. Forsikringsselskaper 1936. (*Sociétés d'assurances.*)

Trykt 1938.

- Nr. 127. Syketrygden 1936. (*Assurance-maladie nationale.*)
- 128. Norges jernbaner 1936—37. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 129. Rekruttering 1934 og 1935. (*Recrutement.*)
- 130. Skatteligningen 1937—38. (*Répartition d'impôts.*)
- 131. Norges industri 1936. (*Statistique industrielle de la Norvège.*)
- 132. Jordbruksstatistikk 1937. (*Superficies agricoles et élevage du bétail. Récoltes etc.*)
- 133. Kommunevalgene 1937. (*Élections en 1937 pour les conseils communaux et municipaux.*)
- 134. Telegrafverket 1936—37. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 135. Kriminalstatistikk 1935 og 1936. (*Statistique de la criminalité pour les années 1935 et 1936.*)
- 136. Norges kommunale finanser 1935—36. (*Finances des communes.*)
- 137. Sjømannstrygden 1935. Fiskertrygden 1935. (*Assurances de l'État contre les accidents des marins. Assurances de l'État contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 138. Norges handel 1937. (*Commerce.*)
- 139. Norges fiskerier 1936. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 140. Det civile veterinasvesen 1936. (*Service vétérinaire civil.*)
- 141. Norges Postverk 1937. (*Statistique postale.*)
- 142. Industriarbeidertrygden 1935. (*Assurances de l'État contre les accidents pour les travailleurs de l'industrie, etc.*)
- 143. Sinnssykeasylenes virksomhet 1936. (*Statistique des hospices d'aliénés.*)
- 144. Norges Brandkasse 1935—1937. (*Statistique de l'Office national d'assurance contre l'incendie.*)
- 145. Norges private aktiebanker og sparebanker 1937. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne pour l'année 1937.*)
- 146. Arbeidsvilkårene for hushjelp i norske byer. (*Conditions de travail des domestiques dans les villes norvégiennes.*)

Det Statistiske Centralbyrå har dessuten bl. a. utgitt følgende verker:

Statistisk Årbok for Norge, siste årgang 1938. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)

Statistisk-økonomisk oversikt, siste årgang 1937. (*Aperçu de la situation économique en 1937.*)

Statistiske Meddelelser. Trykkes månedvis. (*Bulletin mensuel du Bureau Central de Statistique.*)

Månedsgaver over vareomsetningen med utlandet. Trykkes månedvis. (*Bulletin mensuel du commerce extérieur.*)

Fortegnelse over Norges Officielle Statistikk m. v. 1828—31. desember 1920. Kristiania 1889, 1913 og 1922. (*Catalogue de la Statistique Officielle.*)

Statistiske Oversigter 1914. Kristiania 1914. Statistiske Oversikter 1926. Oslo 1926. (*Résumé rétrospectif 1914 et 1926.*)

Alle verker er til salgs hos H. Aschehoug & Co., Oslo.

Av følgende årganger av «Statistisk Årbok» og «Norges handel» er Byråets beholdning meget knapp, hvorfor man vilde være takknemlig for å få overlatt enkelte eksemplarer:

Statistisk Årbok 1914—1916, 1919, 1920, 1926—1930 og 1934.

Norges handel 1911—1915, 1921 og 1929.

12. oktober 1938.